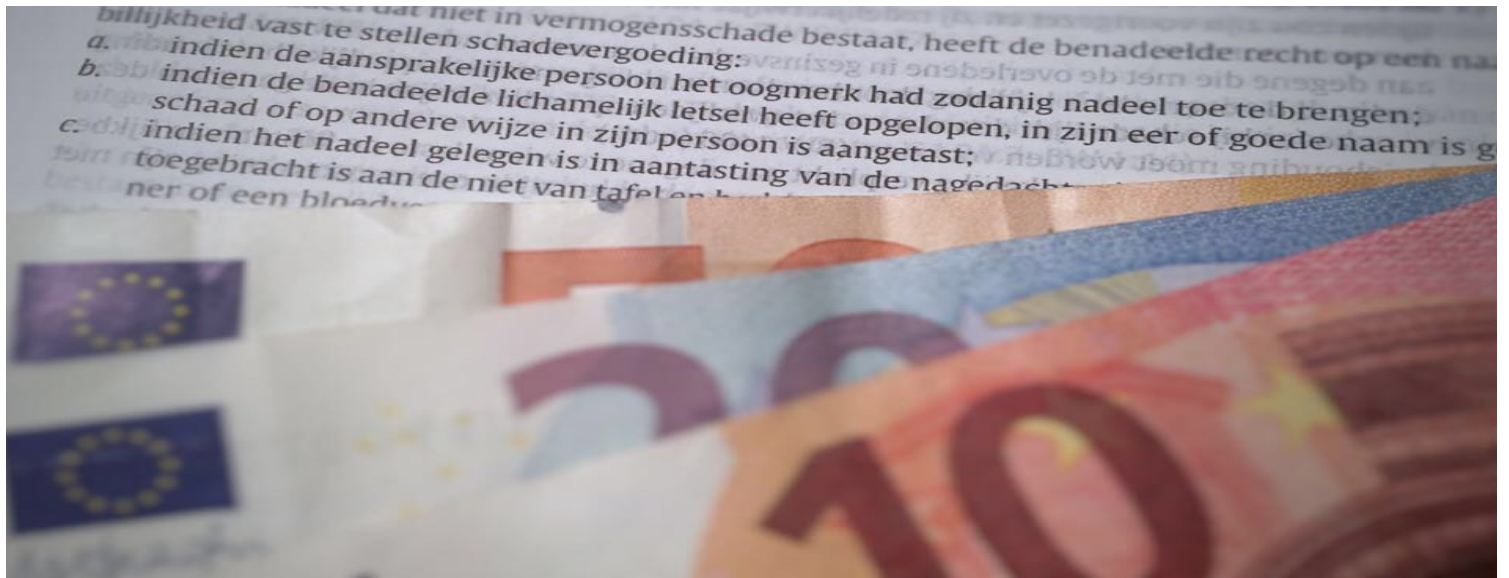

Immateriële schadevergoeding bij aantasting in de persoon op andere wijze

Een onderzoek naar de toekenning van immateriële schade in het strafproces bij aantasting in de persoon op andere wijze waar er geen in de psychiatrie erkend ziektebeeld is aangetoond.

F.R.F. Rahman

Hogeschool Leiden

Student:

Studentnummer:

Klas:

Collegejaar:

Product:

Afstudeerbegeleider:

Inleverdatum:

HBO- rechten

mw. F.R.F. Rahman

s1089443

RE4G

2017- 2018

Afstudeeronderzoek

mw. mr. M. Venderbosch

13 juni 2018

Slachtofferhulp Nederland

Locatie:

Begeleider:

Begeleider:

Juridische dienstverlening

Werkgebied Midden-West: Den Haag

mw. drs. S. van Can

dhr. S. Leito

Voorwoord

Geachte lezer,

Hierbij treft u mijn onderzoeksrapport aan in het kader van de afronding van mijn studie: HBO-Rechten aan de Hogeschool te Leiden. Gedurende drie maanden is het onderzoek verricht voor Slachtofferhulp Nederland. Het onderzoek heb ik met veel interesse en plezier geschreven. Het slachtoffer heeft een bijzondere positie, maar dit blijft onderbelicht. Het onderzoek was complex, maar het resultaat spreekt voor zich.

Het onderzoek heb ik uitgevoerd onder de begeleiding van mevrouw Venderbosch, de heer Leito en mevrouw Van Can. Bij deze wil ik mijn begeleiders bedanken. Vanuit hun expertise, kennis en ervaring hebben ze mij op effectieve wijze geadviseerd.

In het bijzonder wil ik mevrouw Van Can bedanken dat zij te allen tijde voor mij klaar stond. Tevens wil ik mijn moeder, partner en vriendinnen bedanken voor de morele steun en de nodige geruststellingen.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Rachealla Rahman

Den Haag, 13 juni 2018

Samenvatting

Het slachtoffer dat ten gevolge van een strafbaar feit rechtstreeks immateriële schade heeft geleden, kan deze schade verhalen op de verdachte in het strafproces. Slachtofferhulp Nederland biedt slachtoffers van strafbare feiten onder andere juridische ondersteuning bij bijvoorbeeld het invullen en onderbouwen van het schadeformulier dat gebruikt wordt in het strafproces. In de praktijk merkt Slachtofferhulp Nederland een tendens naar het niet toewijzen van immateriële schadevergoeding bij een aantasting in de persoon op andere wijze als een in de psychiatrie erkend (aangetoond) ziektebeeld ontbreekt. Deze tendens is mogelijk ontstaan door het arrest van de Hoge Raad waarin is bepaald dat voor de toewijsbaarheid van de vordering bij een aantasting in de persoon op andere wijze als uitgangspunt geldt dat het slachtoffer geestelijk letsel heeft opgelopen. Indien de immateriële schadevergoeding niet wordt toegewezen, heeft dit emotionele en financiële gevolgen voor het slachtoffer. Zo kan het slachtoffer zich, als de rechter de vordering niet-ontvankelijk verklaard, enkel wenden tot de civiele rechter.

Het huidige onderzoek is uitgevoerd met behulp van literatuuronderzoek, jurisprudentieonderzoek en interviews met rechters. Aan de hand van de onderzoeksmethoden zijn vier deelvragen beantwoord die zullen leiden tot beantwoording van de centrale vraag: “Welk advies kan aan Slachtofferhulp Nederland worden gegeven omtrent het vorderen van immateriële schade in het strafproces op grond van artikel 6:106 lid 1 sub b BW jo. art. 51f Sv bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld blijkens wetsanalyse, jurisprudentieonderzoek en interviews met rechters?”.

Op basis van literatuuronderzoek is bekeken wanneer het slachtoffer in aanmerking komt voor een immateriële schadevergoeding bij een aantasting in de persoon op andere wijze. Volgens de literatuur moet onder geestelijk letsel worden verstaan een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. De Hoge Raad biedt hierbij enige ruimte, maar het is vooralsnog onduidelijk wat er onder geestelijk letsel moet worden verstaan. De Hoge Raad benoemt twee uitzonderingen op het uitgangspunt geestelijk letsel namelijk, een schending van fundamentele rechten en de bijzondere ernst van de normschending. Als een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt – of in ieder geval niet is aangetoond met een verklaring van een deskundige - en er sprake is van één van de uitzonderingen, komt het uitgangspunt geestelijk letsel te vervallen. De strafrechters hebben ten aanzien van de immateriële schade discretionaire bevoegdheid en mogen de schade in dat geval toewijzen als zij dit aannemelijk vinden naar algemene ervaringsregels.

Middels de jurisprudentieanalyse is bekeken onder welke feiten en omstandigheden de rechters de immateriële schade bij ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld zal toewijzen, niet-ontvankelijk zal verklaren of zal afwijzen. Het blijkt dat de rechtbanken en gerechtshoven verschillend beoordelen over de uitzonderingen zoals genoemd door de Hoge Raad.

De gerechtshoven en rechtbanken die de immateriële schadevergoeding niet-ontvankelijk verklaren of afwijzen zijn van mening dat de benadeelde partij niet voldoende heeft gesteld of heeft laten blijken dat zij door het strafbare feit zijn aangetast in hun persoon op andere wijze. Uit de analyse van jurisprudentie waar de immateriële schadevordering is toegewezen, blijkt dat benadeelde partijen wel voldoende gesteld hebben en voldoende hebben laten blijken dat zij aangetast zijn in hun persoon. In dat geval was er dan ook sprake van een uitzondering op het uitgangspunt geestelijk letsel. Interviews met strafrechters hebben tot slot een waardevolle invulling gegeven op de rechterlijke invulling van aantasting in de persoon op andere wijze. Aan de hand van de interviews is getracht te achterhalen welke feiten en omstandigheden de rechters meenemen in de beoordeling van de immateriële schade als een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt – of niet is aangetoond. De afgenomen interviews hebben duidelijkheid verschaft over de verschillende beoordelingen van de rechtbanken en gerechtshoven. Er is namelijk gebleken dat, althans, een deel van de strafrechters, de zienswijze van de Hoge Raad niet delen. De strafrechters die de zienswijze van de Hoge Raad wel delen, beoordelen de immateriële schade aan de hand van een verklaring van een deskundige. Wanneer een verklaring ontbreekt, wordt de vordering niet-ontvankelijk verklaard. De strafrechters die de zienswijze van de Hoge Raad niet delen beoordelen de vordering naar algemene ervaringsregels. De door de benadeelde partij gegeven algemene weergave van de gevolgen is dan voldoende ter onderbouwing. Tevens is gebleken dat de oplossing van Slachtofferhulp Nederland: de ontwikkelde bouwstenen, in de praktijk meestal niet gelezen worden.

Naar aanleiding van de resultaten van het huidige onderzoek, blijkt dat bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld een immateriële schadevergoeding gevorderd zou mogen worden mits er sprake is van een schending van een fundamenteel recht of de bijzondere ernst van de normschending. Om de immateriële schadevergoeding te vorderen en de kans op toewijzing te vergroten dient de schade aannemelijk te worden gemaakt door middel van het aanvoeren van de uitzonderingen. Daarnaast dient de geleden immateriële schade uitgelegd te zijn, dusdanig dat het naar algemene ervaringsregels te begrijpen is dat de benadeelde partij op andere wijze in zijn persoon is aangetast.

De bevindingen uit het huidige onderzoek hebben geleid tot een aantal aanbevelingen. Deze zijn voornamelijk gericht op het aannemelijk maken van de immateriële schade. In de schadevordering dient bij de beschrijving van de psychische gevolgen te worden vermeld dat er een inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer en dat het naar algemene ervaringsregels te begrijpen is dat de benadeelde partij op een andere wijze in zijn persoon is aangetast. Tevens kan het voorgenoemde worden opgenomen in de werkwijze van Slachtofferhulp Nederland voor het bijstaan van slachtoffers op zitting. Zodat ook ter zitting mondeling de psychische gevolgen op deze manier worden benadrukt. Een kort maar krachtige onderbouwing van de immateriële schade blijft belangrijk. De uitzonderingen op het uitgangspunt van de Hoge Raad dienen bekend te worden gemaakt onder strafrechters. Verder dienen de bouwstenen te worden verkort en meer onder de aandacht te worden gebracht.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Afkorting	8
H1: Inleiding	9
1.1 Introductie probleem en opdrachtgever	9
1.2 Probleemanalyse	9
1.3 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen	12
1.4 Begrippen operationaliseren	13
1.5 Onderzoeksmethoden	13
1.6 Leeswijzer	16
H2: De immateriële schadevergoeding in het strafproces	17
2.1 Het slachtoffer in het strafproces	17
2.2 Het recht op het verhalen van schade	18
2.3 Wijze van voegen in het strafproces	18
2.4 Civielrechtelijk karakter van de immateriële schade in het strafproces	19
2.5 Immateriële schade	20
2.5.1 Het oogmerk om immateriële schade toe te brengen	20
2.5.2 Aantasting in de vorm van lichamelijk letsel	20
2.5.3 Aantasting in de vorm van schending in zijn eer of goede naam	20
2.5.4 Aantasting in de persoon op andere wijze	21
2.6 Beoordeling vordering benadeelde partij	23
2.6.1 De onrechtmatige daad	24
2.6.2 Het bewijsrecht en de stelplicht	24
2.6.3 Discretionaire bevoegdheid rechter	25
2.6.4 Toewijzen, niet-ontvankelijk verklaren en afwijzen	25
2.7 Deelconclusie	25
H3: Resultaten jurisprudentie niet toegewezen	27
3.1 Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer	27
3.2 De bijzondere ernst van de normschending	28
3.3 Geestelijk letsel.....	28
3.3.1 Onderbouwing geestelijk letsel	29
3.4 Deelconclusie	30
H4: Resultaten jurisprudentie toegewezen	31
4.1 Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer	31
4.2 De bijzondere ernst van de normschending	32
4.3 Geestelijk letsel.....	32
4.3.1 Onderbouwing geestelijk letsel	33
4.4 Deelconclusie	33
H5: Resultaten interviews rechters	35
5.1 Geestelijk letsel en uitzonderingen	35
5.2 Wijze van beoordeling immateriële schade	36
5.3 Toewijzing immateriële schade	36
5.4 Niet-ontvankelijkheid immateriële schade	37
5.5 Afwijzen immateriële schade	37

5.6 Onderbouwing	38
5.7 Bouwstenen SHN	39
5.8 Deelconclusie	39
H6: Conclusies	41
H7: Aanbevelingen	43
Eindproduct 1: memo juridische medewerkers SHN	46
Eindproduct 2: verkorte versie bouwstenen	48
Literatuurlijst.....	49
BIJLAGEN	52
Bijlage 1a: jurisprudentieanalyse schema voor niet toegewezen.....	53
Bijlage 1b: schematische weergave strafbare feiten en onderbouwing	58
Bijlage 2a: jurisprudentieanalyse schema voor toegewezen.....	59
Bijlage 2b: schematische weergave strafbare feiten en onderbouwing	63
Bijlage 3: informatieblad vergoeding immateriële schade bij niet gedocumenteerd psychisch letsel (andere aantasting).	64
Bijlage 4: overzicht interviewvragen	73
Bijlage 5: RE1 transcript interview.....	74
Bijlage 6: RE2 transcript interview.....	80
Bijlage 7: RE3 transcript interview.....	86
Bijlage 8: RE4 transcript interview.....	91
Bijlage 9: RE5 transcript interview.....	100

Afkortingen

Afkorting

BW

DSM

OM

PTSS

SHN

Sv

Rv

Betekenis

Burgerlijk Wetboek

Diagnostic and Stastical Manual of Mental Disorders

Openbaar Ministerie

Posttraumatische stress-stoornis

Slachtofferhulp Nederland

Wetboek van Strafvordering

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

H1: Inleiding

1.1 Introductie probleem en opdrachtgever

Het slachtoffer heeft op grond van art. 51f Wetboek van Strafvordering (verder te noemen: Sv) het recht om materiële en immateriële schade te verhalen in het strafproces. Het betreft een civiele vordering dat wordt gevoegd in het strafproces.¹ In het huidige onderzoek staan slachtoffers die immateriële schade verhalen in het strafproces centraal. De immateriële schadevergoeding wordt ook wel aangeduid met de term smartengeld.² De wettelijke grondslag van de immateriële schade vloeit voort uit art. 6:95 van het Burgerlijk Wetboek (verder te noemen: BW) jo. art. 6:106 BW. Uit art. 6:106 lid 1 BW blijkt dat het recht op vergoeding van de immateriële schade bestaat als de schade valt onder één van de volgende categorieën. In art. 6:106 lid 1 sub a BW is de categorie benoemd: indien de aansprakelijke persoon het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen. De categorieën in art. 6:106 lid 1 sub b BW betreffen: indien de benadeelde partij lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is aangetast of op andere wijze in zijn persoon is aangetast.

Het onderzoek zal zich richten op de laatste categorie namelijk: een aantasting in de persoon op andere wijze. Het slachtoffer die op andere wijze in zijn persoon is aangetast, heeft volgens de Hoge Raad recht op immateriële schade als het slachtoffer geestelijk letsel heeft opgelopen als in een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. In de praktijk blijkt dat deze visie niet altijd gedeeld wordt en dat er uitzonderingen zijn waar een in de psychiatrie erkend ziektebeeld voor de toewijzing van de schadevordering niet vereist is.

Slachtofferhulp Nederland (verder te noemen: SHN) biedt slachtoffers van strafbare feiten juridische hulp en ondersteuning bij het opstellen van een dergelijk verzoek tot schadevergoeding. Zij vullen het formulier 'Verzoek tot Schadevergoeding' in en helpen het slachtoffer bij het opstellen en indienen van het formulier 'Verzoek tot Schadevergoeding'. Daarnaast kunnen de juridische medewerkers van SHN de schadevordering verdedigen ter zitting. Met de hulp van SHN wordt op deze manier de kans op toewijzing van de schadevordering vergroot.

1.2 Probleemanalyse

In de praktijk merkt SHN op dat niet altijd de immateriële schadevergoeding wordt toegewezen wanneer het slachtoffer op andere wijze in zijn persoon is aangetast. Immers constateert SHN dat de strafrechters van rechtbank Den Haag regelmatig een immateriële schadevergoeding bij een aantasting in de persoon op andere wijze, in afwezigheid van geestelijk letsel, niet toewijst. Als het slachtoffer bijvoorbeeld na een woninginbraak een paar weken angstklachten heeft ervaren, maar zich niet heeft gewend tot de psycholoog, oordelen sommige rechters dat niet is voldaan aan een aantasting in de persoon op andere wijze, waardoor de immateriële schadevergoeding niet kan worden toegewezen.

¹ Langemeijer 2010, p. 125.

² Lindenbergh 2008, p. 1.

De tendens is mogelijk ontstaan door het arrest van de Hoge Raad. In het arrest is de zienswijze van de Hoge Raad als volgt: voor de toewijsbaarheid van een vordering gebaseerd op de aantasting van de persoon op andere wijze is volgens de Hoge Raad het uitgangspunt dat het slachtoffer – ook wel de benadeelde partij - aantoonbaar geestelijk letsel heeft opgelopen.³ Het enkel psychisch onbehagen of zich gekwetst voelen is volgens de zienswijze van de Hoge Raad niet voldoende om immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze toe te wijzen.⁴ De benadeelde partij zal ‘voldoende concrete gegevens’ moeten aanvoeren waaruit kan volgen dat in verband met de omstandigheden van het geval een psychische beschadiging is ontstaan. Hiervoor is vereist dat naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel is of had kunnen zijn vastgesteld.⁵ De handleiding voor de strafrechtspraktijk ontwikkeld door de Rechtspraak, verwijst voor de toewijsbaarheid van de schadevordering bij een aantasting in de persoon op andere wijze immers naar dit arrest van de Hoge Raad.⁶

Volgens literatuur en rechtspraak is aanvaard dat ook wanneer geen sprake is van geestelijk letsel onder omstandigheden er toch kan worden gesproken van een persoonsaantasting die aanspraak geeft op immateriële schadevergoeding.⁷ Zo heeft de rechtspraak het over een aantasting van de persoonlijke levenssfeer of gevallen van schending van andere fundamentele rechten. Hierbij kan gedacht worden aan het recht op zelfbeschikking over de eigen voortplanting van de benadeelde.⁸ De Hoge Raad geeft in een ander arrest nadere invulling op de uitzonderingen van het uitgangspunt geestelijk letsel, namelijk als er sprake is van de bijzondere ernst van de normschending. De formulering van het arrest suggereert dat het aanvaarden van aanspraak op vergoeding van immateriële schade, waar geestelijk letsel ontbreekt, in Nederland een hoge uitzondering is.⁹

Dat het toewijzen van een immateriële schadevergoeding bij een aantasting in de persoon op andere wijze in afwezigheid van geestelijk letsel, wordt geïmpliceerd als een hoge uitzondering zorgt er mogelijk voor dat strafrechters terughoudend zijn.¹⁰ Indien de immateriële schade niet wordt toegewezen, heeft dit gevolgen voor het slachtoffer. In het geval van (deels) niet-ontvankelijkheid verklaring kan het slachtoffer alleen nog maar in hoger beroep de vordering handhaven. Wanneer er geen hoger beroep wordt ingesteld, kan het slachtoffer zich wenden tot de civiele rechter. Dit is echter vanwege de hoge kosten voor het starten van een civiele procedure niet aantrekkelijk voor slachtoffers.¹¹ Uit onderzoek blijkt tevens dat weinig civiele procedures worden gestart door slachtoffers van een strafbaar feit.¹²

³ HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

⁴ HR 13 januari 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1608, HR 21 februari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2286.

⁵ HR 9 mei 2003, ECLI:NL:2003:AF4606.

⁶ Candido, Hoendervoogt, van Dam & Gest, 2017, p. 136.

⁷ Lindenberg 1998, p. 107, Verheij 2002, p. 33.

⁸ HR 30 oktober 1987, ECLI:NL:HR:1987:AD0034, HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721, HR 18 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR5213.

⁹ Smartengeld anno 2018 ‘ANWB Smartengeld’ 2018, smartengeld.nl (zoek op *artikel 2018 door prof. S.D. Lindenberg*).

¹⁰ Lindenberg 1998, p. 130.

¹¹ Schrama & Geurts, 2012, p. 116.

¹² Schrama & Geurts, 2012, p. 108.

Daarnaast betekent dit dat het nog langer zal duren voordat het slachtoffer alle emotionele gevolgen van het strafbare feit achter zich kan laten, daar het voeren van een procedure een grote emotionele belasting oplevert.¹³ Een civiele procedure na het strafproces kan het risico op secundaire victimisatie vergroten, doordat het leed of de schade door het strafproces wordt verergerd op het moment dat een schadevordering niet-ontvankelijk wordt verklaard.¹⁴ Te verwachten is daarom dat slachtoffers niet naar de civiele rechter zullen stappen om alsnog kans te maken op een immateriële schadevergoeding.¹⁵

Als reactie op het hiervoor beschreven probleem heeft het juridisch kenniscentrum van SHN zogeheten bouwstenen¹⁶ ontwikkeld voor art. 6:106 lid 1 BW, een aantasting in de persoon op andere wijze, in afwezigheid van geestelijk letsel. De bouwstenen betreffen een lijst met rechterlijke uitspraken waar er zonder een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, immateriële schade is toegewezen. In de eerste bouwsteen kan de zinsnede: *“Smartengeld kan worden toegewezen bij een zeer ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer of gelet op de bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer”* in het schadeonderbouwingsformulier worden verwerkt en de rechterlijke uitspraken die overeenkomen met het strafbare feit worden bijgevoegd. Ondanks het bijvoegen van de bouwstenen, wordt de immateriële schadevergoeding nog steeds niet altijd toegewezen.¹⁷

Als belangenbehartiger van het slachtoffer wil SHN zo goed als mogelijk voorkomen dat het slachtoffer vergoeding van de gevorderde immateriële schade misloopt. In de praktijk merkt SHN dat rechters regelmatig een andere invulling geven aan de vereisten die worden gesteld om te kunnen spreken van een aantasting in de persoon op andere wijze, dan SHN in het schadeonderbouwingsformulier aandraagt.

Wat kan worden gekwalificeerd als een aantasting in de persoon op andere wijze, om een aanspraak op immateriële schade te rechtvaardigen, is nog steeds in ontwikkeling.¹⁸ Zo blijkt dat in oudere jurisprudentie de persoon op andere wijze is aangetast door aantasting in de persoonlijke levenssfeer. In latere jurisprudentie worden andere gevallen van schending van fundamentele rechten aangenomen als een aantasting in de persoon op andere wijze, zoals het recht op zelfbeschikking van de voortplanting. Aangezien dit nog in ontwikkeling is, leidt dit tot onduidelijkheid over de toewijzing van immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze. Dit bemoeilijkt het optimaal ondersteunen van slachtoffers bij het vorderen van immateriële schade waarbij geen sprake is van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld of dit in ieder geval niet (voldoende) onderbouwd kan worden.

¹³ Schrama & Geurts, 2012, p. 117, 121.

¹⁴ Weijers & De Boer 2010, p. 17 en Bal 2015, p. 140-150.

¹⁵ Schrama & Geurts, 2012, p. 108.

¹⁶ Op 1 mei 2018 zijn de bouwstenen tekstueel gewijzigd, de bouwstenen heten nu: informatieblad vergoeding immateriële schade bij niet gedocumenteerd psychisch letsel (andere aantasting).

¹⁷ Het informatieblad vergoeding immateriële schade bij niet gedocumenteerd psychisch letsel is bijgevoegd als bijlage 3.

¹⁸ Smartengeld anno 2018 ‘ANWB Smartengeld’ 2018, smartengeld.nl (zoek op *artikel 2018 door prof. S.D. Lindenbergh*).

Derhalve wenst SHN inzicht en advies bij het vorderen van immateriële schade waar een in de psychiatrie erkend ziektebeeld niet is aangetoond of niet voldoende onderbouwd kan worden zodat zij de kans op niet-ontvankelijkheid, matiging of afwijzing van immateriële schadevergoeding kan verkleinen.

1.3 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de rechterlijke invulling van artikel 6:106 lid 1 sub b BW. In het bijzonder wordt gekeken naar gevallen waarbij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld niet aan de orde is of dit door het slachtoffer niet (voldoende) onderbouwd kan worden. Met de huidige werkwijze van SHN worden immateriële schadevorderingen volgens SHN te vaak gematigd, niet-ontvankelijk verklaard of afgewezen door de rechter. Het is van belang dat SHN meer inzicht krijgt in de rechterlijke invulling van artikel 6:106 lid 1 sub b BW. De resultaten van dit onderzoek kan SHN verwerken en toepassen in de werkwijze, zodat de kans op toewijzing door de strafrechter wordt vergroot.

Centrale vraag

Welk advies kan aan Slachtofferhulp Nederland worden gegeven omtrent het vorderen van immateriële schade in het strafproces op grond van artikel 6:106 lid 1 sub b BW jo. art. 51f Sv bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, blijkens wetsanalyse, jurisprudentieonderzoek en interviews met rechters?

Deelvragen

1. Wat zijn de vereisten om in aanmerking te komen voor vergoeding van geleden immateriële schade in het strafproces volgens wetsanalyse en literatuur?
2. Onder welke feiten en omstandigheden wordt immateriële schade in het strafproces, waarbij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt, afgewezen of niet-ontvankelijk verklaard op basis van jurisprudentieonderzoek?
3. Onder welke feiten en omstandigheden wordt immateriële schade in het strafproces waarbij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt toegewezen op basis van jurisprudentieonderzoek?
4. Welke feiten en omstandigheden neemt de rechter mee in zijn beoordeling van de immateriële schade in het strafproces als een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt bij het toewijzen, afwijzen of niet-ontvankelijk verklaren blijkens deskundigheid?

1.4 Begrippen operationaliseren

Psychiatrisch erkend ziektebeeld

Onder een in de psychiatrie erkend ziektebeeld wordt verstaan, de ziektebeelden zoals omschreven in het in de psychiatrie gehanteerde '*Diagnostic and Stastical Manual of Mental Disorders* (DSM). Tevens wordt hiermee de zienswijze van de Hoge Raad bedoeld over de term geestelijk letsel: uit concrete gegevens kan volgen dat in verband met de omstandigheden van het geval een psychische beschadiging is ontstaan die naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel is of had kunnen zijn vastgesteld.

Deskundigheid

Onder deskundigheid wordt verstaan, de juridische kennis en kundigheid van strafrechters die zij door opleiding en ervaring tijdens hun loopbaan hebben opgedaan.

1.5 Onderzoeksmethoden

Ter beantwoording van de centrale vraag dienen eerst de deelvragen beantwoord te worden. Voor de beantwoording van de deelvragen is vooraf onderzoek verricht. De deelvragen zullen per onderzoeksmethode worden toegelicht en verantwoord.

Deelvraag 1: Wat zijn de vereisten om in aanmerking te komen voor vergoeding van geleden immateriële schade in het strafproces volgens wetsanalyse en literatuur?

Methode: De eerste deelvraag valt onder het theoretisch-juridisch onderzoeksmethode. Ter beantwoording van de deelvraag is onderzoek verricht naar wetsanalyse en relevante literatuur. Na de wetsanalyse bleken de volgende wetsartikelen van toepassing met de bijhorende Tekst & Commentaar voor de informatie over het slachtoffer in het strafproces met immateriële schade: art. 51a Sv jo. art. 51f Sv jo. art. 6:612 BW jo. art. 6:95 BW jo. art. 6:96 BW jo. art. 6:106 lid 1 BW.

De volgende literatuur is gebruikt om deelvraag 1 te kunnen beantwoorden:

- ✚ Parlementaire geschiedenis van het nieuw Burgerlijk Wetboek, Van Zeden & Du Pon, 1990;
- ✚ Smartengeld, Lindenbergh 1998;
- ✚ Vergoeding van immateriële schade wegens aantasting in de persoon, Verheij 2002;
- ✚ Smartengeld tien jaar later, Lindenbergh 2008;
- ✚ Vaststelling van smartengeld, Verburg 2009;
- ✚ Het slachtoffer en het strafproces, Langemeijer *tweede druk* 2010;
- ✚ Praktijkboek slachtofferzorg, Bijlsma 2011;
- ✚ Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten, Schrama & Geurts 2012.
- ✚ Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht, Kronenberg & De Wilde, 2015.
- ✚ Slachtoffer en de rechtspraak handleiding voor de strafrechtspraktijk, Candido, 2017.
- ✚ Smartengeld anno 2018, Lindenbergh 2018.
- ✚ Groene Serie Schadevergoeding, Lindenbergh 2018.

De bovengenoemde literatuur is geselecteerd aan de hand van relevantie. Er is bij de selectie ervoor gezorgd dat de meest recente druk van de literatuur is gebruikt. Tevens zijn er meerdere bronnen gebruikt en altijd verwezen naar de primaire bron. Aangezien de literatuur voor een groot gedeelte afkomstig is uit de periode 1998 tot 2015, is er ook literatuur gebruikt uit 2018, maar de informatie hieruit was summier. Uit de literatuur van 2018 blijkt dat de informatie, afkomstig uit de literatuur van 1998 tot 2015, niet is gewijzigd. De literatuur van 2018 heeft voor bevestiging gezorgd.

Deelvraag 2: Onder welke feiten en omstandigheden wordt immateriële schade in het strafproces, waarbij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt, afgewezen of niet-ontvankelijk verklaard op basis van jurisprudentieonderzoek?

Methode: De tweede deelvraag valt onder het praktijkonderzoekgedeelte. Ter beantwoording van de deelvraag is jurisprudentie onderzocht, geselecteerd en geanalyseerd. Er is gekeken naar jurisprudentie van de Hoge Raad, gerechtshoven en rechtbanken via de website www.rechtspraak.nl en Kluwer Navigator. In het bijzonder is gekeken naar de niet-ontvankelijkheid en afwijzing: het slachtoffer met immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze, waar geen een in de psychiatrie erkend ziektebeeld is aangetoond en/of onderbouwd is met een verklaring van een deskundige. De volgende zoekopdrachten zijn gebruikt: '6:106 BW', 'immaterieel', 'psychisch', 'afgewezen' en 'niet-ontvankelijk'. In totaal waren er 250 uitspraken beschikbaar, maar alleen de uitspraken die relevant waren voor het onderzoek en bovenstaande informatie bevatten zijn gebruikt. Er zijn in totaal 22 uitspraken geanalyseerd om inzicht te krijgen in welke aspecten leiden tot afwijzing of niet-ontvankelijkheid van de vordering.

De topics van deelvraag 2 en 3 zijn tijdens de beantwoording van deelvraag 1 gewijzigd. Uit de analyse is gebleken dat de Hoge Raad voor het uitgangspunt geestelijk letsel uitzonderingen heeft ontwikkeld. De uitzonderingen betreffen: inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en de bijzondere ernst van de normschending. De topics zijn daarom aangepast naar:

- 🚩 Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer
- 🚩 De bijzondere ernst van de normschending
- 🚩 Geestelijk letsel
- 🚩 Onderbouwing geestelijk letsel

In de schema's kan het voorkomen dat de kolommen van een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer of de bijzondere ernst van de normschending geen informatie bevatten. Aangezien het twee uitzonderingen betreffen is één uitzondering al voldoende om te spreken van een aantasting in de persoon op andere wijze. Derhalve zal er slechts één kolom ingevuld zijn. Een overzicht van de geselecteerde uitspraken waarbij immateriële schade is afgewezen dan wel niet-ontvankelijk verklaard is apart opgenomen in de literatuurlijst. In bijlage 1a zijn de schema's opgenomen waar de immateriële schade is afgewezen of niet-ontvankelijk is verklaard.

Deelvraag 3: Onder welke feiten en omstandigheden wordt immateriële schade in het strafproces waarbij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt toegewezen op basis van jurisprudentieonderzoek?

Methode: De derde deelvraag valt onder het praktijkonderzoekgedeelte. Ter beantwoording van de deelvraag is jurisprudentie geselecteerd, onderzocht en geanalyseerd. De jurisprudentie van de Hoge Raad, gerechtshoven en rechtbanken zijn opgezocht via de website www.rechtspraak.nl en Kluwer navigator. In het bijzonder is gekeken naar uitspraken waar de immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze is toegewezen en waar geen een in de psychiatrie erkend ziektebeeld is aangetoond en/of onderbouwd met een verklaring van een deskundige. De volgende zoekopdrachten zijn gebruikt: '6:106 BW', 'immaterieel', 'psychisch' en 'ontvankelijk'. In totaal waren er 202 uitspraken beschikbaar, enkel de uitspraken die bovenstaande informatie bevatten, zijn gebruikt. Er bleven in totaal 22 uitspraken over. Na beantwoording van deelvraag 1 zijn de topics gewijzigd, zoals uitgelegd bij deelvraag 2.

De topics zijn ook voor deelvraag 3 gewijzigd naar:

- ✚ Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer
- ✚ De bijzondere ernst van de normschending
- ✚ Geestelijk letsel
- ✚ Onderbouwing geestelijk letsel

Een overzicht van de geselecteerde uitspraken waarbij immateriële schade is toegewezen is apart opgenomen in de literatuurlijst. In bijlage 2a zijn de schema's opgenomen waarbij de immateriële schade is toegewezen.

Deelvraag 4: Welke feiten en omstandigheden neemt de rechter mee in zijn beoordeling van de immateriële schade in het strafproces als een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt bij het toewijzen, afwijzen of niet-ontvankelijk verklaren blijkens deskundigheid?

Methode: De laatste deelvraag valt onder het praktijkonderzoekgedeelte. Ter beantwoording van de deelvraag zijn er in totaal vijf strafrechters geïnterviewd, die aangeduid worden met de volgende codes: RE1, RE2, RE3, RE4 en RE5. Aan hen allen zijn dezelfde vragen gesteld, gericht op hun ervaringen en denkwijze over de immateriële schade in het strafproces. Er zijn algemene en specifieke vragen gesteld. Het was van belang om te achterhalen of de strafrechters de zienswijze van de Hoge Raad volgde met het uitgangspunt geestelijk letsel. Om te achterhalen of de strafrechters de zienswijze delen van de Hoge Raad is het arrest waar het uitgangspunt geestelijk letsel is naar voren gebracht vergeleken met een uitspraak van het gerechtshof waar het geestelijk letsel niet is aangetoond, maar de immateriële schade wel werd toegewezen.

De bijhorende topics van de interviews zijn:

- ✚ Geestelijk letsel en uitzonderingen
- ✚ Wijze van beoordeling immateriële schade
- ✚ Toewijzing immateriële schade
- ✚ Niet-ontvankelijkheid immateriële schade
- ✚ Afwijzen immateriële schade
- ✚ Onderbouwing
- ✚ Bouwstenen SHN

De strafrechters hebben allemaal dezelfde vragen beantwoord, de interviews zijn opgenomen en zijn vervolgens verwerkt in transcripten. Er zijn vijf strafrechters geïnterviewd die allen deskundig zijn in het onderwerp en meerdere jaren ervaring hebben in het wel of niet toewijzen van de immateriële schadevergoeding in het strafproces. Daarbij zijn er twee strafrechters geïnterviewd die werkzaam zijn geweest als civiele rechter. Er zijn in totaal vijf strafrechters geïnterviewd, omdat een even aantal zou kunnen leiden tot evenveel rechters die voor of tegen zijn. Het interviewen van bijvoorbeeld drie rechters zou niet voldoende informatie naar voren brengen. Bij het interviewen van vijf strafrechters was de kans groter om zoveel mogelijk verschillende visies en informatie te verkrijgen over de immateriële schadevergoeding bij een aantasting in de persoon op andere wijze.

Een overzicht van de interviewvragen is apart opgenomen in bijlage 4. De uitwerking van de interviews zijn verwerkt in transcripten en bijgevoegd als bijlagen.

Bijlage 4: RE1 transcript

Bijlage 5: RE2 transcript

Bijlage 6: RE3 transcript

Bijlage 7: RE4 transcript

Bijlage 8: RE5 transcript

1.6 Leeswijzer

De leeswijzer dient ter ondersteuning van het lezen van het onderzoeksrapport. In hoofdstuk 2 wordt het slachtoffer met immateriële schade in het strafproces besproken aan de hand van art. 51f Sv en art. 6:106 lid 1 BW. Tevens wordt in dit hoofdstuk de civielrechtelijke aspecten met betrekking tot de immateriële schade toegelicht. Daarna worden in hoofdstuk 3 en 4 de resultaten van de jurisprudentieanalyse beschreven. Vervolgens zal in hoofdstuk 5 de afgenomen interviews met de rechters besproken worden. In hoofdstuk 6 worden de conclusies weergegeven die zijn voortgekomen uit het onderzoek. Ten slotte wordt in hoofdstuk 7 de aanbevelingen gegeven.

H2: De immateriële schadevergoeding in het strafproces

*Amira had nooit gedacht dat het verbreken van haar huwelijk haar nog twee jaren zou achtervolgen. De ex-partner van Amira kon haar niet loslaten na de echtscheiding. Hij bleef Amira dagelijks lastigvallen. Zo belde hij constant en stond hij regelmatig bij Amira voor de deur. Er is inmiddels aangifte gedaan van stalking en zij heeft brieven ontvangen van het Openbaar Ministerie. De verdachte dient voor de rechter te verschijnen en Amira heeft het recht om haar schade te verhalen op hem.*¹⁹

In dit hoofdstuk wordt op grond van art. 51a Sv het slachtoffer in het strafproces besproken. Vervolgens komt één van de rechten die het slachtoffer toekomt aan bod: het verhalen van schade in het strafproces, met als wettelijke grondslag art. 51f Sv. Aan de hand van twee mogelijkheden wordt besproken op welke wijze het slachtoffer schade kan verhalen.

Het strafproces is gericht op de verdachte, maar toch geeft de wetgever het slachtoffer de mogelijkheid zijn civiele vordering in te brengen in het strafproces. Er wordt nader besproken dat het slachtoffer immateriële schade kan verhalen. De wettelijke grondslag voor het verhalen van schade is vastgesteld in art. 6:95 BW jo. art. 6:106 BW en geeft aan welke categorieën het recht kunnen geven op vergoeding van immateriële schade als, de aansprakelijke persoon het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen, de benadeelde lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is aangetast of op andere wijze in zijn persoon is aangetast.

Het onderzoek richt zich op een aantasting in de persoon op andere wijze aangezien de uitleg van de criteria problemen oplevert in de praktijk. Derhalve zal het juridisch kader zich toespitsen op een aantasting in de persoon op andere wijze. In het bijzonder zal de zienswijze van de Hoge Raad besproken worden: geestelijk letsel als uitgangspunt voor de toewijsbaarheid van de schadevordering, maar ook de uitzonderingen die de Hoge Raad heeft ontwikkeld voor het uitgangspunt.

2.1 Het slachtoffer in het strafproces

Het strafproces heeft als doel om de verdachten te straffen die een strafbaar feit hebben gepleegd.²⁰ Het slachtoffer heeft ook een rol in het strafproces, maar niet iedere betrokkene kan als slachtoffer worden aangemerkt als 'het slachtoffer' in het strafproces. De definitie van 'het slachtoffer' is gecodificeerd in art. 51a SV:

“Degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden. Met het slachtoffer wordt gelijkgesteld de rechtspersoon die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden.”

¹⁹ Dit betreft een casus uit de praktijk. Wegens privacy is er voor een fictieve naam gekozen.

²⁰ Kronenberg & de Wilde 2012, p. 264.

Uit bovenstaande formulering kan worden opgemaakt dat pas gesproken wordt over ‘het slachtoffer’ in het strafproces als diegene als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden. Een voorbeeld hiervan is de casus van Amira, die als gevolg van stalking door haar ex-partner psychische schade heeft geleden. Amira, die wordt aangemerkt als het slachtoffer in het strafproces kan aanspraak maken op de rechten die haar als slachtoffer in het strafproces zijn toegekend.

2.2 Het recht op het verhalen van schade

Het recht op het verhalen van schade op de verdachte in het strafproces is één van de rechten die het slachtoffer toekomt in het strafrecht. De vereisten om schade te verhalen in het strafproces heeft zijn wettelijke grondslag in art. 51f Sv:

“Degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit, kan zich terzake van zijn vordering tot schadevergoeding als benadeelde partij partij voegen in het strafproces.”

De aanduiding ‘rechtstreeks’ stelt dat de kring van de benadeelde partij die zich kan voegen in het strafproces wordt beperkt tot die personen die zelf zijn getroffen in een belang dat de strafbepaling probeert te beschermen.²¹ Dit is hoe het in de literatuur wordt beschreven, maar in de huidige jurisprudentie wordt dit anders aangeduid. De Hoge Raad heeft immers bepaald dat in het strafproces het niet meer vereist is dat de benadeelde partij door de overtreden strafbepaling is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling rechtstreeks wordt beschermd. Volgens de Hoge Raad zijn de concrete omstandigheden van het geval bepalend voor de beantwoording van de vraag of er voldoende verband bestaat tussen het bewezenverklaarde handelen van de verdachte en de door de benadeelde partij geleden schade om te kunnen aannemen dat de benadeelde partij door dit handelen rechtstreeks schade heeft geleden. De strikte relativiteitseis is daarmee losgelaten.²² Als aan bovenstaande vereisten is voldaan kan het slachtoffer zich voegen in het strafproces als benadeelde partij.

2.3 Wijze van voegen in het strafproces

Met het voegen als benadeelde partij wordt bedoeld: het verhalen van schade in het strafproces op de verdachte. Er zijn twee mogelijkheden voor het slachtoffer om zich als benadeelde partij te voegen in het strafproces, namelijk het schriftelijk voegen voorafgaand aan de terechtzitting en het schriftelijk of mondeling voegen ter terechtzitting.

Voegen voorafgaand aan de terechtzitting

De eerste mogelijkheid is het schriftelijk voegen voorafgaand aan de terechtzitting. Bij de mededeling aan het slachtoffer dat een vervolging wordt ingesteld tegen een verdachte zendt de officier van justitie het slachtoffer een formulier voor de voeging toe (art. 51g lid 1 Sv).

²¹ Candido, Hoendervoogt, van Dam & Gest, 2017, p. 39.

²² HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR: 2016:1522.

Het formulier betreft het 'Verzoek tot Schadevergoeding'. De voeging geschiedt met een opgave van de inhoud van de vordering en van de gronden waarop deze berust. Met de opgave van de gronden wordt bedoeld: de feiten waarop de vordering berust.²³

Voegen op de terechtzitting

De tweede mogelijkheid voor het slachtoffer is om zich als benadeelde partij schriftelijk of mondeling te voegen op de terechtzitting. Dit geschiedt niet met het formulier, maar wel schriftelijk door een opgave van de vordering en de gronden waarop deze berust aan de rechter (art. 51g lid 3 Sv). Het slachtoffer heeft de gelegenheid tot aan het requisitoir van de officier van justitie zich te voegen als benadeelde.²⁴ Als het slachtoffer ervoor kiest zich te voegen tijdens de zitting, kan dit ook mondeling geschieden.

2.4 Civielrechtelijk karakter van de immateriële schade in het strafproces

Hiervoor is besproken wanneer en op welke wijze het slachtoffer zich kan voegen in het strafproces. Zoals aangegeven in de inleiding betreft het een slachtoffer in het strafproces, maar de vordering is civielrechtelijk van aard. Derhalve zal de civielrechtelijke aspecten van de immateriële schade op grond van art. 6:162 BW jo. 6:95 BW jo. art. 6:106 lid 1 BW besproken worden.

De vordering van de benadeelde partij wordt beheerst door de regels van het materiële burgerlijke recht.²⁵ De vraag of naar het civiel recht een aanspraak op schadevergoeding bestaat, wordt beantwoord aan de hand van de onrechtmatige daad (art. 6:162 BW) dat in de volgende paragraaf besproken wordt. Als voldaan is aan de vereisten van de onrechtmatige daad, wordt gekeken naar de wettelijke vereisten van art. 6:95 BW jo. art. 6:106 lid 1 BW die het recht op vergoeding van immateriële schade bepaalt.

art. 6:95 BW:

"De schade die op grond van een wettelijke verplichting tot schadevergoeding moet worden vergoed, bestaat in vermogensschade en ander nadeel, dit laatste voor zover de wet op vergoeding hiervan recht geeft."

Op deze wijze is door de wetgever een onderscheid gemaakt tussen 'vermogensschade' en 'ander nadeel'. Voor de termen 'vermogensschade' en 'ander nadeel' is aansluiting gezocht bij bewoordingen van het civiel recht opdat er geen discrepantie zal ontstaan in de uitleg van de verschillende soorten schade die voor vergoeding in aanmerking komen.²⁶ Immers heeft de benadeelde partij slechts recht op vergoeding van 'ander nadeel dan vermogensschade' voor zover de wet daar recht op geeft. Het begrip vermogensschade wordt nader gedefinieerd in art. 6:96 lid 1 BW. Vermogensschade omvat zowel geleden verlies als gederfde winst. Het recht op ander nadeel – immateriële schade – heeft haar wettelijke grondslag in art. 6:106 BW.

²³ Langemeijer 2010, p. 66.

²⁴ Candido, Hoendervoogt, van Dam & Gest 2017, p. 45.

²⁵ Bijlsma 2005, p. 113.

²⁶ *Kamerstukken II* 2004/05, 30143, p. 4 (MvT).

2.5 Immateriële schade

Het recht op vergoeding van immateriële schade heeft haar wettelijke grondslag in art. 6:106 lid 1 BW. De immateriële schade kan in beginsel worden toegekend als sub a: indien de aansprakelijke persoon het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen en als sub b: indien de benadeelde partij lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is geschaad, of op andere wijze in zijn persoon is aangetast. Zoals uit de probleemanalyse blijkt, levert het recht op vergoeding van immateriële schade op grond van een aantasting in de persoon op andere wijze een punt van discussie op. Hierdoor zal de aantasting in de persoon op andere wijze uitgebreid besproken worden.

2.5.1 Het oogmerk om immateriële schade toe te brengen

Op grond van art. 6:106 lid 1 sub a BW heeft de benadeelde partij recht op vergoeding van immateriële schade indien de aansprakelijke persoon het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen. Uit de woorden 'zodanig nadeel' blijkt dat het oogmerk specifiek gericht moet zijn op het toebrengen van ander nadeel. De handeling van de verdachte moet bedoeld zijn om de benadeelde partij te kwetsen.²⁷ Ter beeldvorming wordt verwezen naar het arrest van de Hoge Raad waar een vader zijn kind om het leven heeft gebracht om zijn echtgenote te kwetsen. De bedoeling om zijn echtgenoot te kwetsen heeft hij kenbaar gemaakt in een brief.²⁸ In deze zaak is door de Hoge Raad bepaald dat het recht op vergoeding van immateriële schade bestaat, omdat de vader het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen aan zijn echtgenote door hun kind om het leven te brengen.

2.5.2 Aantasting in de vorm van lichamelijk letsel

Art. 6:106 lid 1 sub b bepaalt dat een recht op vergoeding van immateriële schade bestaat als de benadeelde partij lichamelijk letsel heeft opgelopen. Het meest geringe lichamelijk letsel geeft in beginsel recht op vergoeding van immateriële schade.²⁹ De Hoge Raad heeft gesteld dat een blauw oog ten gevolge van een mishandeling het recht op vergoeding van immateriële schade rechtvaardigt.³⁰

2.5.3 Aantasting in de vorm van schending in zijn eer of goede naam

Naast de aantasting van het lichaam kan volgens art. 6:106 lid 1 sub b ook een recht op vergoeding van immateriële schade bestaan als de benadeelde partij in zijn eer of goede naam is geschaad. Hieronder kan worden verstaan: de aantasting van het gevoel voor eigenwaarde en de waardering die men bij anderen geniet.³¹ Bij aantasting van de eer of goede naam is het niet vereist dat derden hiervan kennis hebben genomen en dat de aantasting van eer of goede naam opzettelijk is geschied.³²

²⁷ Lindenbergh 2008, p. 25.

²⁸ HR 26 oktober 2001, etc.

²⁹ Lindenbergh, Groene Serie *Schadevergoeding*, art. 106 aant. 2.4. (online, bijgewerkt op 28 augustus 2017).

³⁰ Hoge Raad 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

³¹ Verburg 2009, p. 19.

³² Lindenbergh, Groene Serie *Schadevergoeding*, art. 106 aant. 2.6.1. (online, bijgewerkt op 28 augustus 2017).

2.5.4 Aantasting in de persoon op andere wijze

Naast lichamelijk letsel en schending van de eer en goede naam geeft art. 6:106 lid 1 sub b ook de mogelijkheid om bij een aantasting in de persoon op andere wijze vergoeding van immateriële schade te vorderen. Onder een aantasting in de persoon op andere wijze wordt verstaan: geestelijk letsel –een in de psychiatrie erkend ziektebeeld-, schending van fundamentele rechten, schending van een redelijke termijn en shockschade.

Aantasting in de persoon op andere wijze: geestelijk letsel

Uit de parlementaire geschiedenis van art. 6:106 lid 1 sub b BW, laatste zinsnede komt naar voren dat slechts ernstige psychische storingen recht op vergoeding van immateriële schade kunnen geven.³³ In de literatuur wordt aangenomen dat onder geestelijk letsel moet worden verstaan een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. Het zou dan gaan om ziektebeelden zoals beschreven in het in de psychiatrie gehanteerde ‘*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*’ (verder te noemen: DSM).³⁴

Volgens de zienswijze van de Hoge Raad geldt bij het recht op vergoeding van immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze dat de benadeelde partij geestelijk letsel heeft opgelopen.³⁵ In de rechtspraak wordt een zekere drempel gehanteerd: ‘enkel psychisch onbehagen’ of zich gekwetst voelen is geen geestelijk letsel volgens de Hoge Raad.³⁶ De Hoge Raad heeft de eisen die aan geestelijk letsel worden gesteld, gepreciseerd:

*“De partij die zich op aantasting van de persoon beroept, zal voldoende concrete gegevens moeten aanvoeren waaruit kan volgen dat in verband met de omstandigheden van het geval een psychische beschadiging is ontstaan dat naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel is of had kunnen zijn vastgesteld.”*³⁷

De Hoge Raad lijkt ook de eis van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld te stellen, maar biedt hierbij enige ruimte. Het enkel stellen dat geestelijk letsel is geleden, is onvoldoende voor het recht op vergoeding van immateriële schade om te spreken van een aantasting in de persoon op andere wijze. Het arrest benoemt dat het geestelijk letsel naar objectieve maatstaven aan de hand van concrete gegevens kan worden vastgesteld als zijnde geestelijk letsel. Wat niet als concreet wordt gezien zijn de algemene weergave van de psychische gevolgen gesteld door de benadeelde partij. Wat wel volstaat als concrete gegevens is dat het geestelijk letsel onderbouwd wordt met een verklaring van een deskundige. De verklaring kan inzicht verschaffen in welke diagnose is gesteld en of de benadeelde partij zich onder behandeling moest stellen door psychische klachten.³⁸

³³ Zeben & Du Pon 1990, p. 389.

³⁴ Verburg 2009, p. 104, Vegter 2005, p. 77.

³⁵ Hoge Raad 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

³⁶ Lindenberg 2008, p. 33, HR 13 januari 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1608, HR 21 februari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2286.

³⁷ HR 9 mei 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF4606.

³⁸ Verburg 2009, p. 105.

Aantasting in de persoon op andere wijze: schending van fundamentele rechten

In een aantal gevallen aanvaardt de Hoge Raad ook een recht op vergoeding van immateriële schade wanneer geen sprake is van geestelijk letsel, maar wel sprake is van een aantasting van een fundamenteel recht.³⁹ Dit is in overeenstemming met de parlementaire geschiedenis.

Volgens de parlementaire geschiedenis valt onder een aantasting in de persoon op 'andere wijze' onder meer misdrijven tegen de persoon, schendingen van het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en inbreuken op de privacy. Het gaat in het algemeen om fundamentele rechten: mensenrechten, grondrechten en persoonlijkheidsrechten. De persoonlijkheidsrechten dient nader te worden gedefinieerd naar subjectieve rechten die betrekking hebben op fundamentele belangen of essentiële elementen van de menselijke persoon. Hier kan worden gedacht aan: het leven, de persoonlijke levenssfeer en gelijke behandeling.⁴⁰

De Hoge Raad heeft bepaald dat op het uitgangspunt geestelijk letsel uitzonderingen kunnen worden aanvaard in verband met de bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer.⁴¹ Hier kan worden gedacht aan verkrachting waar geen sprake is van geestelijk letsel. In dat geval is het recht op vergoeding van immateriële schade toch mogelijk. In het voorbeeld van de verkrachting is er dan sprake van de normschending en de gevolgen hiervan voor het slachtoffer. Het strafbare feit vormt een dusdanige ernstige inbreuk op een fundamenteel recht (i.c. het zelfbeschikkingsrecht en de lichamelijke integriteit) dat dit in zichzelf als een aantasting van de persoon op andere wijze dient te worden beschouwd. Daarmee kan ook zonder dat sprake is van geestelijk letsel het recht op vergoeding van immateriële schade aan de orde zijn.⁴²

Ter illustratie zullen twee arresten worden besproken waarin de Hoge Raad, het recht op vergoeding van immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze toekende zonder dat aantoonbaar geestelijk letsel vereist was.

In het arrest Groningse Oudejaarsrellen ging het om een zeer ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de bewoners – de slachtoffers -. De bewoners waren in een belaagd huis, waar zij op hulp en bijstand van de politie hadden mogen rekenen. Aangezien de politie had nagelaten hulp en bijstand te verlenen, zaten de bewoners een aantal uren in hun woning in een zeer bedreigende situatie. De Hoge Raad heeft in het arrest aanvaardt dat een ernstige schending van de persoonlijke levenssfeer (een zeer ernstige inbreuk op de integriteit van hun persoon en de veiligheid van de woning) kan worden gekwalificeerd als een aantasting in de persoon van de benadeelde, waarvoor in onderhavige geval niet nodig is dat geestelijk letsel is vastgesteld.⁴³

³⁹ Lindenberg 2008, p. 34.

⁴⁰ Verburg 2009, p. 21.

⁴¹ Hoge Raad 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

⁴² Candido, Hoendervoogt, van Dam & Gest 2017, p. 137.

⁴³ Hoge Raad 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721.

In een ander arrest, *Wrongful-life* vorderen de ouders van Kelly naast de kosten van de verzorging en opvoeding ook immateriële schade voor henzelf. De vraag was of de ouders door de fout van de verloskundige in hun persoon zijn aangetast in de zin van art. 6:106 lid 1 sub b BW. Het recht op abortus is in onze rechtsorde binnen zekere grenzen erkend. De erkenning heeft als grond het fundamentele recht van de moeder tot zelfbeschikking. De uitoefening van dit recht als moeder werd onthouden door een beroepsfout van een verloskundige. Hierdoor kon zij niet kiezen om de geboorte van haar zwaar gehandicapte kind te voorkomen. De Hoge Raad acht dat de moeder in haar persoon is aangetast. Volgens de Hoge Raad rechtvaardigt de aantasting in het zelfbeschikkingsrecht een recht op vergoeding van immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze. De Hoge Raad heeft hiermee aanvaard dat de schending van een fundamenteel recht als zodanig een grond kan vormen voor het aannemen voor het recht op vergoeding van immateriële schade, zonder dat er sprake hoeft te zijn van geestelijk letsel.⁴⁴

In het kader van een aantasting in de persoon op andere wijze bij schending van een fundamentele recht dient een nadere opmerking te worden gemaakt. Niet elke schending van ieder fundamenteel recht kan worden aangemerkt als een aantasting in de persoon op andere wijze in de zin van art. 6:106 lid 1 sub b BW.⁴⁵ Hieruit blijkt dat er grenzen zijn gesteld aan het toewijzen van immateriële schade bij een schending van een fundamenteel recht.

Aantasting in de persoon op andere wijze: schending van een redelijk termijn en shockschade

De schending van een redelijk termijn valt onder een aantasting in de persoon op andere wijze. In jurisprudentie is aanvaard dat schending van de verplichting om binnen een redelijke termijn een rechterlijke uitspraak te verkrijgen een aantasting in de persoon op andere wijze oplevert.⁴⁶ Tevens wordt aangenomen dat de benadeelde partij in zijn persoon op andere wijze is aangetast als er sprake is van shockschade.⁴⁷

2.6 Beoordeling vordering benadeelde partij

In de voorgaande paragrafen is besproken dat het slachtoffer zich als benadeelde partij kan voegen in het strafproces. Tevens zijn de civielrechtelijke aspecten van immateriële schade besproken. De strafrechter beoordeelt de immateriële schade oftewel de vordering van de benadeelde partij. In het kader van het onderzoek verdienen de onrechtmatige daad (art. 6:162 BW), het bewijsrecht, de stelplicht, de discretionaire bevoegdheid, de schattingsbevoegdheid (art. 6:97 BW) en de beslissingen over de vordering: toewijzen, niet-ontvankelijk verklaren of afwijzen, van de rechter een korte bespreking. Voor het bewijsrecht en de stelplicht worden niet de bewijsregels van het strafrecht in acht genomen, maar van het civiel recht.⁴⁸

⁴⁴ HR 18 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR51213.

⁴⁵ Verburg 2009, p. 21.

⁴⁶ EHRM 29 maart 2006, ECLI:NL:XX:2006:AX7382.

⁴⁷ Lindenberg in: *T&C Burgerlijk Wetboek* 2017, art. 6:106 lid 1 BW, aant. 3 (online, bijgewerkt 1 juli 2017).

⁴⁸ Candido, Hoendervoogt, van Dam & Gest 2017, p. 92.

2.6.1 De onrechtmatige daad

Niet alleen het bewijsrecht en de stelplicht, maar ook de vordering van de benadeelde partij is gebaseerd op het civiel recht. Bij de beoordeling van de inhoudelijke vordering van de benadeelde partij dient de vraag door de rechter te worden beantwoord of de verdachte naar civiel recht aansprakelijk is voor de schade die hij heeft veroorzaakt door het strafbaar feit. De vordering is gebaseerd op het strafbare feit van de verdachte, dat civielrechtelijk als onrechtmatige daad dient te worden gekwalificeerd. Het recht op aanspraak van schadevergoeding wordt beantwoord aan de hand van het leerstuk van de onrechtmatige daad.⁴⁹ In art. 6:162 van BW is de onrechtmatige daad omschreven, als hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden. Voor aansprakelijkheid uit hoofde van onrechtmatige daad moet aan vijf vereisten zijn voldaan. De eerste vereiste is dat de daad onrechtmatig dient te zijn. De tweede vereiste betreft dat de onrechtmatige daad aan de dader kan worden toegerekend. Een nadere vereiste is dat er sprake moet zijn van (enige) geleden of nog te lijden schade. Vervolgens dient de schade in causaal verband te staan met de onrechtmatige daad. De laatste vereiste is dat er geen verplichting tot schadevergoeding bestaat wanneer de geschonden norm niet strekt tot bescherming tegen de schade. De relativiteit van de strafbepaling is tot uitdrukking gebracht in de eis dat de schade rechtstreeks door het strafbare feit is veroorzaakt. De vereisten zijn cumulatief, dit houdt in dat aan alle vereisten moet worden voldaan om te spreken van een onrechtmatige daad.⁵⁰

2.6.2 Het bewijsrecht en de stelplicht

De strafrechter die oordeelt over de vordering die gebaseerd is op de onrechtmatige daad, is ook gebonden aan de regels van de civiele stelplicht en bewijslast in het strafproces. De Hoge Raad heeft ten aanzien van de toewijsbaarheid van de vordering van de benadeelde partij geoordeeld dat de (minimum) bewijsregels voor strafzaken niet gelden, maar dat de regels van stelplicht en bewijslastverdeling in civiele zaken van toepassing zijn.⁵¹

Volgens de stelplicht in het civiel recht dient de eisende partij, de benadeelde partij voldoende feiten te stellen. De benadeelde partij zal in het strafrecht voldoende moeten stellen dat hij schade heeft geleden en dat de schade het gevolg is van het strafbaar feit.⁵² De benadeelde partij die stelt, draagt de bewijslast. Immers wie stelt moet bewijzen conform art. 150 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (verder te noemen: Rv). Volgens de Hoge Raad worden de schriftelijke slachtofferverklaring en de vordering van de benadeelde partij aanvaardt als bewijsmiddelen.⁵³ Als de gestelde schade door de verdachte niet of onvoldoende gemotiveerd wordt betwist, is de gestelde schade een vaststaand feit conform art. 149 Rv. De rechter is op grond van dat artikel gebonden aan hetgeen de benadeelde partij en de verdachte aanvoeren. De beoordeling mag volgens art. 24 Rv niet gebaseerd zijn op andere feiten dan dat de benadeelde partij of de verdachte hebben aangevoerd met betrekking tot de vordering.

⁴⁹ Candido, Hoendervoogt, van Dam & Gest 2017, p. 118.

⁵⁰ Bijlsma 2005, p. 114, p. 159.

⁵¹ HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8755.

⁵² Langemeijer 2010, p. 114.

⁵³ HR 11 oktober 2011, ECLI:NL:HR:2011:BR2359 en HR 26 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:106.

2.6.3 Discretionaire bevoegdheid rechter

De rechter heeft een discretionaire bevoegdheid bij het bepalen van de omvang van de immateriële schade. Dit betekent, dat de rechter met alle omstandigheden van het geval rekening mag houden bij de hoogte van de schade.⁵⁴ De rechter heeft tevens het recht om de schade te schatten als de omvang van de schade niet kan worden vastgesteld conform art. 6:97 BW. Daarbij mag de rechter de schade aannemelijk achten volgens de algemene ervaringsregels.⁵⁵ Onder algemene ervaringsregels gaat het niet om feiten van algemene bekendheid, maar om feiten die in het algemeen zich kunnen voor doen. Zo is een feit van algemene bekendheid dat een fiets wielen heeft en de ervaringsregel is dat iemand op de fiets niet de trein kan inhalen. De rechter beslist en oordeelt zelf of er sprake is van een ervaringsregel of specialistische kennis. Indien de rechter van mening is dat er sprake is van een specialistische kennis is inschakeling van een deskundige van essentieel belang.⁵⁶

2.6.4 Toewijzen, niet-ontvankelijk verklaren en afwijzen

De rechter beslist of de vordering van de benadeelde partij wordt toegewezen, niet ontvankelijk wordt verklaard of wordt afgewezen. De vordering wordt toegewezen als de immateriële schade valt onder één van de volgende categorieën van art. 6:106 BW en voldaan is aan de bewijsrecht en de stelplicht zoals in de voorgaande paragrafen besproken. De vordering van de benadeelde partij mag naar het oordeel van de rechter geen onevenredige belasting van het strafgeding opleveren. Indien de rechter oordeelt dat de vordering te ingewikkeld is en zich niet leent voor het strafrecht, levert dit een onevenredige belasting van het strafgeding op en zal de rechter de vordering niet-ontvankelijk verklaren.⁵⁷ Als de rechter van oordeel is dat de vordering van de benadeelde partij onder andere ongegrond is, zal hij beslissen dat de vordering wordt afgewezen. De benadeelde partij kan zich met de vordering dan niet meer wenden tot de civiele rechter.⁵⁸

2.7 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is toegelicht wat de vereisten zijn om in aanmerking te komen voor vergoeding van de geleden immateriële schade in het strafproces. Het slachtoffer dat rechtstreeks immateriële schade heeft geleden ten gevolge van een strafbaar feit heeft het recht om zijn schade te verhalen op de verdachte in het strafproces. De immateriële schadevordering wordt beheerst door de regels van het civiel recht. Het recht op het verhalen van immateriële schade heeft haar wettelijke grondslag in 6:106 lid 1 BW en worden de mogelijkheden benoemd die het recht op vergoeding van immateriële schade rechtvaardigen. De benadeelde partij kan immateriële schade vorderen als de verdachte het oogmerk had schade toe te brengen, de benadeelde partij lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is aangetast of op andere wijze in zijn persoon is aangetast.

⁵⁴ HR 27 april 2001, ECLI:NL:PHR:2001:AB1337.

⁵⁵ Langemeijer 2010, p. 128.

⁵⁶ Van Boom, Tuil & van der Zalm, NTBR 2010/2, p. 37.

⁵⁷ Bijlsma 2005, p. 193.

⁵⁸ Bijlsma 2005, p. 195.

Het recht op vergoeding van immateriële schade bij aangetast zijn in zijn persoon op andere wijze kan volgens de Hoge Raad enkel, als de benadeelde partij geestelijk letsel heeft opgelopen dat naar objectieve maatstaven is of had kunnen zijn vastgesteld. De literatuur kwalificeert geestelijk letsel als een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, terwijl de Hoge Raad hierbij enige ruimte biedt. Het is vooralsnog onduidelijk waar de grens ligt tussen geestelijk letsel en 'enkel psychisch onbehagen.' De criteria zijn niet duidelijk, waardoor het moeilijk te beoordelen is of de psychische gevolgen van de benadeelde partij duiden op een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.

De Hoge Raad heeft de uitzonderingen: een schending van fundamentele rechten en de bijzondere ernst van de normschending op het uitgangspunt geestelijk letsel bepaald. Derhalve kan gesteld worden dat als er sprake is van één van de uitzonderingen het uitgangspunt geestelijk letsel komt te vervallen. De benadeelde partij kan dan immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze vorderen zonder dat er sprake is van geestelijk letsel dat naar objectieve maatstaven is of had kunnen zijn vastgesteld. De benadeelde partij is dan gebonden aan de bewijsregels en de stelplicht van het civiel recht. De benadeelde partij dient zijn schade voldoende te stellen en te bewijzen. De rechter heeft een discretionaire bevoegdheid als het gaan om de beoordeling en omvang van de immateriële schade. De rechter mag als hij de schade aannemelijk acht naar algemene ervaringsregels beoordelen dat de immateriële schade toewijsbaar is.

H3: Resultaten jurisprudentie niet toegewezen

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de overweging is geweest van de rechterlijke macht om de immateriële schadevordering in het geval van een aantasting in de persoon op andere wijze af te wijzen of niet-ontvankelijk te verklaren. Er is een verdeling gemaakt tussen, de Hoge Raad, gerechtshoven en rechtbanken. De zienswijze van elk gerecht zal gezamenlijk bij elk topic worden toegelicht. Er zijn in totaal 22 uitspraken geanalyseerd. De analyse is uitgevoerd aan de hand van de topics: inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, de bijzondere ernst van de normschending, geestelijk letsel en onderbouwing geestelijk letsel. Voor een schematische weergave van de strafbare feiten en de onderbouwing wordt verwezen naar bijlage 1b.

3.1 Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer

In 10 van de 22 uitspraken heeft de rechter besloten géén uitzondering op het uitgangspunt geestelijk letsel te maken, omdat er geen inbreuk op een fundamenteel recht: de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij is gemaakt.⁵⁹ In twee uitspraken waarvan één het strafbare feit bedreiging en de ander het strafbare feit woninginbraak betrof, stelde de benadeelde partij dat het strafbaar feit een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer had opgeleverd. Zo gaf de benadeelde partij bij de bedreiging aan dat het voor zijn woning had plaatsgevonden en dat hierdoor het gevoel van veiligheid in zijn eigen woonomgeving was aangetast. In beide uitspraken is door de rechter expliciet benoemd dat de gestelde inbreuk op de persoonlijke levenssfeer geen uitzondering rechtvaardigt op het uitgangspunt geestelijk letsel.⁶⁰ In vijf andere uitspraken komen soortgelijke overwegingen van rechters naar voren met de strekking dat: *‘Evenmin is gesteld of anderszins gebleken dat sprake is geweest van dergelijk letsel of dusdanige inbreuk op de integriteit van de persoon van de benadeelde’*.⁶¹ Hieruit kan worden opgemaakt dat de benadeelde partij volgens de stelplicht van het civiel recht, niet voldoende heeft gesteld dat er sprake is van inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde.

Slechts in één uitspraak motiveert het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden waarom het strafbaar feit woninginbraak geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer oplevert. De rechter benoemt in deze uitspraak dat door de woninginbraak een inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij en hierdoor gevoelens van angst en onveilig heeft ervaren. Ondanks dat een woninginbraak een inbreuk in de persoonlijke levenssfeer kan opleveren, stelt de rechter dat in deze niet kan worden gezegd dat er sprake is van een aantasting in de persoon op andere wijze.⁶²

Het is opmerkelijk dat door de rechter wordt gesteld dat inbreuk op de persoonlijke levenssfeer geen aantasting in de persoon op andere wijze oplevert. Immers, volgens de parlementaire geschiedenis valt onder een aantasting in de persoon op andere wijze schending van fundamentele rechten.

⁵⁹ Uitspraken: 3,4,5,6,7,9,10,15,19,20.

⁶⁰ Uitspraken: 7,10.

⁶¹ Uitspraken: 3,4,5,6,15.

⁶² Uitspraak: 9.

Een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer valt onder het begrip 'fundamenteel recht'.⁶³ Tevens komt uit één uitspraak van de rechtbank Overijssel naar voren dat bij het strafbare feit afdreiging er sprake moet zijn van het uitgangspunt geestelijk letsel of schending van fundamentele persoonlijkheidsrechten waar onder andere een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer onder valt.⁶⁴

3.2 De bijzondere ernst van de normschending

Slechts in 5 van de 22 uitspraken heeft de rechter zich uitgelaten over de bijzondere ernst van de normschending.⁶⁵ De bijzondere ernst van de normschending (en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer) is volgens de zienswijze van de Hoge Raad een uitzondering op het uitgangspunt geestelijk letsel. Als voorbeeld benoemt de Hoge Raad dat onder de bijzondere ernst van de normschending het strafbare feit verkrachting kan vallen. In twee uitspraken geven de rechters aan dat zij geen aanleiding zien om voor de gevolgen die zijn ontstaan uit de strafbare feiten, bedreiging en een woninginbraak, een uitzondering te maken op het uitgangspunt geestelijk letsel. In deze uitspraken wordt niet nader gemotiveerd waarom dit niet zou vallen onder de bijzondere ernst van de normschending.

In één uitspraak van de rechtbank Rotterdam betrof het strafbare feit een bedreiging. In deze uitspraak is ook geoordeeld dat de bedreiging niet valt onder de bijzondere ernst van de normschending. De rechter benoemt in deze uitspraak, in overeenstemming met het arrest van de Hoge Raad, dat er geen sprake is van de bijzondere ernst van de normschending zoals bijvoorbeeld verkrachting.⁶⁶ In de uitspraak is wederom niet nader gemotiveerd waarom er geen sprake is van de bijzondere ernst van de normschending alleen de overweging van de Hoge Raad is in acht genomen.

3.3 Geestelijk letsel

In 18 van de 22 uitspraken heeft de rechter geoordeeld dat de aangevoerde psychische gevolgen van de benadeelde partij niet vallen onder het uitgangspunt geestelijk letsel.⁶⁷ Zoals in overeenstemming met het arrest van de Hoge Raad zijn de gevoelens van angst en zich gekwetst voelen niet voldoende om te spreken van geestelijk letsel.⁶⁸ Naast gevoelens van angst en zich gekwetst voelen, worden in de jurisprudentie ook andere psychische gevolgen genoemd. Zo worden in vijf uitspraken de volgende psychische gevolgen naar voren gebracht. Gevoelens van onbehagen, zich bedreigd voelen, gevoelens van schrik, onzekerheid, nervositeit, aangetast in zijn woongenot, gevoelens van onveiligheid en wantrouwen.⁶⁹ Echter, vallen de hiervoor benoemde psychische gevolgen, volgens de gerechtshoven en rechtbanken niet onder het uitgangspunt geestelijk letsel.

⁶³ Verburg 2009, p. 21.

⁶⁴ Uitspraak 19.

⁶⁵ Uitspraken: 1,3,7,10,13.

⁶⁶ Uitspraak: 13.

⁶⁷ Uitspraken: 1,2,3,4,5,6,7,10,11,12,14,15,16,17,18,19,20,21,22.

⁶⁸ Lindenbergh 2008, p. 33.

⁶⁹ Uitspraken: 3,5,17,20,22.

In twee uitspraken worden de termen 'hinder en last' gebruikt.⁷⁰ In de eerste zaak betrof het een bedreiging waar uitgebreid de psychische gevolgen worden beschreven. Hier wordt gesteld dat de benadeelde partij zich bedreigd heeft gevoeld en hiervan last en hinder heeft ondervonden in de vorm van gevoelens van onveiligheid en slaapproblemen. In de andere zaak betrof het een brandstichting waarbij de rechtbank benoemt dat het aannemelijk is dat de benadeelden last en hinder hebben ondervonden die zich uitten in angst en onveiligheid. Alsnog, ondanks dat het aannemelijk is dat zij hierdoor hinder en last ondervonden, is het onvoldoende grond om te spreken van geestelijk letsel.

Uit de literatuur bleek dat onder geestelijk letsel wordt verstaan: een in de psychiatrie erkend ziektebeeld volgens de DSM.⁷¹ Het arrest van de Hoge Raad benoemt geestelijk letsel, maar niet expliciet een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. Na de analyse blijkt dat uit twee uitspraken onder geestelijk letsel wel een in de psychiatrie erkend ziektebeeld kan worden verstaan.⁷² Het gerechtshof verwijst naar de zienswijze van de Hoge Raad in 2002: *“ De benadeelde partij heeft ervan blijk gegeven gevoelens van onbehagen te hebben ondervonden als gevolg van de inbraak, maar dit is niet een in de psychiatrie erkend ziektebeeld “*.

De rechtbank Overijssel verwoordt het zonder verwijzing naar een arrest van de Hoge Raad namelijk: *“Uitgangspunt is (...) geestelijk letsel, waarmee wordt bedoeld een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, die objectief is of kan worden vastgesteld of van een schending van fundamentele persoonlijkheidsrechten “*.

Uit de geanalyseerde jurisprudentie blijkt dat onder geestelijk letsel een aantoonbaar in de psychiatrie erkend ziektebeeld kan worden verstaan.

3.3.1 Onderbouwing geestelijk letsel

In 17 van de 22 uitspraken heeft de rechter geoordeeld dat de immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze onvoldoende is onderbouwd.⁷³ In het strafproces dient de benadeelde partij volgens de regels van het civiel recht voldoende te stellen en te bewijzen dat hij de schade daadwerkelijk heeft geleden.⁷⁴ Volgens de zienswijze van de Hoge Raad dient de benadeelde partij voldoende concrete gegevens aan te voeren waaruit blijkt dat naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel is of had kunnen zijn vastgesteld.⁷⁵

In zes uitspraken blijkt niet wat de aangevoerde onderbouwing is. Hierdoor kan geen oordeel worden geveld over de onderbouwing van de immateriële schade.⁷⁶

⁷⁰ Uitspraken 6,15.

⁷¹ Vegter 2005, p. 77.

⁷² Uitspraken: 2,3,19.

⁷³ Uitspraken: 1,2,4,5,6,8,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22.

⁷⁴ Langemeijer 2010, p. 114.

⁷⁵ HR 9 mei 2003, ECLI:NL:2003:AF4606.

⁷⁶ Uitspraken: 12,16,17,19,20,22.

In twee van deze uitspraken wordt wel benoemd dat een rapport van een deskundige voldoende grond kan bieden ter onderbouwing van de immateriële schade.⁷⁷ Daarentegen blijkt uit twee andere uitspraken dat een doorverwijzing van de huisarts naar een deskundige onvoldoende is ter onderbouwing van de immateriële schade.⁷⁸

De ‘algemene’ weergave van de psychische gevolgen van de benadeelde partij bieden niet voldoende grond als onderbouwing, zoals blijkt uit negen uitspraken.⁷⁹ Volgens de uitspraken wordt onder algemene weergave verstaan het schadeformulier of de toelichting van de vordering ter zitting. Zo oordeelt de rechter in één uitspraak over de onderbouwing: *“De rechtbank stelt vast dat de immateriële schade, behoudens een algemene weergave van de gevolgen, door de benadeelde partij niet is onderbouwd met enig stuk van overtuiging.”* De rechtbank voegt hierbij nog toe dat zij het kunnen begrijpen dat de brandstichtingen gevoelens van angst hebben veroorzaakt, maar dat dit niet voldoende grond is om te spreken van een aantasting in de persoon op andere wijze.

3.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is toegelicht onder welke feiten en omstandigheden de rechter de immateriële schadevordering in afwezigheid van geestelijk letsel heeft afgewezen of niet-ontvankelijk heeft verklaard. Volgens de geanalyseerde jurisprudentie vallen de strafbare feiten woninginbraak en bedreiging niet onder een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. De bijzondere ernst van de normschending is volgens de jurisprudentie wel in overeenstemming met het arrest van de Hoge Raad, maar enkel bij het strafbare feit verkrachting.

Uit de geanalyseerde jurisprudentie blijkt verder dat in overeenstemming met de Hoge Raad wordt geoordeeld dat enkel gevoelens van angst niet aangenomen kunnen worden als een aantasting in de persoon op andere wijze. Immers is enkel psychisch onbehagen volgens de Hoge Raad niet voldoende om te spreken van een aantasting in de persoon op andere wijze. Ondanks dat er uit de jurisprudentie blijkt dat het aannemelijk is dat last en hinder kan worden ondervonden door een strafbaar feit is het vooralsnog onvoldoende om te spreken van geestelijk letsel. Volgens de jurisprudentie kan onder geestelijk letsel worden verstaan: een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. Een rapport van een deskundige is volgens de jurisprudentie voldoende onderbouwing voor het geestelijk letsel, een doorverwijzing van de huisarts daarentegen is onvoldoende voor de onderbouwing.

⁷⁷ Uitspraken: 11, 22.

⁷⁸ Uitspraken: 1, 18.

⁷⁹ Uitspraken: 2,5,6,9,10,12,14,15,21.

H4: Resultaten jurisprudentie toegewezen

In dit hoofdstuk wordt besproken onder welke feiten en omstandigheden de immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze door de rechter wordt toegewezen. Enkel de uitzonderingen een inbreuk persoonlijke op de levenssfeer en de bijzondere ernst van de normschending komen aan bod. In totaal zijn er 22 uitspraken geanalyseerd om te achterhalen wat de feiten en omstandigheden zijn die het mogelijk maken dat de immateriële schadevordering wordt toegewezen. Er is een verdeling gemaakt tussen de Hoge Raad, gerechtshoven en rechtbanken. De zienswijze van elk gerecht worden wederom gezamenlijk bij elk topic toegelicht. De analyse is uitgevoerd aan de hand van topics inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, de bijzondere ernst van de normschending, geestelijk letsel en onderbouwing geestelijk letsel. Ter verduidelijking wordt verwezen naar een schematische weergave van de strafbare feiten en de onderbouwing in bijlage 2b.

4.1 Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer

In 16 van de 22 uitspraken wordt een aantasting in de persoon op andere wijze aangenomen, omdat de verdachte een fundamenteel recht heeft geschonden namelijk, een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van benadeelde.⁸⁰ In drie uitspraken hebben de verdachten met de woninginbraak ervoor gezorgd dat er een ernstige inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde.⁸¹ Er is volgens deze uitspraken sprake van een ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, omdat de verdachte de woning is binnengedrongen en heeft doorzocht waardoor het woongenot van de benadeelde partij is aangetast. Rechtbank Gelderland licht het in een uitspraak nader toe:

“Juist die woning behoort voor de benadeelde partij een veilige ‘onschendbare’ plaats te zijn. Het privéleven van de benadeelde partij heeft immers zijn basis in de woning. In dit licht te hebben gezien hebben verdachte met de inbraak een ernstige inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde. Daarmee is naar het oordeel van de rechtbank sprake van een aantasting in de persoon ‘andere wijze’ zoals in art. 6:106 lid 1 sub b BW opgenomen “.

In vier uitspraken is er een inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij door het strafbare feit belaging.⁸² Zo wordt in één uitspraak benoemd dat door de belaging de benadeelde partij is aangetast in haar fundamenteel recht, in het bijzonder: de persoonlijke levenssfeer.⁸³ De duur van de belaging blijkt ook van belang bij de beoordeling of het handelen van de verdachte een inbreuk heeft gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde. Immers wordt in één uitspraak expliciet benoemd dat de lange periode van belaging een forse inbreuk heeft gemaakt op de persoonlijke levenssfeer.⁸⁴

⁸⁰ Uitspraken: 1,2,3,5,7,8,9,10,13,14,15,17,18,19,21,22.

⁸¹ Uitspraken: 3,7,10.

⁸² Uitspraken: 5,14,19,22.

⁸³ Uitspraak: 5.

⁸⁴ Uitspraak: 14.

Uit vijf uitspraken blijkt het strafbare feit bedreiging ook een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij op te leveren.⁸⁵ Het blijkt dat het niet schijnt uit te maken hoe de bedreigingen zijn geuit. Zo zijn de bedreigingen door de verdachten verbaal, telefonisch geuit of met een wapen. De rechtbank Oost-Brabant lijkt aan te nemen dat bedreiging met een vuurwapen een aantasting van de persoon op andere wijze oplevert in deze uitspraak motiveert de rechtbank Oost-Brabant dit als volgt: *“Misdriften als iemand bedreigen met en doorgeladen pistool leveren naar hun aard, ernst en welhaast onvermijdelijke gevolgen voor de benadeelde partij een aantasting van de persoon op.”*⁸⁶

4.2 De bijzondere ernst van de normschending

Slechts in 5 van de 22 uitspraken wordt een aantasting in de persoon aangenomen vanwege de bijzondere ernst van normschending.⁸⁷ De Hoge Raad heeft in zijn arrest bepaald dat onder de bijzondere ernst van de normschending het strafbare feit verkrachting valt.⁸⁸ Uit de geanalyseerde uitspraken blijkt dat de bijzondere ernst van de normschending niet alleen bij het strafbare feit verkrachting wordt aangenomen. Zo wordt het ook aangenomen bij het strafbare feit poging doodslag (zonder lichamelijk letsel), waar de verdachte probeerde in te rijden op de benadeelde. Het inrijden op de benadeelde leverde volgens het gerechtshof een aantasting tegen het lichaam op, dat de bijzondere ernst van de normschending oplevert. Een ander voorbeeld is een woninginbraak waar volgens het gerechtshof sprake is van de bijzondere ernst van de normschending, omdat de benadeelde partij hoogbejaard is. De benadeelde partij is onder onder druk is gezet om toegang tot haar woning te verlenen. De woninginbraak heeft ervoor gezorgd dat de benadeelde angstgevoelens heeft ontwikkeld en in haar woongenot is aangetast.⁸⁹

4.3 Geestelijk letsel

In 17 van de 22 uitspraken heeft de rechter zich nader uitgelaten over de psychische gevolgen die de benadeelde partij heeft gesteld.⁹⁰ De Hoge Raad heeft als uitgangspunt gesteld dat de benadeelde partij geestelijk letsel heeft opgelopen. De gevoelens van angst of zich gekwetst voelen vallen niet onder het bereik van het begrip geestelijk letsel. Op het uitgangspunt geestelijk letsel is de inbreuk van een persoonlijke levenssfeer of de bijzondere ernst van de normschending een uitzondering.

In vijf uitspraken wordt aangegeven dat het bij de uitzonderingen niet vereist is dat er sprake is van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. De gevoelens van angst of zich gekwetst voelen vallen dan wel onder het bereik van een aantasting in de persoon op andere wijze.⁹¹ Bij het strafbare feit verkrachting wordt nader gemotiveerd dat het het naar algemene ervaringsregels te begrijpen is dan dat het misbruik ernstige psychische gevolgen voor de benadeelde partij met zich mee hebben meegebracht.⁹²

⁸⁵ Uitspraak: 8,9,15,18,21.

⁸⁶ Uitspraak: 9.

⁸⁷ Uitspraken: 1,4,7,11,12.

⁸⁸ HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

⁸⁹ Uitspraken: 5,7.

⁹⁰ Uitspraken: 1,3,4,6,7,8,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,22.

⁹¹ Uitspraken: 1,4,8,13,20.

⁹² Uitspraken: 12,17.

Bij het strafbare feit belaging wordt gesteld dat het een feit van algemene bekendheid is dat de benadeelde partij last ondervindt of enig geestelijk letsel lijdt.⁹³

4.3.1 Onderbouwing geestelijk letsel

In 16 van de 22 uitspraken achten de rechters de onderbouwing van de psychische gevolgen voldoende, met andere woorden de benadeelde partij heeft voldoende gesteld en bewezen dat hij immateriële schade heeft geleden. De onderbouwing betreft in negen uitspraken een algemene weergave van de gevolgen voor de benadeelde middels het schadeonderbouwingsformulier, schriftelijke slachtofferverklaring, de aangifte en de mondelinge toelichting ter zitting. Hier was geen onderbouwing van het geestelijk letsel door derde of een deskundige vereist.⁹⁴

Uit twee uitspraken blijkt dat de mate van de impact die het strafbaar feit op de benadeelde partij heeft gehad meeweegt bij de beoordeling van de onderbouwing.⁹⁵ In een zaak betrof het een poging tot doodslag (zonder lichamelijk letsel) en in de andere zaak was het een bedreiging. Hieruit kan worden opgemaakt dat het strafbaar feit geen rol speelt, wel de psychische gevolgen die de benadeelde partij had ondervonden. De psychische gevolgen die benadeelde ervoer bij het strafbare feit poging tot doodslag, waren herbelevingen van het voorval. Als de benadeelde partij via zijn portofoon hoorde dat er een achtervolging was, dacht hij terug aan het voorval.⁹⁶ De impact die in deze uitspraken wordt bedoeld, waren de psychische gevolgen die hen beperkten in het dagelijks leven.

Aan de onderbouwing van de uitzonderingen (inbreuk persoonlijke levenssfeer en de bijzondere ernst van de normschending) worden geen strenge eisen gesteld, omdat niet vereist is dat de benadeelde partij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft opgelopen. De immateriële schade dient niet meer onderbouwd te zijn naar objectieve maatstaven. De benadeelde partij dient wel volgens de bewijsregels en de stelplicht in het civielrecht voldoende te bewijzen dat hij de schade daadwerkelijk heeft geleden.

4.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is aan de hand van jurisprudentieanalyse toegelicht onder welke feiten en omstandigheden de rechter de immateriële schadevordering in afwezigheid van geestelijk letsel heeft toegewezen. Uit de jurisprudentieanalyse waarbij het gaat om schadevorderingen die niet zijn toegewezen (zie hoofdstuk 3) blijkt dat de woninginbraken geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer opleveren, omdat dit niet voldoende werd gesteld of was gebleken. Uit de jurisprudentieanalyse bij toegewezen schadevorderingen blijkt dat de woninginbraken wel een inbreuk op persoonlijke levenssfeer opleveren, omdat het privéleven van de benadeelde partij in de woning haar basis heeft. Daarnaast levert het strafbare feit belaging levert een schending op een fundamenteel recht op, namelijk inbreuk op de persoonlijke levenssfeer.

⁹³ Uitspraak: 19.

⁹⁴ Uitspraken: 3,4,6,8,9,13,15,21,22.

⁹⁵ Uitspraken: 4,9.

⁹⁶ Uitspraak: 4.

De duur van de belaging weegt mee bij de beoordeling of er een inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer. Bij het strafbare feit belaging is het feit van algemene bekendheid dat de benadeelde partij in zijn persoon is aangetast. Tevens levert het strafbare feit bedreiging ook een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer op, ongeacht op welke wijze de bedreiging is geuit door de verdachte. Zo wordt gemotiveerd dat een bedreiging met een wapen onvermijdelijke gevolgen voor de benadeelde partij opleveren.

Onder de uitzondering de bijzondere ernst van de normschending valt niet alleen het strafbare feit verkrachting, maar ook een poging tot doodslag (zonder lichamelijk letsel). Bij de woninginbraak is er sprake van de bijzondere ernst van de normschending, omdat de benadeelde partij hoogbejaard is. Bij het strafbare feit verkrachting vervalt het uitgangspunt geestelijk letsel, omdat het naar algemene ervaringsregels te begrijpen is en valt onder de bijzondere ernst van de normschending is de benadeelde partij aangetast in zijn persoon

Het uitgangspunt geestelijk letsel komt te vervallen als er sprake is van de uitzonderingen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer of de bijzondere ernst van de normschending. Gevoelens van angst en zich gekwetst voelen zijn dan voldoende om te spreken van een aantasting in de persoon op andere wijze. Volgens de jurisprudentie is de onderbouwing bij een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer of de bijzondere ernst van de normschending voldoende als de algemene weergave van de gevolgen door de benadeelde partij worden toegelicht, dit kan zowel schriftelijk als mondeling zijn.

H5: Resultaten interviews rechters

In dit hoofdstuk worden de interviews met de strafrechters besproken. Er zijn in totaal vijf strafrechters van de rechtbank Den Haag geïnterviewd over de beoordeling van de immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze. In het bijzonder is gevraagd naar de feiten en omstandigheden die ervoor zorgen dat de immateriële schade wordt toegewezen, afgewezen of niet-ontvankelijk wordt verklaard. De strafrechters hebben tijdens de interviews hun visie gedeeld over een aantasting in de persoon op andere wijze. De resultaten worden weergegeven aan de hand van de topics: geestelijk letsel en uitzonderingen, wijze van beoordeling immateriële schade, de toewijzing, afwijzing, niet-ontvankelijkheid van de immateriële schade, onderbouwing en de bouwstenen van SHN.

5.1 Geestelijk letsel en uitzonderingen

De strafrechters hebben verschillende zienswijzen over het arrest van de Hoge Raad.⁹⁷ Er zijn drie rechters, RE2, RE3 en RE4, die volgens de zienswijze van de Hoge Raad beslissen. RE2 geeft hierbij aan dat van de rechters verwacht mag worden dat zij zich niet alleen houden aan de wet, maar ook aan de rechtsregels zoals ontwikkeld in de jurisprudentie.

Op het uitgangspunt geestelijk letsel zijn de uitzonderingen een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en de bijzondere ernst van de normschending ontwikkeld door de Hoge Raad. RE2 en RE3 benoemen als uitzondering het strafbare feit verkrachting, dat volgens hen gekwalificeerd kan worden als een aantasting in de persoon. RE3 geeft hierbij aan dat niet elke verkrachting een aantasting in de persoon oplevert en dat het per zaak bekeken moet worden. Volgens RE3 kan een bedreiging met een vuurwapen ook een aantasting in de persoon opleveren. RE3 schetst een casus, namelijk dat de verdachte één uur lang een vuurwapen richt in de richting van de benadeelde partij. RE3 kan dit kwalificeren als een bedreiging waardoor de benadeelde partij in zijn persoon is aangetast, maar zij acht wel dat het geestelijk letsel dan onderbouwd moet zijn. Volgens RE3 kan er dan niet volstaan worden met een doorverwijsbrief.

Daarentegen beoordelen RE1 en RE5 de immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze niet volgens de zienswijze van de Hoge Raad. Door RE5 is opgemerkt dat de Hoge Raad een te streng criterium heeft ontwikkeld en dat er veel van de benadeelde partij wordt gevraagd. Het is volgens de rechter ook mogelijk om immateriële schade toe te wijzen zonder dat bij de benadeelde partij een in de psychiatrie erkend ziektebeeld is vastgesteld. RE5 beoordeelt de immateriële schade aan de hand van algemene ervaringsregels. Ter verduidelijking geeft RE5 aan dat objectief bekeken dient te worden of een ieder zich in zo'n situatie aangetast zal voelen in zijn persoon. RE1 merkt op dat de Hoge Raad de benadeelde partij in principe dwingt om zich te wenden tot een deskundige. Volgens RE1 kan de benadeelde partij ook de psychische gevolgen hebben ervaren zonder dat hij zich heeft gewend tot een deskundige. Daarbij zal niet iedereen die psychische gevolgen ervaart zich wenden tot een deskundige, maar het op een andere manier verwerken.

⁹⁷ HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

Uit de jurisprudentieanalyse kon niet naar voren worden gebracht waarom de rechter in een bepaalde uitspraak wel of niet de zienswijze van de Hoge Raad volgde. In de uitspraken kwam enkel naar voren dat zij geen uitzondering zagen voor het uitgangspunt geestelijk letsel. De interviews hebben duidelijkheid verschaft waarom de zienswijze van de Hoge Raad mogelijk wel of niet wordt gevolgd.

5.2 Wijze van beoordeling immateriële schade

Uit de afgenomen interviews blijkt dat de strafrechters op dezelfde wijze tot een beoordeling komen van de immateriële schade. De strafrechters oordelen aan de hand van alle informatie van de strafzaak: het strafdossier, de vordering van de benadeelde partij met de bijhorende onderbouwing en eventueel de toelichting op de vordering door de benadeelde partij. Als de rechters vinden dat zij over alle informatie beschikken, zullen zij bekijken of de gevorderde immateriële schade toewijsbaar is aan de hand van het wettelijk kader conform art. 6:106 lid 1 BW. Pas als de strafrechters van mening zijn dat zij de informatie van de strafzaak hebben verkregen, beoordelen zij de vordering van de benadeelde partij inhoudelijk.

5.3 Toewijzing immateriële schade

De strafrechters geven voor de toewijzing van de immateriële schade factoren aan die overeenkomen, maar ook factoren die verschillen. De factoren die overeenkomen zijn: een verklaring van een deskundige, de psychische gevolgen die de benadeelde partij heeft ondervonden door het strafbaar feit en een met de gevolgen vergelijkbare uitspraak voor de bepaling van de hoogte van de immateriële schade.

Net als bij de beoordeling achten de strafrechters RE2, RE3, RE4, een verklaring van een deskundige als onderbouwing van essentieel belang. Tijdens het interview gaven zij aan dat zonder onderbouwing de immateriële schade in principe niet zal worden toegewezen.

De strafrechters RE1 en RE5 die niet de zienswijze van de Hoge Raad volgen, achten nadere factoren van belang. RE5 benoemt dat de benadeelde partij goed zal moeten uitleggen en het liefst in eigen woorden welke gevolgen het strafbaar feit hebben veroorzaakt. RE5 ziet graag dat de benadeelde partij naar de zitting komt. RE5 vindt het van belang, want dan kan zij een beter beeld vormen van de psychische gevolgen die de benadeelde partij heeft ondervonden. Op de zitting kan de benadeelde partij namelijk de gevolgen nader toelichten. Daarbij geeft RE1 aan dat het schadeonderbouwingsformulier (opgesteld door SHN) en de schriftelijke slachtofferverklaring ook als onderbouwing kunnen dienen, zolang RE1 zich daarbij een beeld kan vormen en kan begrijpen dat de benadeelde partij door het strafbaar feit de psychische gevolgen heeft ondervonden.

De algemene weergave van de psychische gevolgen omschreven door de benadeelde partij, bleek ook uit de jurisprudentieanalyse voor de onderbouwing van belang. Waar een onderbouwing ontbrak, bleek dat de rechters verwezen naar de gevolgen zoals omschreven door de benadeelde partij in de schriftelijke slachtofferverklaring of de toelichting in de vordering. Daarbij werd er ook verwezen naar de toelichting van de psychische gevolgen die de benadeelde partij ter zitting gaf.

5.4 Niet-ontvankelijkheid immateriële schade

Drie strafrechters, RE2, RE3 en RE4 geven aan dat zij de vordering niet-ontvankelijk zullen verklaren als de vordering te ingewikkeld is. RE3 licht dit nader toe en benoemt dat de vordering ingewikkeld is als de immateriële schade niet is onderbouwd met een verklaring van een deskundige of als er toekomstige schade wordt gevorderd. RE4 benoemt dat het afhankelijk is van de omstandigheden van het geval wanneer een vordering ingewikkeld is. Hij geeft hierbij wel aan dat de vordering te ingewikkeld is, wanneer er te veel onzekerheden en onduidelijkheden zijn waardoor nader onderzoek noodzakelijk is om de immateriële schade te kunnen beoordelen. RE2 benoemt naast dat de vordering ingewikkeld is ook dat hij de vordering niet-ontvankelijk zal verklaren als een te omvangrijke vordering van 200 pagina's ter zitting wordt aangeleverd.

RE1 geeft aan dat hij de vordering niet-ontvankelijk zal verklaren als de psychische gevolgen zonder enige onderbouwing niet aannemelijk zijn. RE5 benoemt dat zij de vordering niet-ontvankelijk zal verklaren als het moeilijk vast te stellen is of de psychische gevolgen zijn veroorzaakt door het strafbare feit of door een eerdere gebeurtenis. De vordering zal RE5 ook niet-ontvankelijk verklaren als de benadeelde partij de psychische gevolgen te weinig heeft toegelicht in de vordering.

Uit de jurisprudentieanalyse bleek dat de vordering niet-ontvankelijk werd verklaard als onderbouwing van de immateriële schade ontbrak. Dit komt enigszins bij de interviews naar voren, namelijk dat zonder de onderbouwing de vordering niet-ontvankelijk wordt verklaard of als er meer gegevens nodig zijn om de immateriële schade te beoordelen.

5.5 Afwijzen immateriële schade

Volgens de strafrechter RE2, behoort de immateriële schade afgewezen te worden als een onderbouwing van het geestelijk letsel ontbreekt, maar dit leidt in de praktijk meestal tot een niet-ontvankelijkheid. RE3 geeft aan dat zij de vordering wel afwijst als de onderbouwing ontbreekt en beargumenteert waarom zij de vordering zal afwijzen. RE3 benadrukt dat iedere burger maar één keer de mogelijkheid krijgt om zijn schade te verhalen bij de rechter en als de benadeelde partij de immateriële schade niet onderbouwt, is de mogelijkheid al benut. RE4 zal de vordering afwijzen als de immateriële schade ongegrond is. Dit wordt niet nader toegelicht.

Zoals ook uit de jurisprudentieanalyse naar voren kwam, worden de vorderingen meestal niet-ontvankelijk verklaard als onderbouwing ontbreekt.

5.6 Onderbouwing

De strafrechters hebben verschillende zienswijzen over de soort onderbouwing die de benadeelde partij aanlevert. Zo volgen de strafrechters RE2, RE3 de zienswijze van de Hoge Raad. Zij zijn van mening dat zonder een verklaring van een psycholoog of de psychiater de immateriële schade niet kan worden toegewezen. RE2 beargumenteert dat het lichamelijk letsel onderbouwd wordt met een verklaring van de huisarts. Hij acht dan ook dat de psychische gevolgen onderbouwd dienen te worden met een verklaring van een deskundige. RE3 geeft aan dat zij in beginsel ook een verklaring van een deskundige nodig acht, maar vindt een doorverwijsbrief van de huisarts naar een deskundige ook voldoende als onderbouwing.

De strafrechters RE1 en RE5 zijn van mening dat ook zonder een verklaring van een deskundige de immateriële schade beoordeeld kan worden, namelijk met een omschrijving van de psychische gevolgen door de benadeelde. De strafrechter RE4 geeft aan dat het afhangt van de situatie of hij een verklaring van een deskundige nodig acht. Hij geeft aan dat hij de vraag of onderbouwing altijd nodig zal zijn om de immateriële schade toe te wijzen daarom niet kan beantwoorden.

De strafrechters RE1, RE3, RE4 en RE5 benoemen nog een aspect dat in acht dient te worden genomen bij de beoordeling van de immateriële schade, te weten de menselijke factor. RE1 licht toe, als er geen onderbouwing is, probeert hij toch de immateriële schade te toetsen aan de hand van eigen ervaring en gevoel. RE1 zal dan kijken naar de feiten en omstandigheden van de strafzaak. Zo wordt gekeken naar wat er precies is gebeurd, hoe ernstig zijn de psychische gevolgen en hebben de gevolgen invloed op het leven van de benadeelde partij. RE1 geeft aan dat hij aan de hand van deze informatie zal bekijken of het reëel is dat de benadeelde partij bijvoorbeeld angst ervaart. Volgens RE1 blijft de beoordeling aan de hand van eigen ervaring en gevoel gevaarlijk, omdat er wordt uitgegaan van zijn eigen ervaringen.

Bij de jurisprudentieanalyse bleek het onduidelijk wat voor soort onderbouwing werd aangeleverd door de benadeelde, omdat dit niet altijd werd vermeld in de uitspraken. Hierdoor kon geen oordeel worden geveld over de onderbouwing. Uit de interviews is duidelijk naar voren gekomen dat de vereiste van een bepaald soort onderbouwing van eventueel geestelijk letsel afhankelijk is van de zienswijze van de rechter die de zaak behandelt. Zo zijn er rechters die een verklaring van een deskundige nodig achten, maar ook rechters die zonder een verklaring van een deskundige de immateriële schade kunnen en zullen toewijzen. Zij zullen dit dan beoordelen aan de hand van algemene ervaringsregels zoals ook werd benoemd in de literatuur en de jurisprudentieanalyse.

5.7 Bouwstenen SHN⁹⁸

De bouwstenen van SHN zijn bij strafrechters RE2, RE3 en RE5 niet bekend. Zowel RE2 als RE3 geven aan dat de korte samenvatting van de uitspraken niet voldoende informatie geeft. Hier wordt volgens RE2 niet benoemd of de immateriële schade was onderbouwd en als dit het geval was wat deze onderbouwing dan was. RE2 en RE3 geven aan dat zij de bouwstenen niet in acht zullen nemen. RE3 geeft aan dat zij voor de beoordeling van de immateriële schade enkel de informatie van haar eigen strafzaak gebruikt.

De strafrechters RE1 en RE4 waren wel bekend met de bouwstenen. RE1 en RE4 geven ook aan dat zij meer informatie missen, omdat de beschrijvingen in de uitspraken niet compleet zijn en zij door tijdgebrek de uitspraak niet zullen opzoeken. Zij benoemen wel dat het van belang is dat de bouwstenen worden bijgevoegd, maar uit de interviews blijkt dat de bouwstenen door de geïnterviewde rechters in ieder geval niet worden gelezen. Aangezien deze twee rechters er niet bekend mee zijn, is de kans aanwezig dat een groot deel van de rechters er niet bekend mee is. Als de bouwstenen niet altijd worden gelezen hebben ze niet het gewenste effect. Namelijk, de strafrechters kenbaar maken dat de immateriële schadevergoeding wel kan worden toegewezen als een in de psychiatrie erkend ziektebeeld bij de benadeelde partij ontbreekt.

RE4 benoemt het tijdgebrek als een reden dat de vorderingen niet altijd worden gelezen. Als het schadeonderbouwingsformulier te lang is, zal dit niet geheel worden gelezen volgens RE4. Als advies geeft RE4 aan om de argumenten in het schadeonderbouwingsformulier zo kort en krachtig, maar ook compleet mogelijk te weergeven.

5.8 Deelconclusie

In principe beoordelen de strafrechters de immateriële schade op dezelfde wijze, te weten aan de hand van het strafdossier, de vordering van de benadeelde partij met de bijhorende onderbouwing en eventueel de toelichting van de vordering door de benadeelde. Welke feiten en omstandigheden de rechter meeneemt in zijn beoordeling van de immateriële schade blijkt daarentegen afhankelijk te zijn van de rechter. Uit de interviews is namelijk gebleken dat niet alle rechters de zienswijze van de Hoge Raad volgen en daarom andere vereisten stellen aan het toewijzen, afwijzen of niet-ontvankelijk verklaren van de immateriële schade.

De strafrechters die de zienswijze van de Hoge Raad volgen, beoordelen de immateriële schade aan de hand van een onderbouwende verklaring van een deskundige. Is er geen sprake van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld en is dit niet onderbouwd, dan zal de immateriële schade niet worden toegewezen en leiden tot niet-ontvankelijkheid of afwijzing van de vordering.

⁹⁸ Tijdens het afnemen van de interviews was de benaming bouwstenen. Op 1 mei 2018 zijn de bouwstenen tekstueel gewijzigd, de bouwstenen heten nu: informatieblad vergoeding immateriële schade bij niet gedocumenteerd psychisch letsel (andere aantasting).

Echter, als er geen onderbouwing is, maar het aannemelijk is dat de benadeelde partij de gevolgen heeft ondervonden, zal een onderbouwing niet nodig worden geacht.

De strafrechters die de zienswijze van de Hoge Raad niet delen, stellen dat een immateriële schadevordering kan worden toegewezen ondanks het ontbreken van onderbouwing van een deskundige of een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. De immateriële schade wordt dan beoordeeld aan de hand van de algemene weergave van de psychische gevolgen door de benadeelde partij. Bij het verwoorden van de gevolgen is het van belang dat het aannemelijk en begrijpelijk is dat eenieder die zich in zo'n situatie bevindt de gevolgen kan ondervinden.

De bouwstenen van SHN waren niet bekend bij drie strafrechters. De strafrechters die wel bekend zijn met de bouwstenen geven aan dat de huidige bouwstenen niet voldoende informatie bevatten om te oordelen dat de immateriële schade zonder een in de psychiatrie erkend ziektebeeld kan worden toegewezen. Voor zover uit de interviews is gebleken, worden de bouwstenen in de praktijk niet gelezen.

H6: Conclusies

De resultaten uit het literatuuronderzoek, de jurisprudentieanalyse en de interviews met rechters hebben geleid tot de hierna te beschreven conclusies. De conclusies zullen leiden tot de beantwoording van de centrale vraag. De centrale vraag is: “Welk advies kan aan Slachtofferhulp Nederland worden gegeven omtrent het vorderen van immateriële schade in het strafproces op grond van artikel 6:106 lid 1 sub b BW jo. art. 51f Sv bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, blijkens wetsanalyse, jurisprudentieonderzoek en interviews met rechters?” Het doel van het onderzoek was het in kaart brengen van de rechterlijke invulling van art. 6:106 lid 1 sub b BW bij een aantasting in de persoon op andere wijze.

Uit het literatuuronderzoek wordt geconcludeerd dat de benadeelde partij die niet een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft opgelopen immateriële schade kan vorderen als er sprake is een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer of de bijzondere ernst van de normschending. De benadeelde partij die stelt dat hij immateriële schade heeft geleden, moet dit bewijzen. De rechter is bij de beoordeling van de immateriële schade gebonden aan hetgeen de benadeelde partij en de verdachte(n) aanvoeren. De rechter heeft een discretionaire bevoegdheid bij de beoordeling van de omvang van de immateriële schade. Wanneer de rechter de immateriële schade derhalve aannemelijk acht, mag hij naar algemene ervaringsregels de immateriële schadevordering toewijzen aan de benadeelde partij.

Voor het in kaart brengen van de rechterlijke invulling is jurisprudentie geanalyseerd. Uit de jurisprudentieanalyse is gebleken dat in het geval van geen toewijzing van een immateriële schadevordering van de benadeelde partij, er in overeenstemming met de Hoge Raad wordt geoordeeld. De Hoge Raad heeft immers gesteld dat bij een aantasting in de persoon op andere wijze het uitgangspunt geestelijk letsel is dat naar objectieve maatstaven is of had kunnen zijn vastgesteld. De benadeelde partijen hebben dan niet voldoende gesteld en er is onvoldoende gebleken dat zij op andere wijze in hun persoon zijn aangetast. Enkel een verklaring van een deskundige wordt als voldoende onderbouwing geacht. Uit de jurisprudentieanalyse in het geval van toewijzing van een immateriële schadevordering van de benadeelde partij blijkt daarentegen dat de strafbare feiten: woninginbraak, belaging en bedreiging een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer opleveren. Het uitgangspunt geestelijk letsel komt dan te vervallen en volstaan kan worden met de algemene weergave van de gevolgen, dus een verklaring van een deskundige is niet vereist.

De rechterlijke invulling is verder in kaart gebracht middels informatie uit interviews met strafrechters. De rechters die de zienswijze van de Hoge Raad delen achten voor de toewijsbaarheid van de immateriële schade enkel een onderbouwing van een deskundige als voldoende grond. Indien de onderbouwing van een deskundige ontbreekt, zullen zij de vordering niet-ontvankelijk verklaren. Uit de interviews is gebleken dat er ook rechters zijn die zienswijze van de Hoge Raad niet delen. De rechters zijn van mening dat immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze ook kan worden toegewezen als het geestelijk letsel - als in een in de psychiatrie erkend ziektebeeld ontbreekt.

In beginsel achten zij een verklaring van een deskundige nodig ter onderbouwing van de immateriële schade, maar als dit ontbreekt zullen zij de vordering nader beoordelen en niet de vordering niet-ontvankelijk verklaren. De rechters beoordelen dan of de immateriële schade aannemelijk is aan de hand van algemene ervaringsregels. De algemene weergave door de benadeelde partij van de psychische gevolgen zijn dan voldoende als onderbouwing. De beslissing of de immateriële schadevergoeding kan worden toegewezen bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, blijkt afhankelijk van de onderbouwing en welke rechter de zaak behandelt. De verschillende zienswijzen van de rechters en de verschillende invullingen van de criteria, ontwikkeld door de Hoge Raad, leveren willekeur op. Tot slot blijkt uit de interviews dat de huidige oplossing die SHN voor het bovenstaande probleem heeft bedacht, de bouwstenen, in de praktijk niet kenbaar zijn bij in ieder geval een deel van de strafrechters. Uit de interviews komt naar voren dat rechters in de praktijk de bouwstenen niet lezen, omdat deze te weinig informatie bevatten en tegelijkertijd te veel leestijd kosten.

Op basis van het huidige onderzoek kan geconcludeerd worden dat het mogelijk zou moeten zijn dat de immateriële schadevergoeding bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld kan worden gevorderd als er sprake is van schending van een fundamenteel recht of de bijzondere ernst van de normschending. Om de kans op toewijzing van de immateriële schadevordering te vergroten dient de schade aannemelijk te worden gemaakt door middel van het aanvoeren van de uitzonderingen en het naar algemene ervaringsregels begrijpelijk maken dat de benadeelde partij op andere wijze in zijn persoon is aangetast.

H7: Aanbevelingen

De conclusies hebben geleid tot de volgende advisering en aanbevelingen. Het advies dat aan Slachtofferhulp Nederland wordt verstrekt is, dat het mogelijk zou moeten zijn de immateriële schade bij een aantasting in de persoon op andere wijze te vorderen zonder dat een in de psychiatrie erkend ziektebeeld bij de benadeelde partij is aangetoond. De immateriële schade kan worden gevorderd door aan te voeren dat er een inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer of dat er sprake is van de bijzondere ernst van de normschending bij de benadeelde partij. Zij dienen zich echter bewust van te zijn van huidige verschillen in de gedachtegang tussen rechters. De benadeelde partij dient hierover op de hoogte worden gesteld, zodat zij weten wat ze kunnen verwachten, het zogeheten verwachtingsmanagement.

Eindproduct 1 bestaat uit een memo voor de juridisch medewerkers waarin kort de conclusies en aanbevelingen worden besproken. De memo kan bij de eerstvolgende dagstart besproken worden bij het juridische aandachtspunt van de week en op de whiteboard worden bevestigd.⁹⁹ Tevens kan de memo ook tijdens een teamoverleg worden besproken zodat de juridisch medewerkers hiervan op de hoogte zijn.

Aannemelijk maken van de immateriële schade

Schadeonderbouwingsformulier

Zoals uit het huidige onderzoek naar voren is gekomen, is het belang dat de geleden immateriële schade aannemelijk wordt gemaakt. Dit kan worden bewerkstelligd door in het schadeonderbouwingsformulier bij het onderdeel: 'psychische gevolgen' een alinea te wijden aan één van de uitzonderingen zoals een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Hierbij kan worden aangegeven welke gevolgen ervoor zorgen dat een inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer en dat het naar algemene ervaringsregels te begrijpen is dat de benadeelde hierdoor op andere wijze in zijn persoon is aangetast. Het is belangrijk om deze juridische termen ook letterlijk in het schadeonderbouwingsformulier op te nemen. De rechter is immers gebonden aan hetgeen de benadeelde partij in zijn vordering aanvoert. Door het opnemen van een uitzondering en de algemene ervaringsregel wordt als het ware de rechter verplicht dit te toetsen. Zo kan bijvoorbeeld de volgende zinsnede in het schadeonderbouwingsformulier worden opgenomen:

“Ten gevolge van het voorval kon de benadeelde niet meer in haar woning verblijven en heeft zij ruim één week bij een familielid gelogeed. De psychische gevolgen die benadeelde ervaart staan in verband met een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Immers, de verdachte heeft door het voorval een inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer, omdat hij zich in de woning bevond waar het privéleven van de benadeelde de basis heeft.”

⁹⁹ Elke ochtend om 09:00 uur is er een korte werkbijeenkomst, de dagstart. Er worden bijzonderheden besproken en er wordt een juridisch onderwerp naar voren gebracht dat de gehele werkweek tijdens de dagstart wordt besproken.

In het schadeonderbouwingsformulier kan bij het onderdeel ‘vergelijkbare jurisprudentie’ nog nader nadruk worden gelegd op de uitzondering en de algemene ervaringsregel. Bij de vergelijkbare jurisprudentie na omschrijving van de overeenkomsten en verschillen kan namelijk verwezen worden naar het arrest van de Hoge Raad. Een voorbeeld hiervan is:

“Uit de psychische gevolgen blijkt dat de verdachte een inbreuk heeft gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde. Het is naar algemene ervaringsregels te begrijpen dat de benadeelde op andere wijze in zijn persoon is aangetast. Immers, volgens het arrest van de Hoge Raad levert een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer een aantasting in de persoon op andere wijze op (HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721).”

Ter zitting

De juridisch medewerker die de vordering van de benadeelde partij ter zitting toelicht, kan benadrukken dat de Hoge Raad uitzonderingen heeft ontwikkeld op het uitgangspunt geestelijk letsel en dat deze is komen te vervallen. De juridisch medewerker kan ter zitting aangeven dat er bijvoorbeeld een inbreuk is gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij en kan dit nader motiveren door de psychische gevolgen op te noemen. Tevens kan de juridisch medewerker aangeven dat de immateriële schade aannemelijk is, omdat naar algemene ervaringsregels het strafbare feit een aantasting in de persoon op andere wijze oplevert, die een vergoeding van immateriële schade rechtvaardigt. In de tien verweren¹⁰⁰ van Slachtofferhulp Nederland kan bovenstaande verwerkt worden, zodat de juridisch medewerker ter zitting hier adequaat op kan reageren en/of nader kan toelichten.

Aanbeveling: onderbouwing bij geestelijk letsel

In beginsel is een verklaring van een deskundige essentieel. Indien het niet mogelijk is om een verklaring van een deskundige te overleggen, is het van belang dat de immateriële schade toch zo goed als mogelijk wordt onderbouwd zodat de rechter gebruik kan maken van zijn discretionaire bevoegdheid. Als een verklaring van een deskundige als onderbouwing ontbreekt, kunnen de psychische gevolgen ook onderbouwd worden aan de hand van andere soorten onderbouwing. Bijvoorbeeld, een verklaring van een docent, een vertrouwenspersoon of de buurvrouw. Creatief en *out of the box* denken, kunnen hier van meerwaarde zijn. De onderbouwing kan dan dienen ter aanvulling, zodat de gevolgen van de benadeelde ook blijken uit een verklaring van een derde.

Aanbeveling: kenbaarheid van de uitzonderingen op het uitgangspunt geestelijk letsel

Het uitgangspunt geestelijk letsel is kenbaar bij de rechters, maar het is vooral van belang dat de nadruk op de uitzonderingen worden gelegd.

¹⁰⁰ Dit betreft een document waarin de tien meest noodzakelijke verweren staan beschreven die de juridisch medewerker ter zitting kan gebruiken bij het verdedigen van de vordering benadeelde partij.

In overleg met de teamleider van SHN kan er een e-mail worden verzonden naar de strafrechters van de rechtbank Den Haag. Indien de strafrechters van de uitzonderingen op de hoogte zijn, kan dit mogelijk een opening bieden om de kans op toewijzing bij het ontbreken van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld te vergroten.

Aanbeveling: bouwstenen

Eindproduct 2 is een beschrijving van de onderhavige zaak zoals nu in de bouwstenen wordt aangehaald. Deze beschrijving dient ter illustratie voor de aanzet tot een verkorte en meer complete versie van de bouwsteen.

De bouwstenen dienen te worden aangepast door kort aan te geven wat de uitzonderingen zijn met de bijhorende argumentatie. Daarna zal slechts één uitspraak moeten worden toegevoegd die behoort bij het strafbare feit. Niet alleen de overweging moet worden meegenomen, maar ook de andere factoren die van belang zijn. Zo moet kort worden weergegeven hoe het strafbaar feit is uitgevoerd, wat eventueel de relatie is van de verdachte met het slachtoffer, wat er ter onderbouwing is aangeleverd en kort de overweging van de rechtbank of het gerechtshof die uitspraak heeft gedaan. Vervolgens kan de lijst worden bijgevoegd van de rechterlijke uitspraken. Zo kan de rechter in één oogopslag doornemen wat er naar voren is gekomen uit de uitspraken, zonder dat hij de uitspraak hoeft op te zoeken voor nadere ontbrekende informatie. De verkorte versies van de bouwstenen dienen in verband met de kenbaarheid vóór de zitting te worden overlegd aan de bode. Als de juridisch medewerker van SHN niet meegaat naar de zitting, dienen de bouwstenen als apart processtuk te worden ingediend, net als de schriftelijke slachtofferverklaring. Indien dit niet mogelijk is, kan op het formulier Verzoek tot Schadevergoeding bij de immateriële schade benoemd worden: “Ik verwijs u hierbij naar het schadeonderbouwingsformulier en de bouwstenen.” De bouwstenen worden zo op een andere wijze onder de aandacht gebracht waardoor de rechter als het ware gestimuleerd wordt om de bouwstenen door te nemen en niet over het hoofd te zien. Er is echter aanvullend en meer specifiek onderzoek nodig naar het effect van de bouwstenen om de bouwstenen eventueel verder te verbeteren.

Eindproduct 1: memo juridische medewerkers SHN

Het vorderen van immateriële schadevergoeding bij een aantasting in de persoon op andere wijze waar geen in de psychiatrie erkend ziektebeeld is aangetoond.

De Hoge Raad heeft als uitgangspunt gesteld: geestelijk letsel – als in een in de psychiatrie erkend ziektebeeld – dat naar objectieve maatstaven is of had kunnen zijn vastgesteld. Op het uitgangspunt zijn uitzonderingen van toepassing namelijk: inbreuk persoonlijke levenssfeer en de bijzondere ernst van de normschending.¹ Is er sprake van een van de uitzonderingen dan vervalt het uitgangspunt geestelijk letsel. Een onderbouwing in de zin van een verklaring van een deskundige is dan ook niet meer vereist (maar wel gewenst). Volstaan kan worden met de algemene weergave van de gevolgen. Hierbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat wie stelt dient te bewijzen. De rechter heeft een discretionaire bevoegdheid en kan de immateriële schadevergoeding zonder onderbouwing toewijzen als het aannemelijk is naar algemene ervaringsregels.

Het aannemelijk maken van de immateriële schade kan door in het schadeonderbouwingsformulier onder het kopje 'psychische gevolgen' een alinea te wijden aan de uitzondering die van toepassing is en te benoemen dat de benadeelde hierdoor op andere wijze in zijn persoon is aangetast. Tevens, dient bij de bijgevoegde jurisprudentie aangevuld te worden dat het naar algemene ervaringsregels te begrijpen is dat de benadeelde op andere wijze in zijn persoon is aangetast.² Indien een verklaring van een deskundige ontbreekt, kan de schade dus op andere wijze worden onderbouwd. Zo kan een verklaring van een docent, een vertrouwenspersoon of de buurvrouw worden gebruikt ter aanvulling zodat de psychische gevolgen niet alleen blijken uit de verklaring van de benadeelde.

De bouwstenen dienen meer informatie te bevatten, maar kort en krachtig te zijn geformuleerd, zodat de rechter in één oogopslag alle relevante informatie kan doornemen zonder de uitspraak op te zoeken. Het bovenstaande kan worden opgenomen in de tien verweren zodat de juridische medewerker ter zitting dit kan benadrukken. Om de bouwstenen onder de aandacht te brengen kan de betreffende bouwsteen voor de zitting aan de bode worden afgegeven of kan de bouwsteen op het formulier Verzoek tot Schadevergoeding benoemd worden.

¹ Hoge Raad 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721 en Hoge Raad 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519.

² zie pagina 2 voor de voorbeeldzinnen.

De voorbeeldzinnen worden gegeven aan de hand van fictieve casussen zoals het volgens de aanbevelingen opgenomen kan worden in het schadeonderbouwingsformulier:

Zo kan bijvoorbeeld de volgende zinsnede in het schadeonderbouwingsformulier kan worden opgenomen bij het onderdeel psychische gevolgen:

“Ten gevolge van het voorval kon de benadeelde niet meer in haar woning verblijven en heeft zij ruim één week bij een familielid gelogeed. De psychische gevolgen die benadeelde ervaart staan in verband met een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Immers, de verdachte heeft door het voorval een inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer, omdat hij zich in de woning bevond waar het privéleven van de benadeelde de basis heeft.”

In het schadeonderbouwingsformulier kan bij het onderdeel ‘vergelijkbare jurisprudentie’ nog worden vermeld dat bijvoorbeeld:

“Uit de psychische gevolgen blijkt dat de verdachte een inbreuk heeft gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde. Het is naar algemene ervaringsregels te begrijpen dat de benadeelde op andere wijze in zijn persoon is aangetast. Immers, volgens het arrest van de Hoge Raad levert een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer een aantasting in de persoon op andere wijze op (HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721).”

Eindproduct 2: verkorte versie bouwstenen

Dit betreft een aanzet tot een verkorte en meer complete versie van de bouwstenen

Voor de volledige bouwstenen wordt verwezen naar bijlage 3.

Op dit moment wordt de jurisprudentie die in de bouwstenen wordt aangehaald om het toewijzen van een immateriële schadevordering te rechtvaardigen, als volgt neergezet:

In verband met de onderhavige zaak wordt in het bijzonder gewezen op:

Rb. Limburg 5 augustus 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:6960 (bedreiging).

Met betrekking tot de gevorderde immateriële schade overweegt de rechtbank, dat het gelet op de aard van het bewezenverklaarde, een ervaringsregel is dat daardoor bij het slachtoffer immateriële schade van enige omvang wordt veroorzaakt. Het gevorderde bedrag komt de rechtbank te hoog voor. Zij acht een toewijzing van de vordering tot een bedrag van € 500,00 alleszins redelijk.

Geadviseerd wordt om dit op een kortere en meer complete manier neer te zetten, zodat het voor de rechters aantrekkelijker wordt om de bouwsteen te lezen. Zie onderstaand een voorbeeld waarin feedback van de geïnterviewde strafrechters is meegenomen.

In verband met de onderhavige zaak wordt in het bijzonder gewezen op:

Rb. Limburg 5 augustus 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:6960 (bedreiging)

Omschrijving strafbaar feit:

De verdachte (ex-man) heeft opzettelijk en dreigend een pistool getoond aan het slachtoffer.

Uitzondering:

Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer.

Soort onderbouwing:

Verklaring van het slachtoffer.

Overweging rechtbank:

Het is een ervaringsregel dat het slachtoffer door de bedreiging immateriële schade heeft geleden.

Bedrag toewijzing immateriële schade:

€ 500,00.

Literatuurlijst

Literatuur

Bal 2015

M. Bal, Slachtoffers van onrecht: de psychologie van secundaire victimisatie (en positieve reacties voor slachtoffers), *Proces* 2015, 94 (2).

Bijlsma 2011

A.C. Bijlsma, *Praktijkboek slachtofferzorg*, Wolf Legal Publishers: 2011.

Candido, Hoendervoogt, Laatsch, Van Dam & Gest 2017

J. Candido, M. Hoendervoogt, N. Laatsch, P. Van Dam & M. Gest, *Slachtoffer en de rechtspraak handleiding voor de strafrechtspraktijk. Handleiding voor de strafrechtspraktijk*, Deventer: Rechtspraak 2017.

Cleiren, Crijns, Verpalen, Cnossen & Dubelaar 2017

C.P.M. Cleiren, J.H. Crijns, M.J.M. Verpalen, J.P. Cnossen & M.J. Dubelaar, *Tekst & Commentaar Strafvordering*. Twaalfde druk, Deventer: Kluwer 2017.

Kronenberg & de Wilde 2015

M.J. Kronenberg & B. De Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015.

Langemeijer 2010

F.F. Langemeijer, *Het slachtoffer in het strafproces*, Deventer: Kluwer 2010.

Lindenbergh 2008

S.D. Lindenbergh, *Smartengeld tien jaar later*, Deventer: Kluwer 2008.

Lindenbergh 1998

S.D. Lindenbergh, *Smartengeld*, Deventer: Kluwer 1998.

Verburg 2009

G.J.M. Verburg, *Vaststelling van smartengeld*, Deventer: Kluwer 2009.

Verheij 2002

A.J. Verheij, *Vergoeding van immateriële schade wegens aantasting in de persoon*, Nijmegen: ars Aequi Libri 2002.

Van Boom, Tuil & van der Zalm

W.H. van Boom, M.L. Tuil & I. van der Zalm, Feiten van algemene bekendheid en ervaringsregels – virtuele werkelijkheid? *NTBR* 2010/2.

Vegter 2005

M.S.A. Vegter *Vergoeding van psychisch letsel door de werkgever*, Sdu Uitgevers 2005.

Elektronische bronnen

Schrama & Geurts

W.M. Schrama & T. Geurts, *Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten, de rol van de civiele procedure: gebruik, knelpunten en oplossingsrichtingen*, 2012, wodc.nl geraadpleegd op 15 maart 2018.

Lindenbergh 2018

'Smartengeld anno 2018' *ANWB smartengeld* 2018, smartengeld.nl (zoek op *artikel 2018 door prof. S.D. Lindenbergh*) geraadpleegd op 2 mei 2018.

Lindenbergh 2018

S.D. Lindenbergh, *Groene Serie Schadevergoeding*, aantekeningen bij artikel 6:95 BW jo. 6:106 BW, Deventer: Kluwer 2018 (elektronisch geraadpleegd).

Jurisprudentie

Hoge Raad

Hoge Raad, 30 oktober 1987, ECLI:NL:HR:1987:AD0034

Hoge Raad, 13 januari 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1608

Hoge Raad, 21 februari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2286

Hoge Raad, 27 april 2001, ECLI:NL:PHR:2001:AB1337.

Hoge Raad, 9 mei 2003, ECLI:NL:2003:AF4606

Hoge Raad, 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721

Hoge Raad, 18 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR5213

Hoge Raad, 11 oktober 2011, ECLI:NL:HR:2011:BR2359

Hoge Raad, 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8755

Hoge Raad, 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519

Hoge Raad, 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1522

Hoge Raad, 26 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:106

Europees Hof Rechten van de Mens

EHRM 29 maart 2006, ECLI:NL:XX:2006:AX7382.

Lijst jurisprudentie niet toegewezen:

Hoge Raad

1. Hoge Raad, 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519

2. Hoge Raad, 27 maart 2018, ECLI:NL:PHR:2018:281

Gerechtshof

3. Hof Den Haag, 3 maart 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:627

4. Hof Amsterdam, 4 maart 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:1003

5. Hof Amsterdam, 7 april 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:2320

6. Hof Amsterdam, 14 september 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3697

7. Hof Amsterdam, 23 oktober 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:4250

8. Hof Den Haag, 15 november 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:3401

9. Hof Arnhem-Leeuwarden, 17 november 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:10064

10. Hof Amsterdam, 29 januari 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:185

Rechtbank

11. Rechtbank Den Haag, 17 maart 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2922

12. Rechtbank Midden-Nederland, 7 oktober 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:5360

13. Rechtbank Amsterdam, 18 oktober 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:7724

14. Rechtbank Amsterdam, 15 februari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:10347

15. Rechtbank Limburg, 7 november 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:10804

16. Rechtbank Rotterdam, 8 december 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9969

17. Rechtbank Limburg, 23 januari 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:813

18. Rechtbank Den Haag, 1 februari 2018, ECLI:NL:2018:1055

19. Rechtbank Overijssel, 22 februari 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:554

20. Rechtbank Den Haag, 9 maart 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:2729

21. Rechtbank Noord-Holland, 2 maart 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:727

22. Rechtbank Amsterdam, 21 maart 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:1575

Lijst jurisprudentie toegewezen:

Hoge Raad

1. Hoge Raad, 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721
2. Hoge Raad, 4 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:851

Gerechtshof

3. Hof 's-Hertogenbosch, 28 mei 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:1684
4. Hof 's-Hertogenbosch, 15 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2342
5. Hof 's-Hertogenbosch, 24 november 2014, ECLI:NL:GHSE:2014:5214
6. Hof Amsterdam, 10 april 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1730
7. Hof Den Haag, 23 februari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:573
8. Hof Arnhem-Leeuwarden, 15 maart 2018, ECLI:NL:GHARL: 2018: 2764
9. Hof Amsterdam, 3 mei 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:1582

Rechtbank

10. Rechtbank Gelderland, 4 februari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:1021
11. Rechtbank Gelderland, 23 maart 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:2038
12. Rechtbank Noord-Holland, 1 december 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:6360
13. Rechtbank Limburg, 8 maart 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:1975
14. Rechtbank Gelderland, 26 maart 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:2333
15. Rechtbank Gelderland, 14 april 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:2612
16. Rechtbank Amsterdam, 6 juli 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:4214
17. Rechtbank Overijssel, 27 november 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:4417
18. Rechtbank Gelderland, 2 februari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:617
19. Rechtbank Amsterdam, 9 november 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5758
20. Rechtbank Oost-Brabant, 9 februari 2018, ECLI:NL:RBOBR:2018:569
21. Rechtbank Amsterdam, 26 april 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:3006.

Parlementaire stukken

Kamerstukken II 2004/05, 30143, p. 4 (MvT).

BIJLAGEN

Bijlage 1a: jurisprudentieanalyse schema voor niet toegewezen

Jurisprudentieanalyse

Niet-ontvankelijk of afgewezen

Hoge Raad

HR	Inbreuk persoonlijke levenssfeer	Bijzondere ernst van normschending	Geestelijk letsel gesteld	Onderbouwing geestelijk letsel
1 29 juni 2012 ECLI:NL:HR:2012:BW1519		Uitzondering op het uitgangspunt geestelijk letsel is onvoldoende gesteld.	Angstgevoelens waarvoor huisarts is geraadpleegd die hem heeft doorverwezen naar GGZ.	Onvoldoende onderbouwd. De gestelde angststoornis niet aangetoond en nagelaten een gespecificeerd bewijsaanbod te doen.
2 27 maart 2018 ECLI:NL:PHR:2018:281			In rechte kan worden vastgesteld hetgeen in het algemeen slechts het geval zal zijn indien sprake is van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.	Uit het voegingsformulier en de bijhorende stukken van benadeelde blijkt immers niet dat bij haar sprake was van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.

Gerechtshof

HOF	Inbreuk persoonlijke levenssfeer	Bijzondere ernst van normschending	Geestelijk letsel gesteld	Onderbouwing geestelijk letsel
3 Den Haag 3 maart 2015 ECLI:NL:GHDHA:2015:627	Gesteld noch gebleken is dat sprake is van letselschade dan wel enige andere vorm van aantasting van de persoon.	Gesteld noch gebleken is dat sprake is van letselschade dan wel enige andere vorm van aantasting van de persoon.	Gevoelens van onbehagen is geen een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.	
4 Amsterdam 4 maart 2016 ECLI:NL:GHAMS:2016:1003	Evenmin is gesteld of anderszins gebleken.		Zwaar gekwetst voelen is onvoldoende.	Niet onderbouwd met enig stuk.
5 Amsterdam 7 april 2016 ECLI:NL:GHAMS:2016:2320	Evenmin is gesteld en anderszins gebleken.		Bedreigd en angstig gevoeld onvoldoende.	Behoudens algemene weergave van de gevolgen niet is onderbouwd met enig stuk.

6	Amsterdam 14 september 2017 ECLI:NL:GHAMS:2017:3697	Evenmin is gesteld of anderszins gebleken.		Bedreigd heeft gevoeld en hiervan last en hinder heeft ondervonden in de vorm van gevoelens van onveiligheid en slaapproblemen.	Behoudens een algemene weergave van de gevolgen niet is onderbouwd met enig stuk.
7	Amsterdam 23 oktober 2017 ECLI:NL:GHAMS: 2017:4260	Geen aanleiding om op het uitgangspunt geestelijk letsel een uitzondering te maken.	Geen aanleiding om op het uitgangspunt geestelijk letsel uitzondering te maken.	Evenmin gesteld.	
8	Den Haag 15 november 2017 ECLI:NL:GHDHA:2017:3401				Hetgeen ter onderbouwing van de gestelde schade is aangevoerd ten aanzien van de psychische gevolgen is onvoldoende om te kunnen concluderen dat er sprake is van geestelijk letsel.
9	Arnhem-Leeuwarden 17 november 2017 ECLI:NL:GHARL:2017:10064	Hoezeer ook invoelbaar is dat de woninginbraak voor benadeelde partij (mede) een inbreuk op haar persoonlijke levenssfeer vormt en voor gevoelens van angst onveiligheid heeft gezorgd, kan niet worden gezegd aantasting in de persoon op andere wijze.			Voegingsformulier en toelichting op de vordering ter zitting.
10	Amsterdam 29 januari 2018 ECLI:NL:GHAMS:2018:185	Geen aanleiding op het uitgangspunt geestelijk letsel een uitzondering te maken.	Geen aanleiding om op het uitgangspunt geestelijk letsel uitzondering te maken.	Niet gesteld door benadeelde partij.	Voegingsformulier.

RB	Inbreuk persoonlijke levenssfeer	Bijzondere ernst van normschending	Geestelijk letsel gesteld	Onderbouwing geestelijk letsel
11 Den Haag 17 maart 2015 ECLI:NL: RBDHA: 2015:2922			Gezien jurisprudentie is het gestelde geestelijk letsel bij benadeelde onvoldoende aannemelijk geworden.	De vordering is immers onvoldoende onderbouwd doordat er geen stukken van een deskundige zijn bijgevoegd waaruit dit letsel zou kunnen blijken.
12 Midden-Nederland 7 oktober 2016 ECLI:NL: RBMNE:2016:5360			Psychische schade te hebben geleden door de bedreigende situatie waarin zij door toedoen van verdachte zijn terechtgekomen.	Ter onderbouwing van hun vordering valt niet een dergelijke psychiatrische beschadiging af te leiden.
13 Amsterdam 18 oktober 2017 ECLI:NL:RBAMS:2017:7724		Geen sprake van bijzonder ernstige normschending en gevolgen voor het slachtoffer, zoals bijvoorbeeld verkrachting.		Onvoldoende onderbouwd psychische schade.
14 Amsterdam 15 februari 2017 ECLI:NL:RBAMS:2017:10347			Gezien vaste jurisprudentie moet sprake zijn van geestelijk letsel. Indien geen sprake is van meer dan een enkel psychisch onbehagen is er geen ruimte voor het toekennen.	Onvoldoende onderbouwd, ter zitting toegelicht eigen taxibedrijf en hij en zijn gezin sinds de inbraak in angst leven en vaak zijn gezin s 'nacht alleen moet achterlaten.
15 Limburg 7 november 2017 ECLI:NL: RBLIM: 2017: 10804	Ook anderszins is niet gebleken dat sprake is geweest van dergelijk letsel of inbreuk op de integriteit van de persoon van de benadeelde.		Aannemelijk last en hinder hebben ondervonden van de brandstichtingen in de vorm van gevoelens en angst, maar dit is geen geestelijk letsel.	Behoudens algemene weergave van de gevolgen niet is onderbouwd met enig stuk van overtuiging.

16	Rotterdam 8 december 2017 ECLI:NL:RBROT:2017:9969			Door het misbruik is voor het slachtoffer de mogelijkheid ontnomen om zich geleidelijk en op een normale manier seksueel te ontwikkelen. Het gaat om een kwetsbaar slachtoffer die een ontwikkelingsachterstand heeft en om die reden speciaal onderwijs volgt.	Een deskundigenrapport ontbreekt.
17	Limburg 23 januari 2018 ECLI:NL:RBLIM:2018:813			Gevoelens van angst, schrik, onzekerheid en nervositeit vallen niet onder het bereik van de wet, ongeacht hoe voorstelbaar deze gevoelens ook mogen zijn.	Ernstiger letsel dan voornoemde gevoelens zijn niet gesteld.
18	Den Haag 1 februari 2018 ECLI:NL:RBDHA:2018:1055			Benadeelde heeft door het optreden van verdachte psychische symptomen opgelopen onvoldoende grond.	Hetgeen ter onderbouwing is aangevoerd is gelet op de gemotiveerde betwisting door de verdediging onvoldoende om te concluderen dat er sprake is van geestelijk letsel. De enkele verwijzing van de huisarts vanwege vermoeden PTSS is daarvoor onvoldoende.
19	Overijssel 22 februari 2018 ECLI:NL:RBOVE:2018:554	Als vereisten wordt benoemd schending van fundamentele persoonslijheids rechten.		Uitgangspunt geestelijk letsel waarmee wordt bedoeld een in de psychiatrie erkend ziektebeeld die objectief is.	Onvoldoende gebleken.
20	Den Haag 9 maart 2018 ECLI:NL RBDHA: 2018:2729	Verdachte had niet het oogmerk om benadeelde in een persoonslijheids recht aan te tasten.		Woongenot is aangetast is onvoldoende grond.	Hetgeen ter onderbouwing is aangevoerd ten aanzien van de psychische gevolgen van de inbraak is onvoldoende om te kunnen concluderen dat sprake is van geestelijk letsel.

21	Noord-Holland 2 maart 2018 ECLI:NL: RBNNE:2018:727			Psychisch onbehagen of een zich gekwetst voelen is onvoldoende.	Uit de vorderingen gegeven onderbouwing van de verzochte vergoeding van immateriële schade kan niet worden afgeleid dat er sprake is van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.
22	Amsterdam 21 maart 2018 ECLI:NL: RBAMS:2018:1575			Gevoelens van onveiligheid en wantrouwen, hoe vervelend ook zijn daarvoor onvoldoende.	Gedacht kan worden aan psychische gevolgen waarvoor behandeling geïndiceerd is en waarvan onderbouwing van een deskundige beschikbaar is.

Bijlage 1b: schematische weergave strafbare feiten en onderbouwing

Uitspraak nummer	Strafbaar feit	Soort onderbouwing
1	Mishandeling	Doorverwijzing huisarts naar GGZ GGZ naar huisarts: intake
2	Medeplegen doodslag	Voegingsformulier bijhorende stukken
3	Woninginbraak	Niet bekend
4	Belediging	Niet bekend
5	Bedreiging	Algemene weergave gevolgen: in welk stuk is niet bekend
6	Bedreiging	Algemene weergave gevolgen: in welk stuk is niet bekend
7	Bedreiging	Niet bekend
8	Woninginbraak	Voegingsformulier
9	Woninginbraak	Voegingsformulier en toelichting op de vordering ter zitting
10	Woninginbraak	Voegingsformulier
11	Brandstichting	Voegingsformulier, aangegeven geen rapport deskundige
12	Poging doodslag	Niet bekend
13	Bedreiging	Beschadiging van een raam van zijn woning
14	Woninginbraak	Ter zitting toegelicht eigen taxibedrijf heeft en dat hij en zijn gezin sinds de inbraak in angst leeft en vaak 's nacht alleen moet achterlaten.
15	Brandstichting	Algemene weergave gevolgen: in welk stuk is niet bekend
16	Seksueel misbruik	Niet bekend: aangegeven geen rapport deskundige
17	Woninginbraak	Niet bekend
18	Straatroof	Doorverwijzing huisarts vermoeden PTSS
19	Afdreiging	Niet bekend
20	Woninginbraak	Niet bekend
21	Afdreiging	Voegingsformulier gegeven onderbouwing
22	Straatroof	Niet bekend

Bijlage 2a: jurisprudentieanalyse schema voor toegewezen

Jurisprudentieanalyse

Toegewezen

Hoge Raad

HR	Inbreuk persoonlijke levenssfeer	Bijzondere ernst van normschending	Geestelijk letsel gesteld	Onderbouwing geestelijk letsel
1 HR 9 juli 2004 ECLI:NL:HR:2004:AO7721	Het recht op eerbiediging daarvan en van de woning is hier op ernstige wijze geschaad.	Dergelijke ernstige schending van zijn persoonlijkheidsrecht.	Het bestaan van psychische schade is geen noodzakelijke voorwaarde.	Voldoende is het gevoel van grote onveiligheid en ernstig geschokte rechtsgevoel.
2 HR 4 oktober 2013 ECLI:NL:HR:2013:851	Met de publicatie van de beeltenis van het gezicht bij het artikel is inbreuk gemaakt.			

Gerechtshof

HOF	Inbreuk persoonlijke levenssfeer	Bijzondere ernst van normschending	Geestelijk letsel gesteld	Onderbouwing geestelijk letsel
3 's-Hertogenbosch 28 mei 2014 ECLI:NL:GHSHE:2014:1684	De verdachte heeft de woning op onrechtmatige wijze binnengedrongen en die woning is vervolgens geheel doorzocht.		Heel erg is geschrokken en wekenlang slecht heeft geslapen, omdat hij zich onveilig voelde.	Aard en ernst alsmede de onderbouwing van de immateriële schade in het schadeonderbouwingsformulier.
4 's-Hertogenbosch 15 juli 2014 ECLI:NL:GHSHE:2014:2342		Gelet op de ernst, poging doodslag, en de gevolgen blijktens voegingsformulieren.	Bestaan van psychische schade geen noodzakelijke voorwaarde.	Schriftelijke onderbouwing het voorval nog steeds een behoorlijke impact heeft.
5 's-Hertogenbosch 24 november 2014	Door belaging is aangetast in haar fundamentele rechten bijzonder			

ECLI:NL:GHSHE:2014:5214	persoonlijke levenssfeer en veiligheid van de woning.			
6 Amsterdam 10 april 2017 ECLI:NL:GHAMS:2017:1730			Forse gevoelens van angst en onveiligheid heeft overgehouden en na 2 jaar nog niet zijn weggeëbd.	Schadeonderbouwing formulier.
7 Den Haag 23 februari 2018 ECLI:NL:GHDHA:2018:573	Zij durft de schuifpui niet meer te openen, geen gebruik te maken van haar terras voorts woongenot verloren.	Hoogbejaard kwetsbaar slachtoffer onder druk is gezet om toegang tot haar woning te verlenen.	Angstaanvallen, afzonderen familie en dichtdraaien voordeurgrendel s.	Geen medische informatie niet duidelijk naar objectieve maatstaven bestaan geestelijk letsel.
8 Arnhem-Leeuwarden 15 maart 2018 ECLI:NL:GHARL:2018: 2764	Gewapende overval heeft ernstige inbreuk persoonlijke integriteit meegebracht.		Doodangsten uitgestaan niet vereist geestelijk letsel (in de zin van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld) is aangetoond.	Schriftelijke slachtofferverklaring, Daargelaten dat uit de overlegde stukken zou kunnen afgeleid dat dergelijke letsel door de overval wel degelijk is ontstaan en bestreden met EMDR-behandelingen.
9 Amsterdam 3 mei 2018 ECLI:NL:GHAMS:2018:1582	Grote impact heeft gehad op haar persoonlijke leven en op de wijze waarop zij nadien haar functie heeft uitgeoefend.			Concreet en uitgebreid aangevoerd dat het een grote impact heeft gehad.

Rechtbank

RB	Inbreuk persoonlijke levenssfeer	Bijzondere ernst van normschending	Geestelijk letsel gesteld	Onderbouwing geestelijk letsel
10 Gelderland 4 februari 2014 ECLI:NL:RBGEL:2014:1021	Woning onrechtmatig zijn binnengedrongen en hebben doorzocht. Juist die woning behoort voor benadeelde tot een veilige 'onschendbare plaats'. Het privéleven van benadeelde heeft in de eigen woning zijn basis.			
11 Gelderland 23 maart 2015 ECLI:NL:RBGEL:2015:2038			Aannemelijk door de beroving angst en enige psychische problemen heeft ondervonden.	Omvang daarvan zonder nader onderzoek niet mogelijk deels toewijzen.

12 Noord-Nederland 1 december 2015 ECLI:NL:RBNNE:2015:6360		Dergelijke uitzondering sprake frequent minderjarig misbruik.	Algemene ervaringsregels het niet anders kan dan dergelijk langdurig misbruik ernstige psychische gevolgen voor het minderjarige slachtoffer heeft.	
13 Limburg 8 maart 2016 ECLI:NL:RBLIM:2016:1975	Meermalen gepleegde zedendelict telkens ernstige inbreuk is gemaakt op de integriteit en de persoonlijke levenssfeer.	Hierbij valt met name te denken aan zedenzaken, waarin het strafbare feit een dusdanige ernstige inbreuk vormt op het zelfbeschikkings recht en de lichamelijke integriteit.	Het vaststellen van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld is niet vereist.	Uit de onderbouwing volgt dat er sprake is van ernstige psychische problematiek. Gelet op voorgaande is echter voor de beoordeling immateriële schade niet relevant of er sprake daarvan is. Het is ook niet relevant in welke mate de problemen te wijten zijn aan verdachte.
14 Gelderland 26 maart 2016 ECLI:NL:RBGEL:2016:2333	Langere periode een forse inbreuk gemaakt op haar persoonlijke integriteit.		Reeds sprake was van PTSS dat het op zijn minst genomen aannemelijk, dat zover deze klachten reeds aanwezig waren sterk zijn verergerd door het gedrag verdachte.	
15 Gelderland 14 april 2016 ECLI:NL:RBGEL:2016:2612	Vergaande inbreuk hebben gemaakt niet alleen op de zakelijke maar zeker ook de persoonlijke levenssfeer.			Diens verklaring blijkt (aangifte).
16 Amsterdam 6 juli 2016 ECLI:NL:RBAMS:2016:4214			Een week last van slaap – en concentratieproblemen, veranderd op werk, wantrouwend en alles extra in de gaten houdt.	Voldoende onderbouwd psychische schade heeft geleden.

17	Overijssel 27 november 2017 ECLI:NL:RBOVE:2017:4417	Ernstige inbreuk zelfbeschikkingsrecht en de lichamelijke integriteit.		Seksueel misbruik leidt tot ernstige psychische schade.	
18	Gelderland 2 februari 2017 ECLI:NL:RBGEL:2017:617	Haar hevige onveiligheidsgevoelens en het verlaten van haar huis zijn hierdoor veroorzaakt.		Haar depressie weer is opgeleefd. onvoldoende vast te komen staan.	Kale stelling benadeelde.
19	Amsterdam 9 november 2017 ECLI:NL:RBAMS:2017:8232	Ernstige inbreuk door belaging.		Feit van algemene bekendheid dat een slachtoffer van een dergelijk feit last ondervindt of enig geestelijk schade lijdt.	
20	Gelderland 9 november 2017 ECLI:NL:RBGEL:2017:5758			Niettemin sprake van zodanig ernstig en beangstigd feit dat psychisch van zodanig invloed moet zijn geweest.	Niets is overlegd.
21	* Oost-Brabant 9 februari 2018 ECLI:NL:RBOBR:2018:569	Vuurwapen met bijpassende kogelpatronen de bedreiging moet een grote indruk op hem hebben gemaakt.		Slachtoffers van dit soort ernstige feiten ondervinden daar vaak nog jarenlang last van en de herinnering eraan hindert hen in hun dagelijks bestaan.	Toelichting vordering/slachtofferverklaring.
22	Amsterdam 26 april 2018 ECLI:NL:RBAMS:2018:3006	Ernstige inbreuk is gepleegd op zijn persoonlijke levenssfeer en verdachte het oogmerk had angst toe te brengen.		Voldoende gebleken geestelijk letsel.	(schriftelijke) toelichting van de benadeelde op de zitting.

Bijlage 2b: schematische weergave strafbare feiten en onderbouwing

Uitspraak nummer	Strafbaar feit	Soort onderbouwing
1	Bedreiging	Voldoende zijn in dit geval grote onveiligheid en ernstige geschokte rechtsgevoel van de burger die de hulp en bescherming van de overheid te lang moet ontberen.
2	Onrechtmatige perspublicatie	Niet bekend
3	Woninginbraak	Schadeonderbouwingsformulier
4	Poging doodslag (zonder lichamelijk letsel)	Voegingsformulieren gehechte brieven: verklaring van de benadeelde partij, omschrijving van de gevolgen en toelichting ter zitting.
5	Belaging	Niet bekend
6	Woninginbraak	Schadeonderbouwingsformulier forse gevoelens van angst en onveiligheid, ruim 2 jaar nog steeds.
7	Woninginbraak	Onderbouwing van de vordering (niet bekend wat voor onderbouwing)
8	Gewapende overval	Schriftelijke slachtofferverklaring
9	Bedreiging	Concrete onderbouwing: onbekend wat voor stuk
10	Woninginbraak	Voegingsformulier
11	Afpersing	Niet bekend
12	Seksueel misbruik	Voegingsformulier
13	Seksueel misbruik	Voegingsformulier en nadere onderbouwing waaruit blijkt ernstige psychische problematiek, maar onbekend wat voor onderbouwing.
14	Belaging, bedreiging, afdreiging en afpersing	Niet bekend
15	Bedreiging	Verklaring benadeelde partij
16	Gewapende overval	Vordering beschreven
17	Seksueel misbruik	Niet bekend
18	Bedreiging	Kale stelling benadeelde en angst en gevoelens van onveiligheid eigen woning
19	Belaging	Niet bekend
20	Bedreiging	Vordering niet is overlegd nader blijkt psychiatrisch erkend ziektebeeld
21	Bedreiging	Toelichting vordering/slachtofferverklaring
22	Belaging	Schriftelijke toelichting van de benadeelde op de zitting.

Bijlage 3: informatieblad vergoeding immateriële schade bij niet gedocumenteerd psychisch letsel (andere aantasting).

Immateriële schadevergoeding in gevallen zonder fysiek letsel op grond van artikel 6:106 lid 1b BW.

Het toekennen van smartengeld in gevallen waarbij geen fysiek letsel is, of waarbij het geestelijk letsel niet is aangetoond middels een medische verklaring, is mogelijk op grond van art. 6:106 lid 1 onder b BW omdat het slachtoffer ‘op andere wijze in zijn persoon is aangetast’. Toewijzing kan dan conform de Hoge Raad plaatsvinden:

- bij een zeer ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer¹⁰¹ of
- gelet op de bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer.¹⁰²

Verschillende soorten misdrijven leveren naar hun aard, geschonden belang, ernst en onvermijdelijke gevolgen van de gedraging een persoonsaantasting op en aldus een recht op smartengeld.¹⁰³ Enkele voorbeelden hiervan zijn:

Woninginbraak: Rb. Gelderland 4 februari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:1021; Hof 's-Hertogenbosch 28 mei 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:1684; Rechtbank Noord-Holland 16 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5035; Hof Den Haag 23 februari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:537.

Poging zware mishandeling: Hof Amsterdam 16 september 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:3843; Rb. Overijssel 3 juni 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:2935;

Diefstal met geweldpleging: Rb. Gelderland 13 oktober 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:5915, Rb. Rotterdam 25 januari 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:681; Hof Arnhem-Leeuwarden 6 maart 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:2764.

Woningoverval: Rb. Gelderland, 5 april 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:1893

Poging doodslag: Hof 's-Hertogenbosch 15 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2342.

Bedreiging: Rb. Gelderland 2 februari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:617, Hof 's-Hertogenbosch 11 juni 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:1807; Rb. Den Haag 16 september 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:11478; Rb. Limburg 5 augustus 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:6960,

Afdreiging: Rb. Gelderland 17 september 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:5854; Rb. Limburg, 9 augustus 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:6924; Rb. Gelderland 14 april 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:2612.

¹⁰¹ HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721, r.o.v. 3.11 (Groningse Oudejaarsrellen).

¹⁰² HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519, r.o.v. 3.5 (Blauw Oog)/ HR 15-01-2016 (conclusie A-G T.N.B.M. Spronken r.o.v. 17 & 20 t/m 22)

¹⁰³ Vgl. J. Candido en S.D. Lindenbergh 'Strafrechter en smartengeld, de civiele vordering in het strafproces als aanjager van een rechtsontwikkeling', *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht (NTBR)* 2014/21 en Lindenbergh in *Groene Serie Schadevergoeding* art. 6:106 BW, aant. 2.8.5.

Belaging: Hof 's-Hertogenbosch 24 november 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:5214; Rb. Gelderland 21 augustus 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:5425.

Dwang: Rb. Den Haag 10 mei 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:4929.

Discriminatie: Rb. Gelderland 27 augustus 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:5457.

Seksueel misbruik: Rb. Limburg, 28 maart 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:2760, Rb. Limburg 2 augustus 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:6710

Valsheid in geschrifte: Rb. Overijssel, 9 mei 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:1939.

Brandstichting: Rb. Den Haag, 30 mei 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:5729.

(Poging) verleiding: Hof 's-Hertogenbosch, 10 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3107.

Vul hieronder de gegevens van de geselecteerde uitspraak in.

In verband met de onderhavige zaak wordt in het bijzonder gewezen op:

[Verwijzing/vindplaats]

Waarbij het Hof/de Rechtbank overwoog:

[hier de toepasselijke zaak overweging]

Selecteer de meest passend uitspra(a)k(en) en haal de rest weg. Haal de rode tekst weg.

Rb. Gelderland 4 februari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:1021 (woninginbraak)

Aan [benadeelde] is door het onder 12 bewezenverklaarde strafbare feit ook rechtstreeks nadeel toegebracht dat niet in vermogensschade bestaat. De vraag of de wet in dit geval een grondslag biedt voor toekenning aan de benadeelde partij van smartengeld, beantwoordt de rechtbank bevestigend. Hiertoe overweegt de rechtbank dat verdachte en/of zijn mededader(s) de woning van de benadeelde partij onrechtmatig zijn binnengedrongen en die vervolgens van onder tot boven hebben doorzocht. Juist die woning behoort voor de benadeelde partij een veilige, 'onschendbare' plaats te zijn. Het privéleven van de benadeelde partij heeft in de eigen woning immers zijn basis. In dit licht bezien hebben verdachte en/of zijn mededaders met de inbraak een ernstige inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij. Daarmee is naar het oordeel van de rechtbank sprake van een aantasting in de persoon 'op andere wijze', zoals in art. 6:106, eerste lid, aanhef en onder b van het Burgerlijk Wetboek is opgenomen. Rekening houdend met de aard en de ernst van genoemde inbreuk en de bedragen die Nederlandse rechters in vergelijkbare gevallen plegen toe te kennen, acht de rechtbank toekenning van een bedrag aan immateriële schadevergoeding van € 350,00 billijk.

Hof 's-Hertogenbosch 28 mei 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:1684 (woninginbraak)

Evenals de rechtbank en anders dan de raadsman acht het hof de verzochte immateriële schade geheel toewijsbaar. In aanmerking genomen de aard en ernst van het bewezen verklaarde alsmede de onderbouwing van de immateriële schade in het schade-onderbouwingsformulier, acht het hof de gevorderde schade ad EUR 275,--, aannemelijk en alleszins redelijk en billijk. Hiertoe overweegt het hof dat verdachte de woning van de benadeelde partij op onrechtmatige wijze is binnengedrongen en die woning vervolgens geheel is doorzocht. In het schade-onderbouwingsformulier heeft de benadeelde partij ook

nader toegelicht dat hij door het delict heel erg is geschrokken en wekenlang slecht heeft geslapen, omdat hij zich erg onveilig voelde. Juist de woning behoort een veilige plaats te zijn waarin de benadeelde partij ongestoord van zijn privéleven kan genieten. Met de inbraak heeft verdachte dan ook een ernstige inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij. Anders dan door de raadsman is bepleit, is daarmee naar het oordeel van het hof voldaan aan de wettelijke vereisten van artikel 6:106, eerste lid, aanhef en onder b, van het Burgerlijk Wetboek nu de benadeelde partij ‘op andere wijze in zijn persoon is aangetast.’

Rechtbank Noord-Holland, 16 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5035 (woninginbraak)

Feit 2, benadeelde 2

Wat betreft de immateriële schade overweegt de rechtbank dat uit de toelichting op de vordering alsmede uit het proces-verbaal van bevindingen op pagina 48 van het dossier volgt dat de benadeelde partij, een alleenwonende weduwe op leeftijd, de inbraak in haar woning als een inbreuk op een ernstige aantasting van haar persoonlijke levenssfeer heeft ervaren, waardoor haar woongenot en veiligheidsgevoel haar zijn ontnomen. Naar het oordeel van de rechtbank is hiermee in voldoende mate onderbouwd dat de benadeelde in haar persoon is aangetast, als bedoeld in artikel 6:106 lid 1, aanhef en onder b, van het Burgerlijk Wetboek.

Hof Den Haag 23 februari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:537 (babbeltruc)

Het slachtoffer heeft geen medische informatie aan haar vordering van het smartengeld ten grondslag gelegd, zodat niet duidelijk is of naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel als gevolg van het bewezenverklarde feit is of had kunnen worden vastgesteld. Het hof acht echter in de onderhavige zaak termen aanwezig voor vergoeding van immateriële schade, in verband met de bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer.

Daartoe neemt het hof in aanmerking dat het gaat om een hoogbejaard, kwetsbaar slachtoffer die door middel van een zogenoemde babbeltruc door twee mannen onder druk is gezet om toegang tot haar woning te verlenen en die blijkens de onderbouwing van de vordering sindsdien lijdt aan angstaanvallen, die zich onder andere uiten in het zich afzonderen van de rest van de familie en in het dichtdraaien van de voordeurgrendels. Zij durft de schuifpui niet meer open te zetten, waardoor zij geen gebruik meer kan maken van haar terras. Zij heeft voorts haar woongenot verloren, aldus de verdere onderbouwing van de vordering.

Hof Amsterdam 16 september 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:3843 (poging zware mishandeling).

Uit het onderzoek ter terechtzitting is voldoende gebleken dat de benadeelde partij als gevolg van het in de zaak met parketnummer 15-700046-13 subsidiair bewezen verklaarde handelen van verdachte rechtstreeks schade heeft geleden, doordat hij is aangetast in zijn persoon. De verdachte heeft de benadeelde partij in een toestand gebracht waar hij zonder de bewezen verklaarde feiten niet in was gekomen en waar hij nog regelmatig last van heeft bij de uitoefening van zijn werk. Gelet op die omstandigheid en de in dat kader gegeven schriftelijke

en mondelinge toelichting op de gevorderde schade, is het hof van oordeel dat de door de benadeelde partij gevorderde immateriële schade redelijk en billijk is.

Rb. Overijssel 3 juni 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:2935 (poging zware mishandeling)

(...) Door de gebezigde bewijsmiddelen en de behandeling op de terechtzitting is komen vast te staan dat de verdachte door het bewezenverklaarde feit rechtstreeks schade heeft toegebracht aan het slachtoffer. De opgevoerde schadepost is betwist door de raadsman aangezien de vordering niet is onderbouwd. De rechtbank acht het aannemelijk dat het incident het ongerief en ongemak heeft veroorzaakt bij de benadeelde partij, zoals omschreven in de vordering. De rechtbank schat het immateriële nadeel op € 350,--. De rechtbank zal het gevorderde daarom toewijzen, inclusief de van rechtswege verschuldigde wettelijke rente vanaf de datum waarop het strafbare feit is gepleegd. Daarnaast zal de rechtbank verdachte veroordelen tot betaling van de kosten die de benadeelde partij heeft gemaakt of zal maken voor rechtsbijstand en de executie van dit vonnis.

Rb. Gelderland 13 oktober 2016, ECLI:RBGEL:2016:5915 (diefstal met geweldpleging, overval op cafetaria)

Naar het oordeel van de rechtbank zijn, tegen de achtergrond van de bijzondere ernst van het feit, ruimschoots voldoende concrete gegevens aangevoerd die een vergoeding van immateriële schade rechtvaardigen. De rechtbank slaat hierbij acht op de inhoud van de schriftelijke vordering (deels hierboven verwoord bij bespreking van de strafmaat) en de daarbij geschetste gevolgen van de overval voor het slachtoffer. Dat geen professionele hulp is gezocht en derhalve geen stukken van een deskundige zijn overgelegd doet daaraan niet af. Gelet op al het bovenstaande is komen vast te staan dat de benadeelde partij als gevolg van het bewezen verklaarde handelen tot het gevorderde bedrag van € 1.375,-, schade heeft geleden, waarvoor verdachte naar burgerlijk recht aansprakelijk is.

Rb Rotterdam 25 januari 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:681 (diefstal met geweld, straatroof)

Vast is komen te staan dat aan de benadeelde partij door het onder 1 bewezen verklaarde strafbare feit, rechtstreeks immateriële schade is toegebracht. De rechtbank overweegt dat in verband met de bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen hiervan voor het slachtoffer het strafbare feit een dusdanig ernstige inbreuk op een fundamenteel recht (i.c. het zelfbeschikkingsrecht en de lichamelijke integriteit) van het slachtoffer vormt dat dit in zichzelf als aantasting van de persoon op andere wijze als bedoeld in artikel 6: 106 sub b van het Burgerlijk Wetboek dient te worden beschouwd.

Hof Arnhem- Leeuwarden, ECLI:NL:GHARL:2018:2764 (overval snackbar)

Benadeelde partij 2.

Met betrekking tot de gevorderde immateriële schadevergoeding overweegt het hof dat sprake is geweest van een gewapende overval. Ook de benadeelde partij was – buiten het zich van de overvallers – als medewerkster in het cafetaria aanwezig. Zij heeft, zoals blijkt uit haar schriftelijke slachtofferverklaring, doodsangsten uitgestaan, omdat zij vreesde door de

gewapende overvallers te zijn gezien of te worden ontdekt. Onder deze omstandigheden is naar het hof sprake van ‘aantasting in de persoon op andere wijze’ van de benadeelde partij zoals bedoeld in art. 6:106, eerste lid, aanhef en onder b van het Burgerlijke Wetboek, omdat de gewapende overval een ernstige inbreuk op haar persoonlijke integriteit heeft meegebracht. In een dergelijk geval is niet vereist dat geestelijk letsel (in de zin van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld) is aangetoond (daargelaten dat uit de overlegde stukken zou kunnen afgeleid dat dergelijk letsel door de overval wel degelijk is ontstaan en is bestreden met EMDR-behandelingen). Er is, hoe dan ook, in dit geval een wettelijke grondslag aanwezig voor de toekenning van immateriële schadevergoeding. Het hiertegen gevoerde verweer wordt verworpen.

Rb. Gelderland, 5 april 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:1893 (woningoverval)

Feit 1, benadeelde partij 5

Door de aanranding – waarbij de benadeelde partij in haar woning een (voorwerp gelijkend op een) wapen tegen haar hoofd gedrukt kreeg en haar handen, voeten en mond werden getapet met ducttape – is zij ‘anderszins’ in haar persoon aangetast, doordat een vergaande inbreuk is gemaakt op haar persoonlijke integriteit. Dit is aan verdachte toe te rekenen. Aan de wettelijke vereisten, waaronder die genoemd in artikel 6:106 van het Burgerlijk Wetboek, is voldaan.

Hof ‘s-Hertogenbosch 15 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2342 (poging doodslag).

Gelet op de aard en de ernst van het bewezen verklaarde (...) en de gevolgen die zij daarvan blijkens de bij hun voegingsformulieren gevoegde bijlagen hebben ondervonden, is het hof van oordeel dat – nu er sprake is van een ‘misdrijf gericht tegen de persoon’ – de benadeelde partijen zijn aangetast in hun persoon, zoals bedoeld in artikel 6:106, eerste lid, onder b, van het Burgerlijk Wetboek. [H]et bewezen verklaarde handelen van de verdachte [was] immers gericht tegen aantasting van het lichaam en daarmee van de persoon van de benadeelde partijen. Anders dan de verdediging is het hof van oordeel dat het bestaan van psychische schade geen noodzakelijke voorwaarde is voor toekenning van immateriële schadevergoeding, nu er reeds sprake is van een zelfstandige grond voor toekenning van de gevorderde immateriële schade.

Rb. Gelderland 2 februari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:617 (bedreiging)

Feit 3, benadeelde partij 1

Voldaan moet zijn aan de daarvoor geldende wettelijke vereisten zoals uitgewerkt in art. 6:106, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek, te weten de daarin limitatief opgesomde gronden voor smartengeld genoemd onder b van die bepaling en de voor dit geval in het bijzonder toepasselijke grond ‘anderszins (...) Haar hevige onveiligheidsgevoelens en het verlaten van haar huis zijn mede hierdoor veroorzaakt en zijn daarom aan te merken als direct gevolg van het bewezenverklaarde. Naar het oordeel van de rechtbank heeft het bewezenverklaarde handelen van verdachte een ernstige inbreuk in de persoonlijke levenssfeer van de benadeelde partij opgeleverd, die door de rechtbank wordt aangemerkt als een andere vorm van ‘aantasting in de persoon anderszins’ zoals bedoeld in de genoemde wetsbepaling.

Hof 's-Hertogenbosch 11 juni 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:1807 (bedreiging)

Uit het onderzoek ter terechtzitting is het hof voldoende gebleken dat de benadeelde partij [slachtoffer] als gevolg van verdachtes onder 1 bewezen verklaarde handelen rechtstreeks schade heeft geleden tot na te melden bedrag. Verdachte is tot vergoeding van die schade gehouden zodat de vordering tot dat bedrag toewijsbaar is.

Rb. Den Haag 16 september 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:11478 (bedreiging)

Feit 2, persoon A

Door zijn handelen heeft verdachte voor de slachtoffers een zeer bedreigende situatie doen ontstaan. (...) Het is bekend dat slachtoffers een dergelijke ingrijpende gebeurtenis als zeer traumatisch ervaren en dat zij nog lange tijd last kunnen hebben van gevoelens van onveiligheid.

Ter zake van de gevorderde immateriële schade zal de rechtbank, gelet op hetgeen de benadeelde partij als toelichting heeft aangevoerd, naar billijkheid een bedrag van € 1.000,- toewijzen.

Rb. Limburg 5 augustus 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:6960 (bedreiging).

Met betrekking tot de gevorderde immateriële schade overweegt de rechtbank, dat het gelet op de aard van het bewezenverklaarde, een ervaringsregel is dat daardoor bij het slachtoffer immateriële schade van enige omvang wordt veroorzaakt. Het gevorderde bedrag komt de rechtbank te hoog voor. Zij acht een toewijzing van de vordering tot een bedrag van € 500,00 alleszins redelijk.

Rb. Gelderland 17 september 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:5854 (afdreiging)

Feit 1, benadeelde partij 2

De rechtbank acht het bedrag dat gevorderd wordt terzake immateriële schade, gelet op de ernst van het feit zoals hiervoor onder de strafmotivering is weergegeven, alleszins redelijk en zal de vordering voor dit gedeelte in zijn geheel toewijzen.

Rb. Limburg, 9 augustus 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:6924 (afdreiging)

Ook de post immateriële schade komt naar het oordeel van de rechtbank voor vergoeding in aanmerking, omdat er sprake is van aantasting van de persoon op andere wijze (in de zin van artikel 6:106, lid 1 onder b, van het Burgerlijk Wetboek). (...)

Aangenomen wordt dan dat het strafbare feit een dusdanige inbreuk op een fundamenteel recht vormt, dat dit in zichzelf als aantasting van de persoon dient te worden beschouwd.

Rb. Gelderland 14 april 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:2612 (afdreiging)

Aan de benadeelde partij door het onder 1 bewezenverklaarde strafbare feit rechtstreeks nadeel toegebracht dat niet in vermogensschade bestaat. Dit is aan verdachte toe te rekenen.

Aan de wettelijke vereisten, waaronder die genoemd in artikel 6:106 van het Burgerlijk Wetboek, is voldaan. Meer in het bijzonder geldt dat [slachtoffer 1] door de bewezenverklaarde gedragingen van verdachte 'anderszins' in zijn persoon is aangetast zoals bedoeld in art. 6:106 lid 1 aanhef en onder b BW, doordat deze gedragingen een vergaande

inbreuk hebben gemaakt op niet alleen de zakelijke maar zeker ook de persoonlijke levenssfeer van [slachtoffer 1] , zoals uit diens verklaring ook blijkt. Naar maatstaven van billijkheid wordt deze schade begroot op € 500,-.

Hof 's-Hertogenbosch 24 november 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:5214 (belaging)

Naar het oordeel van het hof komt de benadeelde partij in aanmerking voor vergoeding van immateriële schade, aangezien zij door de belaging (feit 1) is aangetast in haar fundamentele rechten, in het bijzonder schending van de persoonlijke levenssfeer en de veiligheid van de woning met bijbehorend erf. Aldus is sprake van aantasting van de persoon als bedoeld in artikel 6:106 van het Burgerlijk Wetboek.

Rb. Gelderland 21 augustus 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:5425 (belaging)

Door deze handelswijze heeft verdachte een ontoelaatbare inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van aangevers en hen onrust, angst en overlast bezorgd. (...) Aan de wettelijke vereisten, waaronder die genoemd in artikel 6:106 van het Burgerlijk Wetboek, is voldaan.

Rb. Den Haag 10 mei 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:4929 (dwang).

De rechtbank begrijpt dat de vorderingen tot vergoeding van immateriële schade zijn gebaseerd op aantasting van de persoon op andere wijze, zoals bedoeld in artikel 6:106 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek. (...) Naar het oordeel van de rechtbank vormen de bewezenverklarde feiten een dusdanig ernstige inbreuk op de vrijheid van handelen van de slachtoffers dat dit in zichzelf als aantasting van de persoon op andere wijze dient te worden beschouwd.

Rb. Gelderland 27 augustus 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:5457 (discriminatie)

Aan de benadeelde partij is door het bewezenverklarde strafbare feit ook rechtstreeks nadeel toegebracht dat niet uit vermogensschade bestaat. Dit is aan verdachte toe te rekenen. Aan de wettelijke vereisten, waaronder die genoemd in artikel 6:106 van het Burgerlijk Wetboek, is voldaan. Naar maatstaven van billijkheid wordt deze schade begroot op € 500,-.

Rb. Limburg, 28 maart 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:2760 (ontucht)

De rechtbank is van oordeel dat uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat met de door de verdachte gepleegde ontucht een ernstige inbreuk is gemaakt op de integriteit van [naam slachtoffer 1] , waardoor zij in haar persoon is aangetast. Zij heeft immers op twaalfjarige leeftijd veelvuldig geslachtsgemeenschap gehad met de verdachte. Voor de toewijsbaarheid van een vordering gebaseerd op de aantasting van de persoon is volgens de Hoge Raad het uitgangspunt dat de benadeelde geestelijk letsel heeft opgelopen en dat dit letsel moet bestaan uit een aan de hand van objectieve maatstaven vast te stellen psychische beschadiging, daaronder begrepen een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. De Hoge Raad heeft echter ook bepaald dat op dit uitgangspunt uitzonderingen kunnen worden aanvaard in verband met de bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het

slachtoffer¹⁰⁴ Hierbij valt met name te denken aan zedenzaken, waarin het strafbare feit een dusdanig ernstige inbreuk vormt op het zelfbeschikkingsrecht en de lichamelijke integriteit, dat dit in zichzelf als een aantasting van de persoon dient te worden beschouwd en reeds daarom smartengeld toegewezen kan worden. Het vaststellen van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld is dan voor de vergoeding van smartengeld niet nodig¹⁰⁵.

Rb. Limburg, 2 augustus 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:6710 (ontucht)

Ten aanzien van de vordering tot vergoeding van nadeel dat niet in vermogensschade bestaat overweegt de rechtbank dat de Nederlandse wet een restrictief stelsel kent ten aanzien van het toekennen van een dergelijke vergoeding. Artikel 6:106 Burgerlijk Wetboek geeft daartoe een limitatieve opsomming. Het recht op vergoeding van immateriële schade bestaat slechts voor zover de wet hierop een aanspraak geeft. Uit het eerste lid onder b van voormeld artikel volgt dat voor nadeel dat niet in vermogensschade bestaat, de benadeelde recht heeft op een naar billijkheid vast te stellen vergoeding, indien de benadeelde (onder meer) in zijn eer of goede naam is geschaad of op andere wijze in zijn persoon is aangetast.

De rechtbank is van oordeel dat uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat een inbreuk is gemaakt op de integriteit en de persoonlijke levenssfeer van [slachtoffer], waardoor zij in haar persoon is aangetast. Aldus staat genoegzaam vast dat aan de benadeelde partij door het hiervoor onder 1 bewezen verklaarde strafbare feit rechtstreeks schade is toegebracht.

Rb. Overijssel, 9 mei 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:1939 (valsheid in geschrifte)

Ten aanzien van de opgevoerde immateriële schade dient blijkens de wetsgeschiedenis van artikel 6:106 lid 1 onder b BW bij de aantasting in eer of goede naam dan wel anderszins in persoon aangetast, te gaan om ernstige inbreuken op de persoonlijke levenssfeer alsook op andere persoonlijkheidsrechten. De rechtbank is van oordeel dat het aannemelijk is dat aangeefster door het optreden van verdachte ernstig in haar persoonlijkheidsrechten is getroffen. Niet alleen heeft verdachte geldbedragen die aan haar behoren weggenomen, maar ook heeft verdachte wederrechtelijk goederen op naam van aangeefster besteld en een overeenkomst valselijk opgemaakt door bij de persoonsgegevens de naam van aangeefster te vermelden. Het gevolg daarvan is dat alle schuldeisers zich bij aangeefsters meldden. Dit heeft voor aangeefster zowel fysieke als psychische gevolgen gehad. In dat licht acht de rechtbank een bedrag aan immateriële schadevergoeding toewijsbaar.

Rb. Den Haag, 30 mei 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:5729 (brandstichting)

De rechtbank acht het niet noodzakelijk dat de benadeelde partijen, die een vergoeding hebben gevraagd ter zake van immateriële schade, daartoe medische stukken overleggen nu zeer goed voorstelbaar is dat indien een woning geheel of gedeeltelijk is verbrand, dit traumatische gevolgen kan hebben voor de betreffende bewoners van die woning. Uit de verschillende slachtofferverklaringen en toelichtingen bij de vorderingen volgen deze gevolgen naar oordeel van de rechtbank genoegzaam. De rechtbank kan daarbij gebruik

¹⁰⁴ [ECLI:NL:HR:2012:BW1519](#).

¹⁰⁵ [ECLI:NL:HR:2004:AO7721](#).

maken van haar schattingsbevoegdheid.

Bij bepaling van het bedrag dat de rechtbank toewijsbaar acht als vergoeding ter zake van immateriële schade, heeft de rechtbank steeds in beslissende mate rekening gehouden met de omstandigheid of een benadeelde partij wel of niet aanwezig was in diens woning ten tijde van de brand. Immers, het aanwezig zijn in de woning is een bijzonder nare ervaring waarbij men heeft gevreesd voor lijf en leden, hetgeen voor anderen niet geldt.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 10 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3107 (poging verleiding)

Het hof stelt vast dat aan de benadeelde partij, die op dat moment 14 jaar oud was, door een oudere, grote man, die ook nog eens zijn werkgever was, een aanbod is gedaan om zich voor € 30,00 in zijn bijzijn af te rukken. Weliswaar heeft de benadeelde partij dat aanbod niet aanvaard, waardoor het bij een poging is gebleven, maar door dit aanbod van verdachte heeft de benadeelde partij zich lange tijd psychisch zeer ongemakkelijk gevoeld. Ook al is het in het onderhavige geval gebleven bij een poging (ook een misdrijf), het hof acht alleszins aannemelijk dat, gelet op de aard en omstandigheden waaronder een en ander zich heeft voltrokken, er sprake is geweest van een persoonsaantasting of, zoals de benadeelde partij het zelf omschrijft, dat hij zich aangetast heeft gevoeld in zijn persoonlijke integriteit. Uit het onderzoek ter terechtzitting is het hof derhalve voldoende gebleken dat de benadeelde partij (slachtoffer 1) als gevolg van verdachtes onder 1 bewezen verklaarde handelen rechtstreek schade heeft geleden ter hoogte van het door hem gevorderde bedrag. Verdachte is tot vergoeding van die schade gehouden zodat de vordering tot dat bedrag toewijsbaar is.

Bijlage 4: overzicht interviewvragen

Interviewvragen

De vragen zullen niet aan de hand van een casus gesteld worden. Indien mogelijk, kunt u de vragen beantwoorden aan de hand van een voorbeeld uit één van de strafzaken die u heeft behandeld?

Algemeen:

1. Hoelang bent u werkzaam als strafrechter?
2. Bent u werkzaam in een meervoudige kamer of enkelvoudige kamer?
3. Heeft u ook gewerkt als civiele rechter?

Vragen aan de hand van de topics:

1. Wanneer toetst u of de immateriële vordering toewijsbaar is?
2. Kunt u beschrijven hoe u het wetsartikel 6:106 lid 1 onder a en b BW toetst?
3. Wat moet er volgens u in een schadevordering opgenomen zijn om de immateriële schade toe te kunnen wijzen?
4. Hoe oordeelt u als er geen verklaring aanwezig is waaruit blijkt dat het slachtoffer een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft?
5. Hoe wordt de redelijkheid en billijkheid van een immateriële schadevergoeding beoordeeld?
6. Wanneer besluit u om immateriële schade te matigen?
7. Hoe bepaalt u het bedrag van de immateriële schade bij matiging?
8. Onder welke feiten en omstandigheden besluit u om immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren?
9. Bent u bekend met de bouwstenen van SHN? Zo ja, wat vindt u hiervan?
10. Wat zou voor u een overweging zijn om de aangehaalde uitspraken van de bouwstenen niet in acht te nemen?

Hierna zal er een vraag gesteld worden over een arrest van de Hoge Raad en uitspraak een van de rechtbank.

In sommige uitspraken wordt verwezen naar het arrest van de Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2012:BW151).

De Hoge Raad heeft in dit arrest bij de beoordeling van de immateriële schade het volgende besloten: "Voor de toewijsbaarheid van een vordering gericht op de vergoeding van het op andere wijze in zijn persoon zijn aangetast, is het uitgangspunt dat de benadeelde geestelijk letsel heeft opgelopen". In sommige uitspraken wordt niet verwezen naar de Hoge Raad, zo was de overweging van het Gerechtshof: " Anders dan de verdediging is het hof van oordeel dat het bestaan van psychische schade geen noodzakelijke voorwaarde is voor toekenning van immateriële schadevergoeding, nu er reeds sprake is van een zelfstandige grond voor toekenning van de gevorderde immateriële schade".

11. Wat is uw denkwijze hierover, deelt u de mening van de Hoge Raad of van het Gerechtshof?
12. Waarom deelt u deze mening wel en de andere niet?

Bijlage 5: RE1 transcript interview

Geïnterviewde	Rechter 1
Afkorting	RE1
Functie	Senior rechter
Datum interview	6 april 2018 om 11:00 uur
Afkorting interviewer	INT
Onderwerp	Immateriële schade in het strafproces

INT: Hoelang bent u al werkzaam als strafrechter?

RE1: Wij wisselen af en toe een beetje, maar de laatste periode nu een jaartje of zes ofzo denk ik, daarvoor heb ik ook wel straf gedaan en ook iets anders.

INT: Bent u werkzaam in een meervoudige kamer of enkelvoudige kamer?

RE1: Ik doe alles. Het is ongeveer *fifty-fifty* denk ik, helft MK en de helft PR.

INT: Heeft u ook gewerkt als civiele rechter?

RE1: Nee, bestuursrechter en kinderrechter.

INT: Wanneer toetst u of de immateriële schadevordering toewijsbaar is?

RE1: Wanneer toetst ik dat?

INT: Ja.

RE1: Aan het eind van de procedure. Dus bij de politierechter. Ja, je bent natuurlijk tijdens de zaak al aan het nadenken, maar als je een zaak gesloten hebt dan doe je als politierechter of meteen uitspraak. MK in de raadkamer dan gaan we bekijken is het toewijsbaar.

INT: En als u dit in een politierechter zaak doet, doet u dit al van tevoren bij de voorbereiding of doet u dit ter zitting?

RE1: Jawel. Kijk je bereid een zaak voor. Een onderdeel daarvan is de vordering en daar kijk je wel naar van goh vind ik dat onzin of vind ik dat geen onzin. Of soms heb je ook het idee van dat gaat vrijspraak worden dus dan denk je nou. Ik kijk wel naar de vordering hoor want als het anders moet worden dan weet ik het wel, maar ook dan heb je al een bepaald idee welke kant het opgaat.

INT: Zijn er bepaalde punten die u in de vordering ziet, waarvan u denkt ik ga het niet toewijzen?

RE1: Nou kijk, bij immateriële schadevergoeding euhm, kan wel voorkomen dat je van tevoren al denkt van nou dat er geen onderbouwing bij zit of het is een feit waarvan een agent van weet ik veel wat is uitgescholden dan denk ik van welke schade heb je nou. Dan komt er wel in mijn hoofd op ja, dat ga ik niet toewijzen. Kijk schelden is niet leuk, maar om dan gelijk te zeggen dat je meteen niet meer slaapt of psychisch ingestort bent dat gaat me wel wat te ver. Dan moet ik het wel onderbouwd hebben. Dus in die zin kijk ik er wel een beetje naar.

INT: Is dat dan een verklaring in de zin van een huisarts of van een psycholoog?

RE1: Mag wel beide. Het liefst van een psycholoog uiteraard, maar als de huisarts iets erover verteld dat die meneer bij hem is geweest kan het wel meewegen. Kijk het liefst zien wij natuurlijk, is heel zwart wit dat mensen gewoon in therapie gaan waarbij er een verslag komt van daarvoor is hij gekomen dit is er besproken. Je hebt het dan redelijk helder, maar wat je ook vaak ziet is dat mensen toch al een en ander hebben en dan komt er een strafbaar feit overheen dan komen ze in therapie en dat wordt soms in de onderbouwing soms ook gezegd van het ging al niet zo best met meneer en toen gebeurde dit en dat is de vraag van ja in hoeverre is het strafbare feit nou oorzaak van wat er bij de psycholoog allemaal moet gebeuren.

INT: Als er in de verklaring staat dat het verergerd is, is dat een probleem?

RE1: Ja, dat weegt mee. Je hebt eigenlijk een hele over blik in alles. Alles kan meewegen. Het is moeilijk, wij hebben geen instrumentje ervoor dan wordt het zoveel. Dat hebben we niet.

INT: Kunt u beschrijven hoe u het wetsartikel 6:106 lid 1 onder b BW toetst?

RE1: Oh jee, dat is een gevaarlijke.

INT: Of ander gezegd hoe u de immateriële schade beoordeeld.

RE1: Ik kijk gewoon van wat is daar gebeurd euhm wat is als onderbouwing en vind ik dat reëel.

INT: Wanneer ziet u iets als reëel?

RE1: Nou reëel vind ik weleens als iemand bijvoorbeeld schade aan zijn gezicht heeft opgelopen of iemand die in het uitgaanswereldje een glas in zijn gezicht krijgt en daar heb ik wel hele erge voorbeelden van gezien dan hoeft het van mij niet meer zo te zijn dat iemand dan zegt van goh daardoor moest ik ook naar een psycholoog. Als ik de verwondingen zie, ik kan wel een foto herinneren dat iemand waar je zo in zijn gebit keek. Dan begrijp ik wel dat iemand die dan daarmee naar buiten moet gehecht en alles en ellende ja die heeft daar psychische schade van vind ik.

INT: En als er geen sprake is van lichamelijk letsel, wanneer vindt u het dan reëel?

RE1: Ja, dat vind ik moeilijk. Als er dan geen onderbouwing is van behandeling, psycholoog of wat dan ook en dan ga je toch wel een beetje af op je op ja, je eigen gevoel. Van he wat is er nou precies gebeurd. Hoe ernstig is dat en he denk ik dat iemand daar, dat is gevaarlijk hoor, want ik kan niet over jou oordelen hoe je hoofd in elkaar zit, want dan ga ik uit van mijn eigen hoofd, maar dat is dan wel een beetje wat je doet van goh vind ik nou dat dat zodanig ernstig vind dat iemand daar van wakker heeft gelegen en kijk je kan dus hebben dat iemand zegt ik pak je nog wel een keer dat die heel erg vuurwapengevaarlijk is en zegt ik kom binnenkort met een wapen langs en dan maai ik je neer. Dat zijn dat twee, dat werkt dan wel mee. Een beetje een onderbuik gevoel waarmee je werkt. Althans ik hoor.

INT: Het lijkt mij ook lastig, omdat er niet echt richtlijnen zijn.

RE1: Er zijn rechters, ik zal er eentje voor jou proberen te vinden, die heel zwart wit daarin zijn, maar die gewoon bijvoorbeeld zegt als er geen onderbouwing is dan doe ik het niet boem.

INT: Maar dat doet u niet?

RE1: Nee, ik wil best een beetje kijken van goh hoe zit dat in elkaar.

INT: Is dat bijvoorbeeld bij het in bezit hebben van een vuurwapen, dat u net aangaf?

RE1: Ja nou ja, of dat altijd zo is, maar bij dat soort dingen dat ik denk van goh wat hier gezegd, wordt is dat nou reëel waarom iemand bang is en daardoor ook zijn leven even niet meer zo leuk maakt. Daar gaat het dan een beetje om.

INT: Wat moet er volgens u in een schadevordering opgenomen zijn op de immateriële schade toe te kunnen wijzen?

RE1: Ja, het liefst gewoon een psycholoog die van alles zegt en anders een verhaal wat mensen aangeven. Dat formuleertje waar de onderbouwing ook zit of de slachtofferverklaring, waarin toch is aangegeven van dit en dat heeft het allemaal voor mij betekent. En zodanig dat ik mij daar een beeld van kan vormen dat ik denk ik van ja dat kan ik wel begrijpen.

INT: Als ik het zo mag verwoorden, dan moet het wel kloppen met wat u reëel vindt?

RE1: Ja, maar dat is gevaarlijk hoor. Ja goed dat is ons werk natuurlijk, want je gaat een beetje uit van je eigen referentiekader je probeert het wel een beetje breder te trekken, maar je gaat wel uit van jezelf. Ja, dat moet ik reëel vinden.

INT: Hoe oordeelt u als er geen verklaring aanwezig is waaruit blijkt dat het slachtoffer een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft?

RE1: Ja, dat komt wel een beetje hierop neer. Dat als ik denk van ja dit heeft wel gevolgen voor hem gehad dan zal ik er wel iets voor toekennen. Wat ik kan begrijpen van ja, zo is dat en dat wil ik wel geloven.

INT: Hoe wordt de redelijkheid en billijkheid van toekenning een immateriële schadevergoeding beoordeeld?

RE1: Dan bedoel je het bedrag?

INT: Ja.

RE1: Ja, wij hebben de smartengeldgids. Ze pakken natuurlijk altijd de hoogste die ze kunnen vinden. Over het algemeen gaan wij toch gewoon, als het nou meervoudig of enkelvoudig is, Als ik naar mezelf kijk lager zitten dan wat uit de smartengeldgids naar voren zou komen, maarja het is toch een beetje je eigen. Kijk ik zit te rekenen dat je ongeveer 800 zaken per jaar doet en niet allemaal met schadevergoeding, maar daar heb je natuurlijk een heel referentiekader van in je hoofd. Hoe dat een beetje in mekaar zit. He en dan weet je ongeveer dat als een agent iets eist dan ja dan wordt het iets van € 150,00 – € 200,00. Dat heb je een beetje in je hoofd.

INT: En als de advocaat van verdachte verweer voert tegen de hoogte van de vordering, is uw oordeel dan anders?

RE1: Nee, wij proberen wel een beetje het civiele erin te brengen. Als iemand iets eist en er wordt geen verweer op gevoerd dan zal de civiele rechter over het algemeen zeggen tenzij het allemaal onzin is, maar dan gaat de civiele rechter in feite toewijzen wat er gevraagd wordt. En het gebeurt wel hoor dat er geen verweer wordt gevoerd. Heel af en toe.

INT: Wanneer besluit u om de immateriële schade te matigen?

RE1: Het is eigenlijk nattevingerwerk hoe je het bepaald. En vaak vinden wij wel dat er vrij veel wordt gevraagd. En dan matigen we. In de raadkamer is het ook zo. Als er € 1.500 wordt gevraagd gaan we een rondje maken goh wat vind jij reëel en de een zegt € 1.000 en de ander zegt € 750,00 naja dan wordt het € 800,00 bij wijze van spreken. Het is net als op de markt. Onderhandelen, zo gaat het een beetje. Het is het laatste wat we doen. De benadeelde partij.

INT: Onder welke feiten en omstandigheden besluit u om de immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren?

RE1: Nou bij vrijspraak uiteraard dan is er geen feit waar het aan gekoppeld kan worden. Maar voordereest is het als wij vinden dat het niet onderbouwd is. En dan bedoel ik dat het niet aannemelijk is dat iemand immateriële schade heeft geleden zonder onderbouwing. En wat ik weleens zeg van uitgescholden worden is heel erg vervelend, maar dat leidt wat mij betreft niet erg makkelijk tot immateriële schade.

INT: Wat is uw denkwijze bij stalking zaken?

RE1: Haha, stalking wel. Want dat is natuurlijk een bijzonder artikel en stalking is juist in de wet gekomen, omdat het een hele grote impact heeft op mensen. Het gaat mensen hun hele leven beheersen durven niet meer naar buiten. Zijn elke keer bang wat ligt er voor de deur. Wanneer gaat de telefoon, als die gaat is hij het. Dus dat geeft wel stalking zal over het algemeen wel immateriële schadevergoeding, als het gevraagd wordt.

INT: Is dat dan met onderbouwing of zonder?

RE1: Nou, ze moeten het wel uitleggen wat het voor hun betekent. De angst en de druk in hun leven, maar niet dat het wat mij betreft altijd moet worden onderbouwd met een psycholoog waar zij in behandeling zijn. Dat zijn ook feiten waarvan je ook makkelijker kunt beseffen dat het heel veel impact heeft voor mensen in het leven, want kijk het hoeft niet altijd maanden te duren kan ook een week. Over het algemeen duurt het maanden, soms nog wel langer, maar dan begrijp je ook vrij snel dat mensen daar onder gebukt gaan. Ik weet niet of je veel dossiers van stalking hebt gelezen, die kunnen er wat van. Het is heel heftig. Ik kan het minder snel begrijpen dat als iemand voor klootzak wordt uitgescholden. Dat je dan slecht slaapt en het invloed heeft op je werk enzo. Dat kan ik dan weer niet begrijpen dan denk ik als het agenten zijn. Ik ben ook weleens uitgescholden in de zittingszaal als ik uitspraak heb gedaan.

INT: Hoe denkt u erover bij bedreiging, zijn er factoren die kunnen meewegen?

RE1: Als iemand met een mes of een wapen wordt bedreigd, denk ik dat wij eerder geneigd zullen zijn om toch die vergoeding toe te kennen dan dat iemand met woorden wordt bedreigd van ik kom wel langs ik pak je weleens een keer. Over het algemeen valt het allemaal wel mee. Ik hoop dat ik een beetje helder ben, want het is een moeilijk onderwerp wat je hebt hoor. Het is altijd een beetje dit altijd, ook voor ons hoor.

INT: Bent u bekend met de bouwstenen van SHN?

RE1: Nee, ik weet dat ze er zijn, maar ik weet niet hoe ze eruitzien.

De bouwstenen zijn uitgeprint en meegenomen, deze worden getoond.

RE1: Stoppen jullie dit wel achter de vordering? Moeten jullie wel doen hoor, want rechters hebben weinig tijd. Dit is gewoon een adviesje hoor. Maar als ik dit zo krijg dan denk ik heb helemaal geen tijd om dit na te lezen. Dus het is handig als het erbij zit. Ook al lezen we het niet van a tot z., maar dan kijken we wel even bij de conclusie van goh hoe hebben ze dat nou.

INT: Dit wordt wel bijgevoegd bij het schadeonderbouwingsformulier als bijlage.

RE1: Heel goed. Als ik een redelijk bedrag zie dan zal ik er niet naar kijken. Maar soms zie ik wel heel wat een raar bedrag en dan zou ik wel kijken.

INT: De bouwstenen zijn ontwikkeld om aan te tonen dat er geen sprake is van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, maar waar er toch immateriële schadevergoeding is toegekend.

RE1: Heel goed, heel goed. Nee, want ik vind het zelf wel te ver gaan als er een psychiatrisch ziektebeeld moet zijn. Dat vind ik, dat gaat te ver. Dat is dan wel heel zwart wit. Uiteraard zijn er wel zaken waarin ik denk van goh onderbouw dat eens. Wat wij heel vaak missen in dat soort zaken, zeggen mensen wel vaak in ik ben naar de huisarts geweest of psycholoog. En dan zit er niks bij, dat vinden we heel vervelend. Kijk als je naar een psycholoog gaat en je moet naar de rechter komen. Hebben wij heel graag dat je aan je psycholoog vraagt van goh maak eens een kort stukje tekst waarom ik hier ben en wat je met me doet.

INT: Wat zou voor u een overweging zijn om de aangehaalde uitspraken en van de bouwstenen niet in acht te nemen?

RE1: Waarvoor zou ik ze niet gebruiken, ik zit even hardop te denken hoor. Dat kan altijd meewerken, maar we gaan natuurlijk wel kijken wat er is geroepen. Ik zou bij de bouwstenen wel opnemen wat is het precies geweest. Het is wel belang, van of het iemand is die heel dronken is of een bekende verdachte, de rechter zal dat vast erbij gezet hebben. Het enkele feit dat iemand zegt van ja, er is een redelijke vrees dat er iets gaat gebeuren. Dan denk ik prima, dat is de kern van bedreiging. Maar dat wil niet zeggen dat ik op grond daarvan de vergoeding toeken. Maar het is wel handig om kort even te zeggen van waar het dan wel om ging. Als ik naar mezelf kijk zou ik hier weinig mee doen, dit klinkt negatief hoor maar, daar kom je niet veel verder mee. Het is dan ook niet zo dat ik dan ga ik het zelf nog even opzoeken wat er allemaal in staat. Daar hebben wij over het algemeen ook geen tijd voor. Even kort schetsen wat is hier gebeurd en dan kan het best zo zijn dat ik denk goh me collega vond dat toch wel en hoe moet ik dat dan doen. Dat je misschien toch wel een andere gedachte krijgt.

INT: Wat is uw denkwijze hierover, deelt u de mening van de Hoge Raad of van het Gerechtshof?

RE1: Nee, ik zit op het Hof lijn. Kijk, als ik kan begrijpen dat iemand daar gewoon van gezien de aard van het feit daar last van heeft gehad psychisch dan vind ik dat al een redelijk voldoende basis. Dan zit ik wel met hoe hoog moet de vordering zijn, maar goed dat is dan de volgende vraag. Het liefst heb ik

uiteraard een verslagje van de psycholoog zo mooi mogelijk. Dat is voor mij het meest makkelijke, dat iemand daardoor in de put zit en door een deskundige wordt uitgeschreven. Dat heb ik het liefst.

INT: Waarom deelt u deze mening wel en de andere niet?

RE1: Nou, omdat ik vind dat je hoeft niet altijd, dat ga je dan altijd doen, iemand te dwingen om naar een psycholoog te gaan. Dat hoeft natuurlijk niet mensen kunnen iets meemaken in het leven. Daar best heel veel last van hebben zonder dat je naar een psycholoog gaat. En het is niet zo dat iedereen die psychisch ergens last van hebt, dat je gelijk naar een deskundige moet gaan. Dat kan je ook op je eigen manier gewoon op te lossen. De tijd heelt wonden of om daar gewoon met je familie over te praten of met je collega's weet ik veel wat je doet. Maar er zijn heel veel manieren waarop je iets kunt te verwerken en dat hoeft niet altijd via een psycholoog te gaan. Maar het enkele feit dat je niet naar een psycholoog gaat, wil niet zeggen, in mijn ogen, dat je daar niet last van heb gehad.

INT: Heeft u nog opmerkingen, waarvan u denkt dit wil ik nog kwijt over de immateriële schade?

RE1: Nee, volgens mij heb ik al heel veel verteld. Als je wat tegenkomt, mag je me mailen. Dat is geen punt hoor. Wat vindt u daarvan, dan vind ik dat ook goed.

INT: Ik wil u hartelijk bedanken voor uw tijd en de eerlijkheid.

RE1: Ja, natuurlijk. Niet overal mijn naam achter zetten in het stuk haha. Maar als je dan nog je bevindingen laat weten zou ik dat leuk vinden.

INT: Absoluut, ik zal u zeker op de hoogte houden.

Bijlage 6: RE2 transcript interview

Geïnterviewde	Rechter 2
Afkorting	RE2
Functie	Vice president
Datum interview	20 april 2018 om 10:30 uur
Afkorting interviewer	INT
Onderwerp	Immateriële schade in het strafproces

INT: Ik ben benieuwd wat het oordeel is van de strafrechters bij de toekenning immateriële schade met als uitgangspunt geestelijk letsel.

RE2: In ieder geval heb je zelf wel ontdekt dat alle rechters er wat anders van vinden en er komen in waarschijnlijk soortgelijke zaken hele andere beslissingen. En eh ja, ik denk zelf dat het ook is, omdat een heleboel rechters het gewoon niet kunnen. Eh.

INT: Wat bedoelt u met het niet kunnen?

RE2: Eh, ze hebben nooit opleidingen gehad geen ervaring in eh kijk, smartengeld, letselschade in het algemeen dat is specialistisch rechterwerk en problemen daarbij is ook nog dat het zich voor een heel groot deel buiten de rechter om zich ontwikkeld, omdat gewoon verzekeringen het allemaal regelen. De echte kennis op dit gebied zit bij verzekeraars. Maar goed, het komt toch wel bij de civiele sector regelmatig op zitting. Ik heb dat jarenlang gedaan. Ik ben uiteindelijk meer civilist dan strafrecht zeg ik altijd dan maar zo.

INT: Dan heeft u wel een voordeel, is het dan ook ter zitting makkelijker om het te beoordelen?

RE2: Ja, ja, maar goed daarom zijn mijn ergernissen ook groter, omdat ik zie dat het gewoon fout gaat.

INT: De handleiding die ontwikkeld is door de rechtspraak, biedt die genoeg handvatten?

RE2: Ja, de handleiding is er maar het is nog steeds door rechters en ook door bureau slachtoffers en andere hulpverleners elementaire fouten gemaakt. Uiteindelijk gaat dit leiden tot grote teleurstellingen bij benadeelde partijen.

INT: Hoelang bent u werkzaam als strafrechter?

RE2: Nou, haha, ook al. Ik ben al bijna dertig jaar rechter en daarvan is de helft euhm civilist geweest. Nou ik denk dat onderhand al twaalf of dertien jaar als strafrechter op heb zitten.

INT: Bent u werkzaam in een meervoudige of enkelvoudige kamer?

RE2: Ik ben wat ze noemen MK-voorzitter, dus het komt er eigenlijk op neer dat ik, ik heb denk ik zeventien jaar geleden mijn eerste MK gedaan.

INT: Wanneer toets u of de immateriële vordering toewijsbaar is?

RE2: Dat toetsen we in de raadkamer, maar eh kijk, we kijken er natuurlijk al eerder naar. Althans als het op tijd is ingeleverd, want het is al te vaak dat we op de dag van de zitting een pakpapier krijgen van bijna 200 pagina's en dan komt er een vordering uit van € 40.000 of meer. Dat is dan ook wel weer een

van de grote problemen. In civiele zaak en er is een letselschade zaak dan gaan we daar meervoudig voor zitten. We trekken dan alleen voor die zaak anderhalf uur voor uit. Op z'n minst. Dat is natuurlijk andere koek dan een strafzaak. Een strafzaak op de MK is meestal niet langer dan anderhalf uur, tenzij het iets heel heftigs is. De PR moet je het in 20 minuutjes zien te doen. Hoe je het ook draait of keert hoe sneu het ook is voor het slachtoffer het gaat om de verdachte en die krijgt dus ook de meeste tijd. En het slachtoffer denkt al te vaak dit is mijn dag. Het wordt alleen maar meegenomen. Dat betekent dus ook dat als ik op de MK zo een pakpapier krijg dan eh doen we er eigenlijk ook niks mee. Dan zeg ik ook eigenlijk ook standaard van oh maar natuurlijk staat in de wet u mag het tot de dag van de zitting indienen, maar we kunnen het niet op de dag van de zitting beoordelen en bespreken, omdat het te groot is.

INT: En wat is dan uw oordeel hierover?

RE2: Niet-ontvankelijk, omdat het anders te boven gaan van het strafgeding. Dan eh.

INT: Kunt u beschrijven hoe u het wetsartikel 6:106 lid 1 onder b BW toetst?

RE2: Eh kijk, ik kijk gewoon of er een gebeurtenis is die immateriële schade rechtvaardigt.

INT: Aan de hand waarvan toetst u dit?

RE2: Nou, laten we eerlijk zijn, ik doe zoals het hoort, dus ik kijk naar de vordering. En naar de onderbouwing van de vordering en dan zeg ik inderdaad dat rammelt aan alle kanten. Dat is echt heel erg treurig.

INT: Bedoelt u de onderbouwing?

RE2: Ja, dat is gewoon van een zeer ondermaatse juridische kwaliteit. En eh ik weet ook en dat moeten ook de strafrechters zich aantrekken, dat omdat die er juist helemaal in mee gaan. Maar eh wat een hele belangrijke fout is, dat ze gaan kijken wat is er tenlastegelegd. Zo had ik bijvoorbeeld laatst tenlastegelegd op de PR, poging doodslag. Daarna subsidiair zware mishandeling, gewone mishandeling enzovoort. Als je op de PR een poging doodslag ziet, dan weet je dat het helemaal niks wordt. Dat heeft de officier gewoon gedaan om de benadeelde partij plezier te doen. Zo van kijk eens jij hebt aangifte gedaan en ik ben een machine en ik ga met je mee. Maar een poging doodslag hoort een straf van vier jaar bij en dat kan dus niet op de PR. De benadeelde partij wordt echt voor de gek gehouden. Ik snap de OM heel goed, want als die dat niet doet dan krijgt die meteen een artikel 12 strafvordering aan de broek.

INT: En de onderbouwing in het kader van het smartengeld?

RE2: Wat ik de praktijk zie is dat het smartengeld bijna altijd wordt onderbouwd met verwijzingen naar rechtspraak. Eh dat mag je wel doen, maar dan moet je niet gaan kijken naar soortgelijke bewezenverklaarde feiten. Bij smartengeld gaat het altijd om de gevolgen en dan bij voorkeur in een eindsituatie.

INT: Wat moet er volgens u in een schadevordering opgenomen zijn om de immateriële schade toe te kunnen wijzen?

RE2: De gevolgen. En je eh je moet dan ook zoeken naar vergelijkbare rechtspraak met vergelijkbare gevolgen. Wat we meestal zien is van oke er is poging doodslag tenlastegelegd en dan gaan ze

bladeren. Dan vinden ze wel een zaak met een poging doodslag en dan zit een bedragje bij en dan gaan ze dan voor. En eh als ze twee zaken vinden dan zoek je de hoogste uit.

INT: U gaf net aan, bij u gaat het om de gevolgen, maar hoe oordeelt u als de gevolgen zijn omschreven en er is geen onderbouwing hiervan?

RE2: Kijk eh. Ik zeg maar altijd zo je kan gaan kijken naar fysiek gevolgen dat gaat met een briefje van de dokter en je hebt psychische gevolgen en dat gaat met een briefje van de psycholoog of de psychiater.

INT: Vind u dat ook bij strafbare feiten zoals bedreiging?

RE2: Bedreiging en belediging zijn inderdaad zaken daarvoor hoeft het niet en daarvan is het feit van. Bij de bedreiging zou ik overigens zeggen moet het wel een onderbouwing hebben.

INT: En als het slachtoffer van de bedreiging niet naar een psycholoog is geweest, wat is dan uw beslissing?

RE2: Dan zal die ook niet ziek zijn, zeg ik maar zo. Iemand die niet naar de dokter gaat is niet ziek.

INT: Als ik het goed heb begrepen, de gevolgen zijn belangrijk, maar die betekenen niet veel als er geen onderbouwing bij is?

RE2: Voor de hoogte van het smartengeld is het uitgangspunt blijvende gevolgen en dus moeten die worden aangetoond onderbouwd en doe je dat niet dan horen we het eigenlijk af te wijzen, maar in de praktijk verklaren we het niet-ontvankelijk.

INT: Hoe oordeelt u als er geen verklaring aanwezig is waaruit blijkt dat het slachtoffer een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft?

RE2: Eh, het kan worden toegewezen als er geestelijk letsel is. Is het geestelijk letsel niet aangetoond dan wordt het dus niet-ontvankelijk verklaard en niet toegewezen. Zo hoort het te gaan.

INT: Oordeelt u ook op deze wijze?

RE2: Ja, ik heb er tamelijk veel verstand van dus ik doe dat zo ja.

INT: Hoe wordt de billijkheid van een immateriële schadevergoeding beoordeeld?

RE2: Eh, ja eh, dat is alleen maar een hulpmiddel. Het oogmerk dat is ook iets waar heel weinig naar gekeken wordt, het oogmerk is gewoon de mate van opzet. Wat iedereen over het hoofd ziet, dat de mate van verwijtbaarheid schuld ook moet meenemen bij het oogmerk. Eh, kijk eh, lichamelijk letsel is meestal het meest simpele zeg ik altijd. Aantasting in eer en goede naam dat zijn belediging en smaad dan hoeft je het niet aan te tonen je geestelijk letsel. En eh bij aantasting in de persoon op andere wijze gaat het echt om geestelijk letsel. Daarvan zegt de Hoge Raad dat moet ik ook worden onderbouwd net als een snijwond die je moet hechten. Dat moet ook worden onderbouwd.

INT: Het uitgangspunt is geestelijk letsel, daarop zijn uitzonderingen volgens de Hoge Raad, wat zijn volgens u nog meer uitzonderingen?

RE2: Zeden is de directe aantasting in de persoon. Ja eh. Het sluit eigenlijk allemaal aan bij aantasting van eer en de persoon. He dat is he, dat is ontzettend kenbaar bij zeden. Dat zie je eigenlijk ook bij

belediging iemand uitmaken voor hoer en je weet wel wat we allemaal langs zien komen. Bijvoorbeeld, eh de dat zijn de dingen dan hoeft je van mij geen briefje van de psycholoog eh over te leggen. He staat er wel tegenover dat ik eh dan ook wel een beetje voor mezelf werk ik steeds meer met gestandaardiseerde bedragen.

INT: Wanneer besluit u om immateriële schade te matigen?

RE2: Ik matig nooit immateriële schade. Ik bepaal dat moet je betalen. Dat doe je bij materiële schade toch ook niet. Nee.

INT: In de praktijk merken wij dat het bedrag dat gevorderd wordt, niet altijd geheel wordt toegewezen.

RE2: Nee, dat betekent eh. Dat is geen matiging. Matiging is om wat voor reden dan ook bijvoorbeeld de draagkracht minder toewijst dan rechtens is en als wij minder toewijzen dan de benadeelde vraagt, dan hebben wij niet gematigd, maar dan is de benadeelde partij gewoon te verkeerd geadviseerd door jullie en er is te veel gevraagd. Dat teveel krijgt die niet. Hij krijgt gewoon waar die recht op heeft. De benadeelde partij vordert te veel. Die krijgen veel te hoge bedragen voorgespiegeld.

INT: Onder welke feiten en omstandigheden besluit u om immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren?

RE2: Nou bijvoorbeeld, omdat het niet is onderbouwd, maar eh ook bijvoorbeeld als ik dus op dag van de zitting een pak van 200 pagina's krijg. Dan kom ik in de situatie van eh dat het gewoon niet meer geschikt is voor behandeling in het strafgeding. En eh ik doe het ook in het gewoon in zaken die te complex zijn. Dat kan bij het smartengeld zo zijn. Maar dat is bijvoorbeeld heel vaak het geval bij inkomstenschade. Dat is zoiets complex en waanzin om te denken dat strafrechters zoiets kunnen. Ik zie ook gelukkig dat veel meer advocaten dit snappen en het reserveren voor de gewone rechter.

INT: Bent u bekend met de bouwstenen van SHN, Zo ja, wat vindt u hiervan?

RE2: Nee.

De bouwstenen zijn uitgeprint en meegenomen, deze worden getoond.

INT: De bouwstenen voegen wij toe bij de vordering als er sprake is van aantasting in de persoon op andere wijze waar er geen sprake is van geestelijk letsel. Als u de bouwstenen zou zien bij de vordering, zou u de bouwstenen meenemen in uw overweging?

RE2: Nou, uiteindelijk beslis ik zelf. Wat bij Slachtofferhulp, maar ook bij de advocaten helemaal ingespijkerd zit, dat is het verwijzen naar rechtspraak. Nou voor de hand liggend verzameling van rechtspraak is bijvoorbeeld de smartengeldgids. Ik zeg zelf je moet op zoek gaan naar richtinggevende uitspraken. Dat zijn dus geen uitspraken waarbij de rechter een fout heeft gemaakt. Bijvoorbeeld door ongefundeerd een veel te hoog bedrag toe te kennen. Ik zeg dan zelf ook altijd en eh de smartengeldbundel bijvoorbeeld is een verzameling van rechterlijke fouten. Situaties waarin de rechters een te hoog bedrag heeft toegekend, dat is ook de reden dat de uitspraak in de smartengeldbundel kwam, want dat vindt de uitgever mooi.

INT: Wat vindt u van de uitspraken die wij bijvoegen bij de vordering die niet van de smartengeldgids zijn?

RE2: Jullie verwijzen haast altijd naar uitspraken van eh strafrechters. Nou dat zijn dus niet de beste eh de grootste kenners op dit vakgebied. En eh waarbij jullie ook weer bij het zoeken van uitspraken van strafrechters gaan jullie kijken naar tenlastegelegde feiten terwijl het om de gevolgen gaat. Ik zeg er heel eerlijk bij, bij belediging geven strafrechters € 200,00 – € 250. Zoiets hoor. Ik heel vaak niet, maar meestal doe ik wel wat. Bijvoorbeeld voor hoer voor politieagent doe ik wel wat. Maar eh gewoon dat zit al haast aan de onderkant hoor. Maar als je gaat kijken naar civiele uitspraken waar de burger tegen de andere burger hoer zegt en dan smartengeld vraagt dat bestaat niet. De werkelijkheid van het recht is dat je voor dit soort eenvoudige beledigingen helemaal niks gaat vorderen en dan is de norm ook helemaal niets. De rechtspraak is maar het topje van de ijsberg. In de civiele bus worden de zaken meestal buiten de rechter gedaan, door de verzekeraars. En dat is eigenlijk de werkelijkheid. En eh ja, om daar inzicht in te krijgen dat is veel en veel lastiger.

INT: Wat zou voor u een overweging zijn om de aangehaalde uitspraken van de bouwstenen niet in acht te nemen?

RE2: Eh ja, als je dit zou toevoegen heb ik er helemaal niks aan, want dat dit is toegewezen in een bedrag zonder, in een zaak zonder een briefje van een dokter dat lees ik er dus niet in. En ik zeg ook eigenlijk er al bij eh nou goed. Laat het een bedreiging zijn, Eh en laat het zo zijn dat Hof Den Bosch zo heeft beslist. Je weet het is nog steeds zo wij gaan altijd een beetje lachen over Hof Den Bosch. Het is tegenwoordig wat beter. Hof Den Bosch haalt de reputatie in strafzaken en de meeste cassatiezaken over zich heen te krijgen. Zeker oude rechters zoals ik. De meeste onzin kan je uit Hof Den Bosch halen. In deze kan ik niet eens halen of het een zaak was waar onderbouwing ontbrak. Als dat wel zo is, dan blijft staan dat het onderbouwd moet worden. Ja, kijk wat er bijvoorbeeld in deze zaak was dat de psychische schade niet was onderbouwd, maar dat doet er niet toe, want je krijgt het al vanwege het lichamelijk letsel. Deze uitspraak helpt je al helemaal niet. Het is niet dat wij er zulke hoge eisen aan stellen, maar het gaat er gewoon om je moet wel vertellen wat de psychische gevolgen zijn. He bij lichamelijk letsel snapt iedereen het. Ik ben overal gestoken. Mijn longen zijn doorboord. Dat is helemaal een klare zaak. Daar kunnen we inderdaad een bedragje bij bedenken. En de mensen willen er maar niet aan over dat het bij psychische schade gewoon precies zo gaat. Een briefje van de dokter zeg ik altijd maar, die dokter mag ook een psycholoog zijn. Ik ben al gauw tevreden als ik maar een verwijzing zie van de dokter naar de psycholoog.

INT: Dus als ik het goed begrijp is de verwijzing voor u voldoende?

RE2: Ja nou dat gaat al een heel end. Laten we wel zijn, kom jij nog zaken tegen waar er niet wordt verwezen naar een psycholoog voor EMDR-therapie?

INT: Ja, die zaken kom ik weleens tegen.

RE2: Het is standaard. Je zegt gewoon deze persoon heeft PTSS en de standaardtherapie is EMDR en het mooie is het heeft ook 100% succes die behandeling, omdat ze helemaal geen PTSS hebben.

Weet je waarom ze geen PTTS hebben? Omdat het staat voor posttraumatische stresstoornis. Dat betekent dus dat het pas zich ontwikkeld langere tijd nadat het gebeurd is. Militairen die in Afghanistan zijn geweest zijn drie of vier jaar terug en dan ontwikkeld het zich. Dat is PTSS. Als ik een zaak zie waarbij de betrokkene de dag na het gebeuren naar de huisarts ging en de huisarts zegt PTSS dan weet ik meteen oh dat is hem dus niet.

INT: Als die situatie zich voordoet, hoe oordeelt u dan over de immateriële schade?

RE2: Dan is er wel een onderbouwing bij, maar ook iedere onderbouwing wordt getoetst aan betrouwbaarheid.

INT: U gaf voorheen aan dat u de mening deelt van de Hoge Raad

RE2: Ja.

INT: Waarom deelt u de mening van de Hoge Raad?

RE2: Gewoon, omdat je van de rechter mag verwachten dat hij zich aan de wet houdt en bij voorkeur ook dat hij wet en rechtsregels kent. Het andere is dat het bij strafrechters op het gebied van civiele schadevergoedingsrechten helaas niet op niveau.

INT: Ik wil u hartelijk bedanken voor uw tijd.

RE2: Dat was hem.

INT: Heeft u nog iets wat u wil zeggen?

RE2: Nee, nee eh ja het enige wat ik eigenlijk wil zeggen is slachtoffers maar ook alle gene die slachtoffers bijstaan en ik zeg zelf ook de politici die steeds meer wetten bedenkt. Zij zien op slachtofferbescherming. Zij moeten wel realiseren dat de mogelijkheden voor de strafrechter niet zo groot zijn. Zeker niet als de strafrechter er ook niet een zak met geld bij krijgt. He, want zolang wij een complexe mishandelingszaak op politierechter moeten afraffelen in 20 minuten. Zolang dat zo is, zal het slachtoffer geen 20 minuten spreektijd krijgen. Ja en het gaat soms wel om vorderingen die het eigenlijk zouden vergen.

RE2: Nou, dan wens ik verder veel succes met je scriptie, mag je ook nog naar ons opsturen.

Bijlage 7: RE3 transcript interview

Geïnterviewde	Rechter 3
Afkorting	RE3
Functie	Rechter
Datum interview	23 april 2018 om 14:00 uur
Afkorting interviewer	INT
Onderwerp	Immateriële schade in het strafproces

INT: Ik ben benieuwd wat het oordeel is van de strafrechters bij de toekenning immateriële schade met als uitgangspunt geestelijk letsel.

RE3: Als je aan mij vraagt, want vind ik van de vorderingen dan is het heel vaak niet goed toegelicht. Is het niet goed duidelijk.

INT: Hoelang bent u werkzaam als strafrechter?

RE3: Nou als strafrechter twee jaar, maar daarvoor heb ik heel lang bij het Openbaar Ministerie gewerkt. Ik heb vijftien jaar gewerkt als officier en vijf jaar als advocaat-generaal.

INT: Bent u werkzaam in een meervoudige kamer of enkelvoudige kamer?

RE3: Alles.

INT: Heeft u ook gewerkt als civiele rechter?

RE3: Ja, lang geleden als rechter in opleiding.

INT: Wanneer toetst u of de immateriële schade toewijsbaar is?

RE3: Als het in het dossier zit dan moet ik ik daarop toetsen, dan moet ik dat beoordelen.

INT: Doet u dit dan vooraf?

RE3: Oh nee, ik doe het uiteindelijk naar aanleiding van het dossier en de zitting en dan in de raadkamer of na het sluiten van het onderzoek op zitting dan beslis ik dan. Ik heb wel van te voren het dossier gelezen dat wel en dat doe ik om op zitting goed de zaak met partijen te kunnen doorspreken en ook als er vragen zijn om die te stellen.

INT: Kunt u beschrijven hoe u het wetsartikel 6:106 lid 1 onder b BW toetst?

RE3: Hoe ik dat toetst, nou dat is eigenlijk wat ik net al zei. Ik kijk eigenlijk of het onderbouwd is of ik me aan de hand van de stukken in het dossier en dan neem ik de stukken van de vordering van de benadeelde partij, maar ik kijk ook vaak. Ik kijk natuurlijk ook naar het strafdossier. In het proces-verbaal van de politie eh dan kijk ik of eh ja dan kijk ik of ik die schade begrijp of ik me kan voorstellen dat je die schade hebt, maar ik doe het niet uit mijn blote hoofd. Ik doe het wel op basis van het dossier, dus op de vordering en de stukken uit het dossier.

INT: Kijkt u dan ook of er geestelijk letsel is geconstateerd?

RE3: Nou, omdat het om een civiele vordering gaat is de vordering leidend. Die bepaald wat ik moet toetsen. Leidend met ei, sturend. Dus als die vordering zegt geen geestelijk letsel dan toets ik daar niet op en dan bekijk ik dat niet want die schade wordt niet geclaimd.

INT: Wat is dan uw beslissing over de vordering benadeelde partij, wijst u het toe?

RE3: Nee, nee, want ik ben afhankelijk van de vordering. Je kan niet boven de vordering uitgaan. Dat maakt niet uit. De vordering van de benadeelde partij is een civiele vordering in de schade zaak, maar ik toets hem civiel en in het civiele is het zo dat wat je vordert dat is je vordering, maar niet meer. Dus als jij alleen materiële schade vraagt dan kijk ik of dat toewijsbaar is. Als jij geen geestelijk letsel claimt dan ga ik dat niet bekijken. Dat is de vordering is leidend die bepaald waar ik over moet oordelen.

INT: wat moet er volgens u in een schadevordering opgenomen zijn om de immateriële schade toe te kunnen wijzen?

RE3: Nou laat ik eens kijken, in het handboek van de rechtspraak. Ik vind dit eigenlijk een heel handig boek eh. Kijk de Hoge Raad heeft het ook gezegd he. Het uitgangspunt is dat de benadeelde geestelijk letsel heeft opgelopen. Dus geestelijk letsel. Niet alleen maar een rottig gevoel of een gekwetst gevoel. Nee, je moet echt psychische schade hebben. Eh en daarvoor moet je voldoende concreet zijn. Euhm en dat moet ik ook zeg maar naar objectieve maatstaven. Ik moet dan een beetje in het algemeenheid kijken van ja is dat het nu zo. Is dat geestelijk letsel en ja en dat is dus dat is gewoon het allerbelangrijkste. Euhm naja en je ziet hier dus ook al, de Hoge Raad maakt een uitzondering als het feit het strafbaar feit heel erg is. Hier is een voorbeeld waar iemand heel erg verkracht is. Daar hoeft je niet per se lichamelijk letsel of geestelijk letsel aan over te houden. Maar je kan je wel voorstellen dat het feit dat jij zo erg verkracht dat kan wel een reden zijn om iemand vergoeding te geven. Dat zegt de Hoge Raad ook bijzondere ernst van de normschending en de gevolgen hiervan voor het slachtoffer en dan ook een hele ernstige inbreuk op een fundamenteel recht en bij zo'n verkrachtingszaak kan je dat heel goed voorstellen, want daar heb je eh je zelfbeschikkingsrecht is geschonden en ook je lichamelijke integriteit. Dat zijn hele belangrijke rechten en de Hoge Raad zegt eigenlijk als je zo'n erg feit heb gehad, maar je kan toch niet je letsel aantonen dan kan die enkele normschending bij zo'n ernstig feit dat kan dan zo zijn en dan is zeggen ze ook psychiatrisch erkend ziektebeeld. Dat is ook belangrijk. Dus als jij echt een trauma hebt opgelopen, nou dat zien wij in de praktijk echt veel en dan zien we dus, wat je dan vaak aan stukken aan ziet is dat een deskundige bijvoorbeeld een psycholoog, de huisarts die heeft vastgesteld dat iemand echt een trauma heeft opgelopen en die verwijst dan door naar de psycholoog en euhm en is enkel een doorverwijzing voldoende. Je hebt allerlei soorten en smaken. Je hebt een doorverwijzingsbrieven waarin in staat nou mevrouw heeft een trauma opgelopen. Ik als huisarts heb dat vastgesteld of ik psychiater of psycholoog heeft dat vastgesteld. Mevrouw moet therapeutische gesprekken bij een therapeut. Nou dan zeg ik van weet ik echt wel dat iemand geestelijk letsel heeft opgelopen want dan is er een echte diagnose. Maar soms zie je ook weleens doorverwijzingsbriefjes van de huisarts waarin staat mevrouw meldt dat ze ik noem maar wat dat ze bedreigd is en is slaapt daar niet zo goed van. Mevrouw moet maar eens gaan praten. Dan weet ik nog steeds niet zo goed wat er aan de hand is.

INT: Hoe luidt dan uw oordeel over de immateriële schade, kent u dat toe?

RE3: Nee, dat is precies weer waarom. Het gaat dus heel erg om de inhoud van zo'n doorverwijzingsbriefje. Doorverwijzingsbriefjes zijn daar kan van alles in staan, maar ze kunnen ook ultrakort zijn en als het bedoeld is om schade, geestelijk letsel aan te tonen dan moet je wel goed kijken wat erin staat.

INT: Dus als ik het goed begrijp, moet er onderbouwing zijn en anders kent u het niet toe.

RE3: Nee, want de Hoge Raad zegt ook die verplicht mij om het te toetsen.

INT: De Hoge Raad benoemd uitzonderingen, wat vind u ook een uitzondering?

RE3: Nou je kan natuurlijk wel de ernstige delicten voorstellen in verkrachtingszaak. Je hebt ook verkrachtingen waarvan je denkt deze normschending is er wel, maar om dit heel erg ernstig te vinden. Bijzondere ernst dat zegt de Hoge Raad. Ja, dat is niet lang altijd het geval, maar je moet het altijd wel per geval bekijken, maar je kan je bijvoorbeeld ook voorstellen hele erge geweldsfeiten of hele ernstige bedreigingen. Eh eh ja, geweld, ja naja. Bij hele ernstige feiten en daaronder zou je ook nog kunnen scharen een hele ernstige bedrieging. Bijvoorbeeld iemand die een uur lang een wapen, een vuurwapen op zich gericht heeft gekregen. Dan heb je echt dan ben je echt een uur lang weet je leef je met de mogelijkheid dat je dood gaat. Zo ernstige bedreiging nou ja, dan moet het wel weer goed onderbouwd zijn. Maar dat is dus alleen bij ernstige feiten en bij andere geestelijk letsel moet het onderbouwd worden en kan je niet vaak alleen volstaan met een enkel doorverwijzingsbriefje dan weet ik eigenlijk als rechter nog steeds niet goed wat er aan de hand is. Wij stellen daar dan wel vragen over op zitting als er een benadeelde is en die eh ja die kan daar nog een korte aanvulling op geven dan ja dan kan het wel, maar eigenlijk moet je het gewoon zelf aantonen.

INT: U gaf zojuist aan dat u de mening deelt van de Hoge Raad, waarom deelt u niet de mening van bijvoorbeeld de rechtbanken en gerechtshoven die het toekennen zonder geestelijk letsel?

RE3: Nou omdat wij, omdat ik eh nou ik weet het niet. Ik kan niet een enkele uitspraak van de rechtbank beoordelen. Ik moet er wel het dossier bij zien. Dus dat vind ik wel euhm. Wat ik jou hoor zeggen is dat je heel veel jurisprudentie hebben gekeken en je de indruk heb gekregen dat sommige rechtbanken er makkelijker mee om gaan zoals ik dat zie. Nou, dat weet ik niet ik vind dat heel lastig. Het kan ook zijn dat het bijvoorbeeld helemaal niet goed is opgeschreven he. De rechtbank heeft dan misschien niet opschreven dat zij bijvoorbeeld de doorverwijzingstukken of de diagnosestelling of andere stukken voor de onderbouwing van geestelijk letsel. Dat zij die wel in het dossier hadden Dat weet ik niet. Wat ik wel weet is dat het meestal wel met een standaard wordt afgedaan he dus ja.

INT: Bent u bekend met de bouwstenen van SHN, Zo ja, wat vindt u hiervan?

RE3: Nee.

De bouwstenen zijn uitgeprint en meegenomen, deze worden getoond.

INT: Wat zou voor u een overweging zijn om de aangehaalde uitspraken van de bouwstenen niet in acht te nemen?

RE3: Hier heb ik niet genoeg informatie aan. Ja, ja. Dit zie je trouwens heel weinig, maar dat is leuk dat er andere hoven en rechtbanken zijn die dit ook een keertje hebben gedaan. Ik zeg ook niet dat ik het nooit doe, maar het moet wel onderbouwd worden. Ik moet het zelf, uit mijn eigen zaak, uit mijn eigen dossier moet ik eh het halen.

INT: Onder welke feiten en omstandigheden besluit u om de immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren?

RE3: Eh nou eigenlijk vinden wij als rechters steeds meer dat als iets niet onderbouwd is. Je hebt je gevoegd als benadeelde partij met je vordering. In een stukje civiele zaak in de strafzaak en je onderbouwd die vordering niet of niet voldoende dan heb je kans gehad dus dan het is een afwijzing. Dat is de hoofdregel. Nou zegt de wet, de strafwet zegt natuurlijk wel dat als iets echt te veel tijd in beslag gaat nemen te ingewikkeld is na ja dan heb je die onevenredige belasting. Dan wil je niet helemaal de deur dicht doen voor die benadeelde partij. Dus dan verklaar je niet-ontvankelijk, dat is een situatie als het te ingewikkeld is of eh wat je ook wel hebt is dat je ziet dat mensen nog niet klaar zijn met het feit dat ze schade lijden. Dat de schade zich ook nog in de toekomst zal voorzetten. Nou en als het dan ook een beetje erg ingewikkeld is. Wat wij dan meestal doen is dat we zeggen tot nu toe begroten we de schade tot zoveel, maar de rest verklaren we niet-ontvankelijk zodat de benadeelde partij nog later mee naar de civiele rechter kan gaan. Maar wij zijn dus eigenlijk wel een beetje hard geworden, harder geworden. Dat als jij gewoon je schade claimt en je onderbouwd het niet goed. He je hebt alleen maar dat hele kleine doorverwijzingsbriefje en je hebt er verder echt geen verhaal bij. Je moet je ook voorstellen er zijn ook wel slachtoffers die ook niet komen op zitting of die gewoon ook niets verder kunnen zeggen en ja dan zeggen wij van ja dan heb je kans al gehad. Dat geldt voor elke burger die schade heeft. Je mag het maar één keer proberen bij de rechter.

INT: Hoe oordeelt u als de gevolgen wel zijn omschreven in het schadeonderbouwingsformulier maar de onderbouwing ontbreekt?

RE3: Nee, dat is niet voldoende. Nee, de onderbouwing is superbelangrijk. Wat je heel vaak ziet is dat mensen zeggen ja ik slaap er slecht van. Ja, wie hou je voor de koekoek we weten dat 30% van de Nederlandse bevolking heel slecht slaapt. Waardoor komt dit slecht slapen nu en hoe weten wij nou dat je slecht slaapt. Je kan het wel zeggen, je kan het wel stellen, maar je moet het bewijzen. Wat ik dan weleens vraag van goh gebruikt u slaapmiddelen bent u bij de huisarts geweest. Krijgt u de medicatie voorgeschreven nou en als ik dan zie dat bijvoorbeeld iemand twee weken na zo'n strafbaar feit nadat die daarvan slachtoffer is geworden, twee weken daarna naar de huisarts is gegaan met echt slapeloosheid klachten en die krijgt slaapmedicatie. Dan heb ik gewoon een houvast. Maar wat wij heel vaak zien dat mensen gewoon maar zeggen ik heb last van concentratieproblemen ik heb last van slaapproblemen, dan is het alleen maar een stelling.

INT: Dank u wel, ik heb voldoende informatie over uw denkwijze.

RE3: Ja, zijn we al klaar. Nou dat is hartstikke mooi. Wat ga je nou hiermee doen?

INT: Van alle interviews die worden afgenomen ga ik verwerken in een transcript. Daarbij horen een paar topics bijvoorbeeld onderbouwing. Naar aanleiding van de informatie uit de interviews zal ik dit verwerken onder de kopjes. Ik benoem dan eigenlijk wat is het belangrijkste dat naar voren is gekomen.

RE3: Duidelijk, hey volgens mij zijn wij al klaar, doe maar gauw uit.

Bijlage 8: RE4 transcript interview

Geïnterviewde	Rechter 4
Afkorting	RE4
Functie	Senior rechter
Datum interview	3 mei 2018 om 10:00 uur
Afkorting interviewer	INT
Onderwerp	Immateriële schade in het strafproces

INT: Hoelang bent u al werkzaam als strafrechter?

RE4: Nou heel lang dat wil zeggen ik ben al 34 jaar lang rechter en van die tijd heb ik eigenlijk de helft civiel gedaan dat is ook interessant natuurlijk en de helft straf. Het is zo dat die periode, in het begin zijn die periodes korter dus dan zit je bijvoorbeeld vier tot vijf jaar in civiel en vier en vijf jaar in straf. Later wordt die periode langer, dus ik heb in rechtbank Haarlem gewerkt lang en toen twintig jaar geleden ben ik hier in de rechtbank Den Haag gekomen heb ik tien jaar lang civiel gedaan intellectuele eigendom, maar ook gewoon civiel. Dus ook immateriële schadevordering en nu de laatste tien jaar doe ik weer strafzaken. Dus om je vraag te beantwoorden. Ik doe nu al tien jaar strafzaken, maar in de periode daarvoor heb ik het ook altijd al gedaan dus feitelijk doe ik al meer dan 30 jaar strafzaken.

INT: Bent u werkzaam in een meervoudige kamer of enkelvoudige kamer?

RE4: Allebei een beetje. Mijn hoofdtaak is natuurlijk voorzitter van de meervoudige kamer, maar ik doe ook regelmatig politierechterzittingen en eigenlijk alles. De raadkamerzaken, maar daar speelt het niet.

INT: Wanneer toetst u of de immateriële vordering toewijsbaar is?

RE4: Wanneer, wat bedoel je daar precies mee?

INT: Toets u dit bijvoorbeeld ter zitting of als u de vordering benadeelde partij ontvangt?

RE4: Het is, laat me het zo zeggen hoe werkt de rechter, ten minste hoe werk ik. De rechter gaat pas toetsen op het moment dat hij alle gegevens heeft ten minste zo hoort het en je kunt er al nadenken en je afvragen heb ik alle gegevens die ik nodig heb om straks te gaan toetsen, maar je moet oppassen om te gaan toetsen voordat je alle gegevens hebt. Wanneer heb je alle gegevens in principe als de zitting voorbij is, want dan heb je bijvoorbeeld in het geval van een vordering. Je hebt de vordering je hebt de toelichting en je hebt de behandeling op de zitting. Je hebt ook gehoord wat andere partijen daarvan zeggen en dan als je alles hebt dan ga je beslissen of dat nou toetsen of beslissen is dat kan me niet veel schelen, maar wat je wel natuurlijk doet is dat zei ik al dat is al belangrijk dat is niet zo zeer toetsen, maar regie zo noem ik het liever. Dat je wil voorkomen dat je aan toetsen toe bent dat je te weinig gegevens hebt. Maar het echte toetsen of te wel beslissen gebeurd dat als je alle gegevens hebt en niet eerder.

INT: Kunt u beschrijven hoe u het wetsartikel 6:106 lid 1 onder b BW toetst?

RE4: Hoe ik het beslis? Na ja, dat is simpel je. Er zijn een aantal factoren in de eerste plaats zoals iedere civiele zaak gaat het in principe om, wat zegt de eisende partij. Wat wil die, hij wil iets, nou geld.

Vervolgens moet hij dat onderbouwen. Nou, je kijkt in de eerste plaats of die onderbouwing klopt of ik het begrijp of het allemaal duidelijk is althans als dat zo is moet je het toetsen aan het wettelijke kader. Zo werkt dat en dat wettelijke kader dat is in civiel recht nogal duidelijk er zijn in aantal gevallen waarin. Aantasting in de persoon is het meest duidelijke geval en ja, dan kom je op rechterlijk terrein. Hoe toetst je dat? Nou, door te kijken of alles wat je gehoord hebt of dat inderdaad leidt tot de conclusie dat er sprake is van schade en dat dat ook schade is die onder de wet valt die ook toewijsbaar is. Als dat zo is moet je ook naar de hoogte van de schade kijken. Dat is de derde vraag he. Ik kijk eerst naar zijn de stellingen wel goed moet ik daar nog wat meer over weten? Maar dat doe je eigenlijk op de zitting al, want je weet van tevoren en als een stelling op zitting wordt betwist kan je daar nog wel naar vragen. In ieder geval op een gegeven moment denk je van heb ik alle gegevens en dan ga je kijken voldoet het aan de wettelijke normen is het er wel schade en zo ja hoe hoog is die schade en als dat allemaal zo is kun je iets toewijzen of niet. Dus ja, zo werkt het dat is een kader. Maar je moet wel altijd heel erg analytisch te werk gaan dat geldt voor straf, maar zeker in het civiel. Wat is nou analyse, dat is de juiste vragen in de juiste volgorde stellen. Dat is analyse. Nou zou werkt het hier dus ook. Eerst die vraag dan die vraag. Maar dat blijft altijd een gebied waarin de rechter zegt het kan dit het kan dat, maar voor mijn gevoel moet het dat zijn. Je kan alle factoren hebben, maar het laatste stukje kan een beetje intuïtie, ervaring zijn.

INT: Past u dat meestal toe uw eigen ervaring?

RE4: Nou dat is wel een factor. Kijk we zitten natuurlijk niet voor niets met drie rechters en als het een beetje goed is. Waarom zit je met drie rechters. Ik zeg altijd rechterlijk werk als de menselijk factor er niet zou zijn zou je het zo in de computer kunnen stoppen. Je kan het in de computer zetten en het komt er automatisch uit. Dan heb je trouwens geen drie rechters nodig, maar één computer. Dat systeem hebben we niet en waarom niet omdat er altijd een factor is helemaal op het laatste de strafmaat is daar een heel goed voorbeeld van. Je kunt 100.000 keer zeggen het lijkt op die zaak het lijkt op de zaak we doen dat zo, maar er blijft altijd een laatste stukje over, wat moeten we nou. Daarvoor heb je intuïtie je ervaring en in een grote zaak ook die van je collega's nodig en bij elkaar kom je er wel uit.

INT: Hoe oordeelt u als er geen verklaring aanwezig is waaruit blijkt dat het slachtoffer een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft?

RE4: Euh ja, dat kan een probleem zijn. Nou stel je een punt aan de orde kijk, want er zijn een aantal dingen waar je gelijk van kan zeggen ik begrijp dat het psychische schade kan opleveren daar kunnen we dan misschien een bedrag aan geven, maar veelal spelen dit soort vragen als het wordt gesteld dat het alleen maar erger is dan alleen maar kunt begrijpen dat iemand een ander een klap geeft dat het vervelend is en dat hij er veel last van heeft. Als mensen nou komen met een uitgebreider verhaal. Ja, dan moet je daarvan in principe onderbouwing voor hebben. Dat is bij de schadevordering een heel groot probleem bijvoorbeeld euh niet alleen psychische schade. Een groot misverstand is altijd in het schadevergoedingsrecht dat er altijd een bonnetje moet zijn. Dat is niet zo. Je kunt het ook op andere manieren aannemelijk maken. Een ander misverstand is, dan treed ik er even buiten dat als je auto niet hebt laten herstellen dat je schade niet kan vorderen. Dat kan toch. Je hebt je schade nou eenmaal geleden. Wat ik daarmee bedoel te zeggen is dat we natuurlijk wel vrijheid hebben om te zeggen van ja

komt allemaal wel goed en wel. Wij wijzen het wel toe ook al is er geen bonnetje, maar dan zegt de wederpartij. Je moet het afwijzen want er is geen bonnetje. Maar als het te ingewikkeld wordt en het om grote bedragen gaat en het op het eerste gezicht niet duidelijk is, dan moet het beter onderbouwd worden. Nou komen we op jou vraag. Het hangt natuurlijk erg van de zaak af, maar als er voorbeeld whiplash. Dat is geen goed voorbeeld, maar ik noem altijd whiplash omdat dat altijd het voorbeeld is dat niet erkend is en hoe kom je erachter. Het antwoord is ja, ik denk dat ik daarvoor goede onderbouwing van nodig zou hebben. Dat is ook in het belang van de wederpartij en kijk dat wordt weleens vergeten, want dan heb je hele hoge bedragen dan moet je weten hoe het in een civiele procedure gaat. Daar worden deskundigen benoemd en daar gaat het zomaar niet, dus waarom zouden we het hier heel anders doen? Dus ik denk wel dat ik daar onderbouwing voor zou willen hebben. Ja zeker, de grote vraag is dan altijd weer is de onderbouwing wel goed genoeg. Nou daar kan je in het civiele recht ook eindeloos over, wat ik zeg daar moet je vaak meerdere deskundigen voor hebben. Nou die eis hoeven we niet in het strafrecht te stellen, maar we moeten het ook niet uit het oog verliezen. Het gaat om veel geld. In het civiele recht zijn er een heleboel waarborgen ingebouwd voor degene die aangesproken wordt tot schadevergoeding en die waarborg mag je niet uit het oog verliezen in het strafrecht. Dat betekent niet dat je ze altijd een op een kan toepassen dan kan je een zekere souplesse in bouwen, maar je mag ze niet uit het oog verliezen. Dat is in ieder geval mijn kader.

INT: Want stelt u voor benadeelde is slachtoffer geworden van het strafbaar feit bedreiging zou u dat toewijzen?

RE4: Nou, in principe kan het. Bedreiging kan een aantasting van de persoon zijn, maar dat is heel moeilijk om iets erover te zeggen in het algemeen. Dat hangt heel erg van de zaak af. Ik kan me best voorstellen. Hoe moet ik dat zeggen. Dat hangt af. Een bekend verhaal zijn politieagenten die wegens bedreiging daar ben ik kritischer over. Dan zeg ik altijd ho luister eens even. Ik zeg niet dat je agenten mag bedreigen en dat ze dat allemaal maar moeten accepteren dat zeg ik niet daarom krijgen ze ook een hogere straf. Iets anders is of je schade leidt. Een politieagent moet door zijn houden zijn werk er beter op voorbereid zijn dat hij misschien bedreigd dan de gemiddelde man die daar zo mee geconfronteerd wordt dus naar dat soort dingen moet je kijken en dat maakt het nou zo moeilijk. Je moet heel erg, daar moet je je gezonde verstand bij gebruiken tot het moment dat er wordt gesteld dat er een heel psychiatrisch ziektebeeld is en dan mag je wel heel gaan opletten. Waarom omdat mijn ervaring ook een civiele zaken dat er vaak ook andere factoren spelen in het leven van de desbetreffende persoon en daar moet je dus erg mee oppassen. Dat is altijd het grote probleem in dit soort zaken. Iemand komt in een bepaalde situatie terecht en zegt het komt daardoor terwijl blijkt dat er nog andere dingen zijn. Dan is het ontzettend moeilijk om dat uit elkaar te gaan trekken. Dat deeltje komt nou daarvan. De andere kant heeft, dat is het probleem in het strafrecht natuurlijk. Dat de verdachte die zit in een vervelende hoek, want die heeft een strafbaar feit gepleegd, maar dan is die ook een beetje partij in de civiele procedure daar moet je toch naar zijn belangen kijken. Zo werkt het. Het bijzondere is dat als je gewoon een normale civiele procedure doet ach dan is er iets gebeurd, meestal hebben we het dan niet over strafbare feiten en dan ga je met elkaar kijken wat doen we nou met die zaak. Dat is wel een andere situatie wanneer je hetzelfde beslist terwijl je ook nog die man daar hebt zitten die ook

misschien nog een straf krijgt. Het is een lastige positie voor die man en dat mag je als rechter niet uit het oog verliezen. Aan de andere kant ik zal de eerste zijn om te zeggen het is nou niet zo een op een dat je alle regels uit het civiel recht moet toepassen. Officieel wel, maar daar moet je soepel in zijn. Dat is het grootste probleem in dit soort zaken vind ik dat je het mag niet een of de andere kant op slaan.

INT: Het is dus allemaal niet zo eenvoudig.

RE4: Nee dat is niet eenvoudig en het is zeker niet eenvoudig, die vraag komt nog wel denk ik, voor mensen die niet in het civiel recht zijn ingevoerd. Dat zie ik dagelijks om mij heen. Voor mij is het een stuk makkelijker of moeilijker zelfs soms. Zij hebben toch een aantal rechters hier die geen ervaring hebben met civiel recht en dat valt niet mee. Het gevolg daarvan is. Ja, ik wijs ook dingen vaak toe. Dat hele immateriële schade gebeuren, daar heb ik jarenlang mee gewerkt. Als het om een kleine bedragen gaat dan weet ik het wel hoor en dan wijs ik het gewoon toe of juist af. Ik kan me heel goed voorstellen dat iemand die daar geen ervaring mee heeft, die denkt het is veel te ingewikkeld. Ik verklaar het niet-ontvankelijk ga maar naar de civiele rechter. Dat vind ik dan ook weer zonde. Daar staat tegenover dat ik weet hoe moeilijk het is. Ik weet eenvoudige zaken wat ik moet doen en de moeilijke zaken weet ik wat moeilijk is. Dat kan ertoe leiden dat ik zeg maar ja daar begin ik niet aan.

Om maar eens een voorbeeldje te geven de zaak **** die ik behandeld heb als voorzitter in december hebben we uitspraak gedaan. Daar hadden we natuurlijk ook een gigantische vordering benadeelde partij aan tonnen. Daar heb ik als civiel rechter naar gekeken en wat zeg je dan. Ik kan je zo vertellen dat er vijf redenen zijn waarom wij het niet kunnen toewijzen. Pak er maar 1, medeschuld dat werd daar geroepen. Dat moet je dus als civilist weten in het civiel recht dat je zoveel verweren hebt, maar dat je ze niet allemaal hoeft af te lopen, want dat verweer is gegrond en de rest moet uitgezocht worden, maar daar beginnen we niet aan. Dat is iets wat je als civilist natuurlijk wel weet en als niet-civilist moeilijker.

INT: Dus de ervaring en de kennis is belangrijk?

RE4: Nou dat is belangrijk. Zij het dat en dat zie ik gelukkig gebeuren als je die kennis niet hebt en dat is nou eenmaal zo dat je heel voorzichtig bent, maar dat kan dus leiden tot niet-ontvankelijk. Mijn ervaring rechters zijn voorzichtig en zo hoort het ook. Dat geldt voor het strafrecht dat geldt voor het civiele recht maar het moet wel allemaal vaststaan. Iemand met een civiele kennis sneller doorheeft wat de beslissing zou kunnen zijn dat kan positief zijn, ik weet het wel en wijs het wel toe. In grotere zaken zal het er vaak naar leiden dit is zo ingewikkeld daar begin ik niet aan.

INT: In het arrest van de Hoge Raad wordt aangegeven dat het uitgangspunt geestelijk letsel is bij aantasting in de persoon op andere wijze, wat is uw denkwijze hierover?

RE4: Tuurlijk, ik ken dit arrest wel maar hoe zou ik het nou moeten toepassen.

INT: Ik heb jurisprudentie geanalyseerd en hier kwam naar voren dat gerechtshoven en rechtbanken vaak verwijzen naar dit arrest van de Hoge Raad.

RE4: Er is bijna geen gebied waar zo veel verschillend over geoordeeld wordt op dit moment als dit en dat komt omdat het nieuw is. Ik heb zelf de hele ontwikkeling vanaf het begin meegemaakt. Ik heb

meegemaakt hoe het in het begin was. Er was helemaal niets en dat was niet goed. Dus langzaam aan, dat is waar we nu staan dat is in een redelijk korte tijd gegaan Alleen ja, dat is nog niet helemaal volgroeid dus daardoor krijg je dit soort situaties en ja die arresten van de Hoge Raad ik ja.

INT: Zou u in uw uitspraak verwijzen naar een arrest van de Hoge Raad?

RE4: Nee, ik zou niet verwijzen naar de Hoge Raad daar hou ik trouwens überhaupt niet van. Je moet het kennen je moet het weten. Je moet het in je hoofd hebben zitten en ongeveer. Ik ken toevallig nog wel wat mensen in de Hoge Raad, die zeggen weleens als wij soms lezen wat ze uit onze arresten halen bijvoorbeeld wat een zwaar lichamelijk letsel is. Nou nou, dat is eigenlijk heel moeilijk om er iets over te zeggen. Ze proberen het weleens uit te leggen en dan komen er dingen. Dat wordt beter laat me het zo zeggen en dat moeten ze ook wel doen juist omdat ze weten als ze alleen maar zo'n zinnetje als dit kan je heel veel kanten mee op. Daar schieten we niet mee op.

RE4: Kan jij mij nog een keer uitleggen wat de redenering is van de rechtbanken en gerechtshoven ze wijzen geen immateriële schade toe waarom niet?

INT: Het uitgangspunt is geestelijk letsel bij aantasting in de persoon op andere wijze.

RE4: Dat is op zich geen onjuist uitgangspunt. Het gaat over de schade en schade heb je alleen maar als er letsel is dat de schade veroorzaakt en dat hangt ongelooflijk af van de situatie. Daarom noem ik altijd het verschil dat. Ik probeer het altijd te motiveren ook. Ik zal je vertellen dat bij mij de grens ligt bij politieagenten. Het ligt bij lichamelijkheid dus als een agent hoeft nooit of te nimmer dulden. Je kan nooit zeggen het is een agent dus dan moet hij maar accepteren dat hij een geschaafde vinger heeft of iets anders heeft. Nee, dat vind ik niet, daar ken ik bijna altijd schadevergoeding voor toe, maar niet voor bedreiging of belediging. Belediging al helemaal niet. Terwijl ik dat mogelijksterwijs mogelijk in alle situaties, niet snel natuurlijk.

INT: Hoe zou u oordelen, ik noem maar een casus, als benadeelde door haar ex-partner is bedreigd of is dit ook te algemeen?

RE4: Je mag het best proberen hoor. Het hangt ervan af. Als die bedreiging eenmalig is en ze die man toch al ik weet niet hoelang kende en ook al wist en de volgende dag weer bij elkaar zijn en dat soort dingen dan denk ik daar anders over dan wanneer het gaat om een langdurige periode van stalking. Dat is toch ook logisch dat je dat afweegt. Ja en daar komt weer altijd het verschil om de hoek kijken tussen straf en schade. Daar gaat het om schade. Het kan nog zo kwalijk zijn wat iemand heeft gedaan, maar als er geen schade is is er ook geen schadevergoeding. Daar gaat het om en dat is dus het grote probleem waar je altijd mee zit. Mensen zijn al gauw geneigd om te zeggen, dit is een straf dus moet er schadevergoeding zijn. Nou dan sla je een stapje over. Er moet schade zijn en volgens de wet kunnen. Dat is een andere wet dan de strafwet die zegt jij mag niet slaan, jij mag niet beledigen, jij mag niet dit. Dat is de analyse. Mensen zijn gauw geneigd, publiek al helemaal, slachtoffers ook allemaal om die analytische stap over te slaan tussen iets wat niet mag waar je straf voor krijgt. Het is niet zo dat een agent beledigd mag worden, daarom geven we daar ook een hoge straf voor. Sterker nog we vinden het erger dat een agent wordt beledigd, dan geef ik hem daar ook straf voor. Zo, dat is een nou de

andere kant. Dat staat los van elkaar. Nog steeds zal die agent moeten aantonen dat hij schade heeft en dat zal die moeilijker kunnen aantonen, omdat hij zo'n beroep heeft waarbij hij op is geselecteerd om daar wat beter tegen te kunnen. Nou, dat bedoel ik nou. Dat is moeilijk hoor om aan mensen uit te leggen vaak. Dat begrijp ik ook wel. Als je met z'n allen rustig een civiele zaak zit te behandelen dat is heel anders dan dat je daar in een strafzaak zit. Met alle toestanden en ellende en weet ik veel wat en dat je ook nog die civiele vordering moet behandelen. Dat is moeilijk.

Maar goed, de vraag is dus hoe passen we dat toe. Ik kan daar geen duidelijk antwoord op geven. Anders dan ik ook in het begin heb gezegd. Ik probeer de wet toe te passen, ga uit van schade en ja, dat hangt dus heel erg van het geval af.

INT: U benoemde zojuist het aannemelijk maken, als wij een schadeonderbouwingsformulier opstellen en daarin uitgebreid een beschrijving geven van de gevolgen zonder onderbouwing, is dat dan voldoende voor u om immateriële schade toe te kennen?

RE4: Uitgebreid zegt helemaal niets. Het gaat om de inhoud. Bij de pers mag je nooit een persbericht maken dat langer is dan een half A4-tje, want dat wordt niet gelezen. Hoe langer het is, hoe minder de weerstand is om het echt te gaan lezen. Probeer de argumenten zo kort mogelijk te houden dan winnen ze ook meer aan kracht.

INT: Als dat wordt gedaan, is het dan niet erg als er geen onderbouwing is?

RE4: Dat hangt ervan af. Als het heel erg voor de hand ligt, dan hoeft het niet. Als je denkt bijvoorbeeld. Het hele punt is, dat moeten jullie goed bedenken, wij hebben natuurlijk heel het dossier gelezen. Wij weten veel meer van dat slachtoffer dan je denkt vaak. Dat wil nog weleens zeggen. Kijk, als het iemand is die buiten met zijn hondje liep en nog nooit met iemand iets te maken had en opeens een klap krijgt, goed dan geloven we het wel. Misschien niet eens meer een verklaring nodig van een huisarts, dat heel erg is terwijl je hondje uitlaat. Maar als het gaat om een situatie, een familiesituatie of wat er allemaal aan de hand is. Nou dan wordt je al kritischer. Zo hoort het ook. Je hebt hele duidelijke gevallen en je hebt hele onduidelijke gevallen. Dus als je vraagt moet er altijd een verklaring zijn, daar kan ik geen antwoord op geven. Misschien zegt de wederpartij kom nou toch die is niet onafhankelijk die schrijft op wat zijn patiënt wil. Nee, dan had je een onafhankelijk forensisch arts en zo werkt het ook, wat er niet in die zaak Henriquez van artsen hier en artsen daar, dat is een grote zaak daar is het waard als je begrijpt wat ik bedoel, maar vaak in die kleine zaken is het anders. Moeilijk hoor. Ja, dat is in de civiele zaak ook, dat zeg ik ook altijd, dan gaan we nader onderzoek verrichten, getuigen horen gaan we dit gaan we dat. Dat kan niet in het strafrecht en als dat niet kan, is het beste bewijs dat je ook met de vordering niet veel kan. Dat je moet zeggen jammer dan. Ik begrijp het belang. Natuurlijk het belang is dat als je het daar toegewezen krijgt dat je er meteen wat mee kan, dat is het belang, maar er zijn ook nog andere belangen. Dat we dat niet lichtvaardig toewijzen. Dat we het alleen maar doen als we dat zo goed als zeker weten en daar ligt dat en leg dat maar eens uit. Dat is buitengewoon moeilijk, ook soms om aan Slachtofferhulp uit te leggen en wij hebben daar gewoon geen tijd voor zoals ik dat nu uitgebreid zit te vertellen hoe iedere zaak helemaal van te voren over de analyse, straf ik ben zolang civiel, in civiel kan ik het u haarfijn uitleggen. Dat kunnen we niet doen in de strafzaak. Dat is jammer, dan gaan mensen

gefrustreerd weg en dat begrijp ik allemaal ook wel en dan heb je ook een officier die het niet altijd weet. Een ding weet je heel zeker namelijk, de officier weet echt niets van civiel recht. Ik wijs regelmatig dingen toe, waarvan de officier zegt nee hoor, dat moet je afwijzen of omgekeerd natuurlijk ook dus dat is allemaal voor een slachtoffer wat moeilijk te begrijpen en daarom als ik daarover nog iets mag meegeven. De verwachting pas nou toch op voor verwachtingen te wekken bij de mensen en dan weet ik dat de politiek allemaal roept dit en dat, maar zo werkt het dus niet. Wij zijn dus de boeman, want wij hebben het dan gedaan, dat vind ik helemaal niet erg. Dat is mijn vak mensen hoeven het niet met mij eens te zijn. Aan de andere kant, soms heb ik het gevoel, als ik kijk naar vorderingen en mensen op de zitting dat de verwachtingen veel te hoog zijn. Zelfs maken wij nog mee dat een bepaald feit niet op de dagvaarding staat. Dat gebeurt niet zo vaak meer hoor, maar wel bij mensen die zelf met de vordering komen. Begrijp een ding goed, dat vinden wij natuurlijk ook erg vervelend. Wij vinden het buitengewoon vervelend dat wij mensen in de zaal krijgen die met hoge verwachtingen komen en die wij met lege handen weg moeten sturen. Dat vinden wij vervelend aan de andere kant ja, je moet het niet doen, omdat ze zielig zijn of, omdat je het akelig vindt want owee als je dat doet en terecht, dan staan ze de volgende dag met het vonnis in hun hand dit heb je vorige week gedaan. Dat is voor ons heel belangrijk precedent werken. Daar moet je ontzettend mee oppassen. Het blijft ook een probleem voor ons. Er wordt ontzettend verschillend gehandeld en daarom hebben we richtlijnen. Daarom proberen we zoveel mogelijk.

RE4: Onlangs hadden wij een voorzittersbijeenkomst van alle voorzitters, die heeft ons ook allemaal doe het maar zus doe het maar zo. Ik heb het toevallig nog eventjes doorgelezen voor deze. Die gaf ook allemaal tips aan ons, die krijg je niet van me hoor.

INT: Over de immateriële schade?

RE4: Ja, nou over het algemeen vordering benadeelde partij, maar die geeft aan het eind allemaal tips en die zegt van. Voorstel, motiveer altijd beslissingen bij niet-ontvankelijkheid. Nou dat soort dingen he. Voorstel strafrechters baseren iedere beslissing over smartengeld op art. 6:106 BW en motiveer die beslissing ook. Strafrechters spreken af hoe in beginsel om te gaan met aanspraak op smartengeld bij inbraak en bedreiging. Kijk, dus we proberen het wel. We proberen het wel om een beetje hier. Voorstel, het verweer geen bonnetje wordt in beginsel gepasseerd, wanneer de gestelde schade aannemelijk is. Nou, dat soort dingen.

INT: Dus het is ook op volop in beweging binnen de rechtspraak?

RE4: Natuurlijk zoals ik net zei, dat wij het natuurlijk heel vervelend vinden dat wij mensen wegsturen met verwachtingen, dus als wij meer één lijn volgen dan weet Slachtofferhulp, alle mensen, alle advocaten wie dan ook meer wat ze kunnen verwachten, maar helemaal kan je het nooit uitsluiten hoor. Als het zo was dat alles zonder menselijk inbreng kon, kon je het zo in de computer stoppen. De laatste factor is toch de menselijke factor. Dat geldt ook hierbij.

INT: Onder welke feiten en omstandigheden besluit u om immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren?

RE4: Dat is afhankelijk, maar ga er maar vanuit dat als. Als het verschrikkelijk ongegrond zou zijn, dan wijs ik het liever af ook. Waarom, maar dat doe je niet veel. In sommige zaken weet je al van tevoren, dat wordt niks durf ik dat wel aan. Maar dat komt omdat ik kennis heb van civiele zaken. In alle andere gevallen is het, omdat het te ingewikkeld is, omdat het gewoon te veel onzekerheden zijn, te weinig duidelijkheid is, meer onderzoek noodzakelijk zou zijn en dan verklaar je niet-ontvankelijk. Dat betekent eigenlijk meer dat je meer moet uitzoeken, meer gegevens nodig moet hebben. Ja, want deed je dan in het civiele recht. Ga maar naar huis vind maar wat stukken. Dat is niet mogelijk in het strafrecht. Misschien komt er wel een dag dat ze dat wel gaan doen.

INT: Wanneer besluit u om iets anders toe te wijzen dan gevorderd is?

RE4: Dat hangt af van de situatie. Als hij zegt hij heeft X schade en wij zeggen nee dat hebben jij helemaal niet aangetoond dat is Y dan is dat het, dan heeft die dat niet bewezen of aannemelijk gemaakt hoe je het ook wil noemen. Dat is een minder technische beslissing. Wij geven bijvoorbeeld een bepaalde straf, daar kan je het ook mee vergelijken, met alle factoren. Wij zeggen niet alle factoren leiden tot straf die, maar doe toch maar wat minder. Nee, dat moeten wij motiveren. Dat doe je met motiveren.

INT: Bent u bekend met de bouwstenen van SHN?

RE4: Nee, ik begrijp dat ik dat nu ga worden.

De bouwstenen zijn uitgeprint en meegenomen, deze worden getoond.

RE4: Oh, als je het zo bedoeld ben ik daar natuurlijk wel bekend mee.

INT: Wat vindt u daarvan?

RE4: Ik vrees dat ik dan moet zeggen wat ik al eerder heb gezegd. Dit nodigt niet uit om het allemaal te gaan lezen. Het zou natuurlijk wel moeten. Ik zeg ook niet dat je het niet moet doen, maar zo zijn er niet veel rechters die het gaan lezen.

INT: De bouwstenen zijn bedoeld om aan te tonen dat immateriële schade wel kan worden toegewezen zonder het uitgangspunt geestelijk letsel.

RE4: Ja, dat begrijp ik wel. Het punt is dus, dat gebeurd natuurlijk ook in strafzaken dat er wordt gezegd je mag niet vier jaar in gevangenis en dan komt er zo'n reeks, sorry maar dat ga ik echt niet allemaal lezen. Wij geloven wel dat er allemaal verschillende gevallen zijn die allemaal net even weer wat anders zijn. Dat is mooi van ons vak, durf ik echt te zeggen, geen twee zaken zijn gelijk. Dat maakt het moeilijk, dat maakt dit ook wel problematisch. Wij hebben het wel gehad hoor dat.

De opname is tijdelijk gestopt.

RE4: Ik kan me best voorstellen dat een beginnend rechter of iemand in opleiding die dit best interessant vindt en dit allemaal gaat lezen. Ik spreek vanuit mijn eigen ervaring. Dat is ook erg persoonlijk. Begrijp mij goed alleen ik blijf erbij dat alles wat wij te doen hebben terwijl wij weten dat de beslissing toch wordt,

wat doen we er eigenlijk mee we hebben het hele verhaal gehoord. Dan weet je ongeveer in welk hoek je zit. Is het die man die alleen zijn hondje uitliet of is het een mevrouw die al gemept werd en de volgende keer weer terugkomt. Ik zeg niet dat het allemaal mag, het kan uitmaken. Dat heb je toch allemaal in je hoofd zitten en om dan nog tien uitspraken te gaan lezen. Zal niet iedereen doen zal ik het zo zeggen.

Als het goed is, wij hebben allemaal het boek van Candido, je ziet ook hier, wij zijn er echt wel mee bezig hoor. Wij proberen ook echt een beetje ook min of meer op een lijntje te komen en dat is verschrikkelijk moeilijk.

Ik heb de situatie meegemaakt toen er helemaal niets was. De situatie was niet goed, toen kwam de Wet Terwee enzovoort. Nu zitten we een situatie waarvan ik toch, denk dat veel oude rechters dat zouden zeggen, pas op dat het niet doorslaat naar een andere kant. Dat we helemaal overspoeld worden en dat we allemaal dingen gaan doen die eigenlijk niet kunnen in het strafrecht dat we zitten met rechters waarvan de helft de civiele recht niet goed of niet goed beheerst. Ik heb daar niet meteen een oplossing voor, we zijn wel aan het werk. Men probeert van alles. Je krijgt de meest idiote vorderingen, niet via jullie, maar via advocaten. De politiek ziet er ook achteraan.

RE4: Was dit het, heb je alles wat je wilde weten?

INT: Ja, u heeft mij voldoende informatie verstrekt dank u.

RE4: Graag gedaan en succes ermee.

Bijlage 9: RE5 transcript interview

Geïnterviewde	Rechter 5
Afkorting	RE5
Functie	Senior rechter
Datum interview	9 mei 2018 om 15:30 uur
Afkorting interviewer	INT
Onderwerp	Immateriële schade in het strafproces

RE5: Het lijkt ook in de vorderingen, bij immateriële schadevergoedingen, dat het ook weer zo wisselend is, want bijvoorbeeld de ene persoon die een hele harde klap heeft gekregen en daar een week heel erg angstig van is geweest vraagt € 500,00 en de ander vraagt € 100,00 en je gaat niet zomaar toewijzen wat er ook wordt gevraagd dus wat mijn ervaring in ieder geval is met collega's ook dat je gaat kijken, als een zaak vergelijkbaar is met andere zaken, wat wordt er dan toegewezen. Omdat je daar een beetje wil aansluiten en niet soort een eigen koers.

INT: Het is inderdaad wisselend dat zie ik ook bij de uitspraken die ik geanalyseerd heb.

RE5: Ik denk bijna dat het iets persoonlijks is he, de een vindt iets veel erger dan de ander. Ik heb onlangs, dat vond ik wel een sterk voorbeeld. Een zaak gehad van iemand die werd er van verdacht, is er ook voor veroordeeld, misbruik van twee kleine kindjes. Kindje van 2 en een van 5. Waarmee hij een hele bijzondere vertrouwensband had, familielvriend iedereen was heel gek op hem. Die ouders waren twee verschillende ouderparen. Twee kinderen van verschillende delen van de familie vroegen allebei € 7.500,00 aan immateriële schadevergoeding namens hun kinderen en het had ongeveer 2 jaar geduurd en niet met geweld of weet ik wat, het kan natuurlijk altijd erger maar goed. Als je dan gaat kijken wat wordt er voor dat soort misbruikzaken opgelegd. Wij hebben niet een zaak gevonden waar niet meer dan € 4.500,00 werd toegewezen per kind. Dus dat hebben we toegewezen. Aan de ene kant kan je dan zeggen wat er met zo'n kind. Wat zo'n kind is aangedaan, kan je niet vertalen in geld dus dat moet je ook niet gaan proberen, maar je moet toch een beetje objectief blijven, dus hebben wij ook uitgelegd in het vonnis dat wij hebben gekeken wat er in vergelijkbare zaken wordt opgelegd en er ook bij gezegd dat het natuurlijk nooit goed maakt wat er is gebeurd met die kinderen en dat kan je natuurlijk ook nooit proberen.

INT: Ik heb een aantal vragen voorbereid. Ik zal eerst algemene vragen stellen en dan specifieke vragen over de immateriële schade.

RE5: Ja.

INT: Hoelang bent u al werkzaam als strafrechter?

RE5: Euhm, 13 jaar.

INT: Bent u werkzaam in een meervoudige kamer of enkelvoudige kamer?

RE5: Ik ben voorzitter van de meervoudige kamer.

INT: Heeft u ook gewerkt als civiele rechter?

RE5: Nee en dat is soms en zeker bij schadevergoedingen. Mensen die wel als civiele rechter hebben gewerkt denken dat wij echt pure strafrechters het eigenlijk niet goed weten. In het civiele recht is de beoordeling natuurlijk ook anders, maar daarom kan je soms ook zeggen van nou in het strafrecht is dit te ingewikkeld gaat u maar naar de civiele rechter. Die mogelijkheid is er nou eenmaal.

INT: Wanneer toets u of de immateriële vordering toewijsbaar is?

RE5: Nou, van tevoren als je hem krijgt, ga je kijken wat vraagt iemand en waarom vraagt iemand en vaak doen mensen er uitspraken bij van andere rechters en verwijzen daarna. Het is bijna nooit hetzelfde, dat kan nou eenmaal nou niet. Dan op de zitting ga je als iemand is gekomen dan ga je vragen stellen of zeg je van kunt u dat nog eens toelichten hoe zit dat dan precies? Dan in raadkamer hak je de knoop door.

INT: Kunt u beschrijven hoe u het wetsartikel 6:106 lid 1 onder b BW, toets?

RE5: Ja, kijk de Hoge Raad is daar heel streng in he. Ik vind het eerlijk gezegd dat het wel heel erg streng is en dat je dan van mensen heel erg veel vraagt. Eigenlijk bespreken we met elkaar vaak wel dat je ook een soort van gezond verstand kunt gebruiken. Dat je naar algemene ervaringsregels. Heeft iemand er naar een tijdje nog last van als hij bijvoorbeeld heel ernstig is bedreigd. Ik vind niet dat je zou moeten zeggen van nou, je moet geen watje zijn, maar je moet aan de ene kant ook niet overdreven stoer te zijn. Hoe de gemiddelde mens zich aangetast gevoeld in zijn persoon door bedreiging of door stalking of wat dan ook, vind ik wel dat je iets kan toewijzen zonder dat er een DSM-stoornis is ontstaan.

INT: Ik zie inderdaad ook bij de uitspraken dat de rechtbanken en gerechtshoven dat uitgangspunt in acht nemen en daarnaar verwijzen.

RE5: Ja, kijk als je een beetje leest over de DSM en ik lees daar veel over en ik ben heel erg geïnteresseerd in psychologie en psychiatrie. Het is ook maar een systeem dus daar hoeven wij niet zo angstvallig aan vast te houden aan die DSM. Die verandert ook elk 10 jaar t/m DSM 3 t/m DSM 5 zitten wij nu. Inmiddels staat ADHD ook in de DSM als stoornis. Ja, iemand kan natuurlijk daaraan lijden, maar dat was 20 jaar geleden nog geen stoornis dus het is maar een systeem.

INT: Wat moet er volgens u in een schadevordering opgenomen zijn om de immateriële schade toe te kunnen wijzen?

RE5: Ik vind dat iemand goed moet uitleggen en eigenlijk gewoon in zijn eigen woorden, want dat komt het meest authentiek over. Wat het heeft betekent, dan is het natuurlijk prettig of handig voor ons als iemand ook zegt. Ja, ik ben ook nog vijf keer naar een psycholoog geweest, ik heb EMDR-therapie gedaan of wat dan ook. Juristen willen nou eenmaal graag een beetje houvast hier en daar. Maar ik vind dat wij het ook wel kunnen doen op de verklaring van iemand zelf. Natuurlijk kun je dan krijgen dat een verdachte zegt, nou onzin stelt helemaal niks voor. Ja, dan wordt het lastiger, maar heel vaak met dit soort schade is het niet vaak betwist. Ik realiseer mij dat ik niet precies de Hoge Raad volg. Maar ik

denk ja agh. Ik ben er heel erg tegen, ook in gewone zaken dat je altijd uitgaat van de Hoge Raad zegt dit de Hoge Raad zegt dat want dan zal alles toch precies hetzelfde zijn als vijftig jaar geleden.

INT: De uitspraak waarnaar verwezen wordt komt uit 2012.

RE5: Ja, wij zijn inmiddels al 6 jaar verder. Als je niet af en toe iets anders probeert. Kijk, als iemand er niet mee eens is of de officier is er niet mee eens ofzo dan gaat die maar in hoger beroep en dan kan het hof er wat anders van vinden en uiteindelijk de Hoge Raad ook weer, maar dat is in ontwikkeling.

INT: Hoe oordeelt u als er geen verklaring aanwezig is waaruit blijkt dat het slachtoffer een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft?

RE5: Kijk, je hebt bijna nooit alleen maar een formulier waarop een bedrag staat. Dat komt bijna nooit voor ook, omdat vaak Slachtofferhulp daarbij helpt. Als iemand zo'n formulier invult dan krijg bijna altijd wel zinnen erbij van ja ik heb maandenlang slecht geslapen en ik heb eigenlijk ben ik nog steeds angstig. Ik vind het ook heel goed als iemand zelf komt en dan ook nog erover wil zeggen. Ik vind dan dat het beter spreekt als je iemand erbij ziet dan alleen maar op een papier.

INT: Hoe wordt de billijkheid van de immateriële schadevergoeding beoordeeld?

RE5: Eigenlijk is dat een beetje gezond verstand beredenering, kijken naar vergelijkbare zaken en ja, dat is zo'n uitlopend iets. Iemand kan verkracht zijn en daar nog heel erg lang heel erg veel mentale last van hebben. Dat is iets anders dan iemand of iemand die slachtoffer is geworden van een bekende of een griezel in de bosjes. Dat heeft allemaal andere effecten. Hoe beter iemand het kan uitleggen, hoe beter het ook is, hoe makkelijker het is dat wij zeggen dat vinden wij wel dat er zo'n bedrag tegenover moet staan en dan kijk je inderdaad dus naar andere zaken ook.

INT: Onder welke feiten en omstandigheden besluit u om immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren?

RE5: Nou, daar zijn weleens zaken waar je moeilijk kan vaststellen of nou de immateriële schade is veroorzaakt door dit misdrijf of dat er al een heleboel aan voorafgegaan was. Ik had bijvoorbeeld een keer zaak van een meisje vrij jong, die was slachtoffer van stalking geworden die had daar heel erg veel last van en die kwam ook op de zitting wilde zelf haar spreekrecht uitoefenen en had zelf een vordering ingediend. Bij het uitoefenen van het spreekrecht kwam ook naar voren dat zij al twee jaar voordat dit was begonnen al in therapie was en angsten had en depressieve klachten. Met alle respect voor dat meisje en hoe ze zich voelde over die stalking dan kan je eigenlijk niet goed aanwijzen wat waardoor komt. Dan gaat het eigenlijk de grens van het strafproces de buiten. Dan vind ik dat je in alle fatsoen kan zeggen dat is een te zware belasting van het strafproces dus niet-ontvankelijk en dan kan iemand naar de civiele rechter.

INT: Dus als ik het goed begrijp verklaart u niet-ontvankelijk in zulke gevallen, hoe doet u dat als er een verklaring of geestelijk letsel ontbreekt?

RE5: Nou, als er eigenlijk heel weinig over wordt toegelicht. Ik had laatst iemand die had, heel vervelend, die had klappen gekregen op straat. Hij zei, een jaar nadat het was gebeurd, dat hij eigenlijk nog steeds

extreem slecht sliep nog dag en nacht heel erg bang was, maar hij was nooit naar een huisarts geweest en had ook niet echt lichamelijk letsel opgelopen. Dan denk ik ja dan wil ik wel een onderbouwing dan is het niet zo duidelijk, wel allemaal foto's met letsel en die heeft er later nog last van dat is makkelijker, maar er moet wel een zekere onderbouwing zijn.

INT: Kan dan ook worden volstaan met een algemene weergave van de gevolgen, het verhaal van het slachtoffer?

RE5: Ja, ja behalve als je dus naar een soort algemeen ervaring regels zegt van ja misschien is deze slachtoffer wel een hele grote aansteller. Sorry, dat ik het zo zeg, maar dat komt ook voor. Naar algemene ervaringsregels. Dus niet naar een heel erg watje of een heel erg aansteller, maar ook niet naar een super overdreven stoere persoon. Soort gemiddelde.

INT: Bent u bekend met de bouwstenen van SHN?

RE5: Nee, helemaal niet.

De bouwstenen zijn uitgeprint en meegenomen, deze worden getoond en uitgelegd.

RE5: Nou, wat goed of het is helemaal mij ontgaan, dat kan ook. Misschien moet er meer ruchtbaarheid aan worden gegeven of gebeurd dat al of heb ik helemaal niet opgelet.

INT: Zover ik weet is dit niet openbaar bekend gemaakt.

RE5: Daar zo iemand een keer een stuk over moeten schrijven, bijvoorbeeld. Misschien kan de Hoge Raad erover nadenken. Publiciteit kan helpen, als er een stuk in de NJB staat waarvan mensen denken van hey nou dat is ook een interessante manier om naar te kijken. Er zullen vast wel mensen zijn die denken nee dat kan helemaal niet, want civiele recht en de Hoge Raad. Het is toch een heel gebied dat in ontwikkeling is. Ja, als iemand daar een stuk over schrijft, kan dat alleen maar helpen. Het is een goede leidraad, maar je kan soms ook zeggen dat je iets anders kan proberen. Wat ik net al zei, anders blijft altijd alles hetzelfde, omdat de Hoge Raad het een keer heeft gezegd. Kijk, je kunt het een beetje vergelijken met verkeersovertredingen art. 6 van de Wegenverkeerswet. Waarbij iemand bijvoorbeeld wordt doodgereden door een kleine fout. Iedereen kan een kleine fout maken ik het verkeer waardoor een ander overlijdt dat is verschrikkelijk. Voor de nabestaanden is het verschrikkelijk. De mensen denken voor degene die het heeft gedaan die moet tien jaar de gevangenis, terwijl jij ik iedereen kan een fout maken, daar heeft de Hoge Raad hele strenge rechtspraak over, is daarin. Ja, dat is ook goed, omdat je niet alleen kan zeggen van je kijkt alleen maar naar het gevolg iemand is dood dus is degene die dat heeft veroorzaakt is een misdadiger. Nee, niet altijd. Soms dat is misschien jouw oom of tante of een fatsoenlijke burger achter het stuur die een keer een fout maakt. Dus de Hoge Raad, ik heb heel veel respect voor de Hoge Raad. Ik kijk heel goed wat ze allemaal opschrijven en soms denk ik gewoon van inderdaad helemaal mee eens, maar in gebieden die nog in ontwikkeling zijn kan je ook wel naar meer dingen kijken.

INT: U bent voorzitter in de meervoudige kamer, hoe denken uw collega's hierover delen zij dezelfde denkwijze?

RE5: Nou, dat hang ervan af. Soms kunnen mensen mij overhalen en soms haal ik andere mensen over want het is niet, omdat ik de voorzitter ben dat ik zeg we doen het zo omdat ik dat vind. Ik heb ook weleens gehad die erbij zat, die is een civilist van huis uit die heeft heel ervaring ook. Die heeft mij weleens overtuigd en gezegd nee, dit gaat gewoon te ver. Hier is te weinig onderbouwing. Aan de ene kant kan je zeggen het hoeft niet per se een psychische aandoening te zijn volgens de DSM, wat de Hoge Raad eigenlijk zegt aan de andere moet je ook niet al te makkelijk zeggen. Daarvoor is het strafproces ook niet bedoeld. Laten we even zorgen dat we geld binnenhalen om het maar een beetje grof te zeggen. Daarom is het prettig dat je meervoudig zit dus met z'n drieën en dat niet de voorzitter de zwaarste stem heeft uiteindelijk.

Dat merk ik wel soms in de ideeën van mensen die slachtoffer zijn geworden. Het strafproces is niet een soort makkelijke pleister daarvoor, hoe erg het leed ook zo is, dat merk je niet zo in de publiciteit, maar het strafproces in Nederland draait om de verdachte. Niet ondanks de publiciteit rondom ** met alle respect voor **, maar hij draait het soms zo. Dat heb ik idee weleens, dat het slachtoffer de hoofdpersoon is. Als slachtoffer kan je dat misschien zo wel voelen, maar zo zit ons systeem niet in elkaar.

INT: Dank u wel, ik heb een goed beeld wat u van de immateriële schade vind en hoe u daarover oordeelt.

RE5: Ja, nou wat leuk!

INT: Zou u nog iets willen toevoegen?

RE5: Ja. Waarom moet je iemand die al slachtoffer is van een misdrijf, in ieder geval als je het bewezen verklaard, op dat moment is iemand slachtoffer formeel ook. Waarom moet je iemand nog aandoen dat hij naar een andere rechter moet en kosten moet gaan maken als het zonder al te veel ingewikkeldheden wel gewoon kan worden toegewezen. Waarom moet je dan zeggen gaat u maar eerst naar de psychiater en komt u dan maar weer terug.